

číslo 33 | ročník 17/2 | vydává Nadace Pangea | zima 2023

GYMNASION

Časopis pro zážitkovou pedagogiku a neformální vzdělávání

KRUH

*Sluneční cestou se potácí
starý stín sloupu
od hodiny Okovů
k hodině Tance.
Od hodiny Lásky
k hodině Dračích drápů.
Od hodiny Úsměvu
k hodině Hněvu.*

Jaroslav Seifert

ÚVOD

Daleko od lidí v kopcích hor, za hradbou lesa uprostřed noci na tmavé louce stojí v kruhu skupina lidí hledících do hořícího ohně. Vnímám sílu okamžiku, cítím se být tady, plně živý a přítomný, zcela probuzený, koncentrovaný a vnímavý. Srdce se mi chvěje. Zní píseň, tklivý nápěv, slova v rýmu vyprávějící silný příběh, příběh těžkého života. To je TA naše píseň. Zpíváme ji jen u slavnostního ohně jednou dvakrát za tábor a pak až za rok, nikdy jinak... píseň, u které nám všem naskakuje husí kůže, lesknou se oči, chvěje hlas. Zhluboka dýcháme. Píseň, jež vyjadřuje vše o životě, naději, touze, lásce, přátelství a smrti. Píseň, kterou zpíváme a tím ji ožívujeme právě a jen v našem kruhu okolo táborového slavnostního ohně. Tady a teď. Sem patří. Tady je TO místo oživení, které písni dává takový posvátný význam. Plný oheň, krásná píseň, kruh přátel a kamarádů vytváří jedinečné a neopakovatelné souručenství. Ono vzájemné soubylí lidí. Skutečně prožívaná pospolitost. Lidské společenství. Toto je moje společenství, můj kmen, moji lidé, protože s nimi jsem se připravoval, v potu tváře budoval a stavěl náš indiánský tábor, řezal a štípal dřevo, rozdělával a udržoval oheň, vyhrával a prohrával ve hrách, držel služby, hlídky, plnil výzvy a zkoušky a nyní prožívám tento neuvěřitelný vrchol plný krásy, tajemný rituál, naše společenství, naše společné strávené chvíle uprostřed přírody, tiché porozumění, naše společné tajemství, které mne spojuje, přidržuje, zavazuje a tolik posiluje. Jsem součástí kmene. Kmen je kolem mne. Kmen je uvnitř mne. Navždy, pevně. Světlo onoho poznání, malebná lidskost, je zcela přítomné, jasné a srozumitelné. Kruh je jím zcela naplněn.

Tento obraz se mi jako první objevil v hlavě, když jsme si společně na redakční radě řekli, že tématem tohoto čísla Gymnasionu bude KRUH. Ihned nás napadaly nejrůznější kruhy. Nebudu je zde vypisovat, abych nepropálil svým sdělením to, co nám k tématu kruhu poslala řada vzácných a zajímavých autorů.

Posuďte četbou sami, čím jsme toto číslo časopisu naplnili. Krásné čtení v kruhu nejbližších.

ŠÉFREDAKTOR:

Mgr. Radek Hanuš, Ph.D. (1969)

V současnosti vedoucí oddělení neformálního a zájmového vzdělávání v Národním pedagogickém institutu a vedoucí krajského pracoviště v Olomouci. Nositel Zlatého instruktorského listu PŠL.

OBSAH

ÚVOD

Úvod čísla • R. Hanuš.....	1
Petr Hořejš... kruh se uzavřel • R. Hanuš.....	4
Anketa • kolektiv autorů.....	8

METODA

Úvodník • M. Pařízek.....	10
Woodcraft a kruh • J. Porsch.....	11
V reflexi je někdy potřeba zabít kotátko • J. Liška.....	16
Děti se snů nebojí - postřehy k cirkusové pedagogice očima Michala Pařízka.....	19
V kruhu pospolitosti - život žákovského parlamentu • M. Karlíková.....	25

PRAXE

Úvodník • V. Svatoš.....	28
Kruhy plné zvědavosti a radosti • O. Novotná, E. Romo Sanchez.....	29
Mužské kruhy - cesta k sobě • J. Prokopec, V. Svatoš.....	33
Tříkrát v kruhu • jedna zdarma • V. Svatoš, R. Macků.....	37
Klasika pod drobnohledem – MULTISOCIO • M. Bauer, R. Macků, P. Hořejšová, K. Ulejová.....	42
Koloseum • R. Hanuš.....	51
Kruh jako symbol života i společnosti • J. Zajíc.....	54

TEORIE

Úvodník • R. Macků.....	56
Ze tří hlav o Kolbově cyklu učení • R. Hanuš, J. Nehyba, V. Svatoš.....	57
Reflexe a ruminace – myšlení v cyklech • P. Hořejšová.....	64
Společné ve škole a v kruhu • M. Kurowski.....	69
Kruh, nebo spirála života? • M. Kaplánek.....	72

Recenze: Rozvoj charakteru a reflexe v hodinách tělesné výchovy • N. Krýdová.....	74
---	----

NA CHARAKTERU ZÁLEŽÍ

Úvodník • L. Nosková.....	76
Smysl symbolu kruhu v životě člověka • K. Rýdl.....	77
Bezpečné prostředí ve školách • L. Nosková, B. Bačíková.....	79
Sympatický kruh pro didaktiku vzdělávání • M. Podzimek.....	81
V začarovaném kruhu • M. Klapal.....	85

ŠTAFETA OSOBNOSTÍ

Iva Pudichová • M. Pudich.....	89
--------------------------------	----

INSPIRACE

Úvodník • M. Jirásková.....	94
Mužská spiritualita podle Richarda Rohra • L. Heryán.....	95
Chlapi.cz a jejich kruhy • J. Basik.....	97
Jak s kruhem pracujeme ve Scioškole v Olomouci • L. Neubert.....	99
Krajina ženami pozeňnaná • M. Krásnohorská, M. Jirásková.....	101
Demokratická kultura a bezpečné klima • T. Vávrová.....	106
Kultivace spirituální gramotnosti nejen ve školách • M. Jirásková.....	108
Má zkušenost s kruhem nejen ve Smysluplné škole • Rozhovor Mirky Jiráskové s Lenkou Pechátovou.....	114
Systém výchovy podle lesní moudrosti • M. Jirásková.....	116
Představy rodičů o vlivu woodcraftu na rozvoj předškolních dětí • M. Jirásková, B. Čutová.....	119
Okno do hlavy • R. Macků.....	124
Rozvoj člověka v jeho celistvosti • D. Bartůšek.....	125
Místo - Kruhové obydlí - Jurta • L. Řihová.....	130

PANGEA

Časopis Gymnasion začal vycházet roku 2004 s úmyslem navázat na tradici **Metodických listů** (1971–1993). Časopis založili **Ivo Jirásek, Radek Hanuš** a **Michal Stránský**.

Vydavatelem prvních deseti čísel časopisu (2004–2008) byla **Prázdninová škola Lipnice**, štafetu převzal **Nadační fond Gymnasion** (2009–2019). V současnosti je vydavatelem **Nadace Pangea**.

šéfredaktor zakladatel Ivo Jirásek (2004–2016)
šéfredaktorka Petra Drahanská (2017–2021)

GYMNASION

číslo 33, zima 2023 (ročník 17, č. 2) vychází 5. 2. 2024

Objednávky:

www.gymnasion.org/objednavky

Vydavatel:

Nadace Pangea
Rohanské nábřeží 671/15, Karlín
186 00 Praha 8
IČ: 40763757
casopis@gymnasion.org
www.gymnasion.org

Redakce:

Šéfredaktor »

Mgr. Radek Hanuš, Ph.D. • radek.hanus@npi.cz

Metoda »

Mgr. Michal Pařízek, Ph.D. • parizek@jabok.cz

Praxe »

PaedDr. Vladimír Svatoš • asvatos@volny.cz
Mgr. Dana Veselá, Ph.D. • dana.veselaz2@npi.cz

Inspirace »

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. •
miroslavajiraskova@seznam.cz

Teorie »

Mgr. Richard Macků, Ph.D. • mackur@pfjcu.cz

Na charakteru záleží »

Mgr. Lenka Nosková • noskova.lenka6@gmail.com

Produkce:

Šárka Osuská, jazyková korektorka |
sarka.osuska@gmail.com • Pepa Středa, obrazový
redaktor | pepastreda@volny.cz • Ondra Tůma,
kresby | ondra.tuma@volny.cz • iRej.cz s. r. o.,
design a sazba

Evidenční číslo:

MK ČR E 15053 ISSN 1214-603X
Vychází dvakrát ročně.

Tisk:

dům tisku s.r.o. – chráněná dílna
Hviezdoslavova 614/16
400 03 Ústí nad Labem

foto na obálce: Jurtcamp. I foto © Petr Štolcpart
foto nad verši: Pantheon, Řím. I foto © Pepa Středa
foto na str. 3: Ze hry Hodiny. I foto © Richard Macků
foto na zadní straně obálky © Richard Macků

PH na redakční radě Gymnasionu, Praha 2008 | foto © Pepa Středa

PETR HOŘEJŠ

... KRUH SE UZAVŘEL

AUTOR: RADEK HANUŠ

Uprostřed léta ve dnech závěru našeho indiánského tábora odešel z tohoto světa kamarád. Věděl jsem moc dobře, jak na tom Petr je zdravotně, nicméně objal mne smutek. Odešel, už tu nebude. Bude mi chybět. Jeho laskavost, jeho moudrost, jeho vznešená humanistická moudrost mi bude chybět. Petr mi oživoval ideály Komenského, ideály humanismu, se kterými jsem v jeho interpretaci souznil.

Měl rád život. Na životě miloval veškeré krásno, malebno, vznešeno. Řekl bych, že to byly pro Petra jeho zdroje radosti. Malebnost, vznešenost, nadhled a krásno držel ve svých rukou jako praporek svého životního údělu. On je rozdával ve slovech – jak v psané podobě, tak mluvené. A činil tak dokonale. *Mladí staří, staří mladí* byl text, jejž jsme dostali s bratrem Mirkem od Petra k našim 40. narozeninám. Nebo *Slušnější člověk, slušnější*

svět, to byl jeho výstižný název pro projekt, kterým jsme se snažili uvnitř Nadace Pangea dostat z bída a všudypřítomného marasmu vlády Andreje Babiše.

Nesnášel lháře, blbce a plebejce. Libily se mu ženy pro onu živou krásu a malebnost. Choval se k nim přirozeně s noblesou aristokrata a gentlemana. Byla radost ho pozorovat v těchto situacích. Byl také plachý před lidmi, a na druhou stranu neuvěřitelně vášnivý diskutér. Vyrostl s hudbou a sám rád hrál na klavír. Miloval dobré jídlo a pití. Kouřil. Byl vtipný a rád se smál. Naplňoval Komenského myšlenku: *Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li celému světu. Sloužiti a prospívati je vlastnost povah vznešených*. Takový byl Petr, tak jak jsem ho mohl v letech 1995–2023 poznat a vnímat. Pracovali jsme na společném dile v Nadaci Pangea. Byla to pro mne velká česť!

*PH v pracovně, 2018 |
foto © z archivu PH*

Petr se narodil 7. 9. 1938 v Bratislavě. Byl především velký humanista, který se do dějin zapsal jako spisovatel, scénárista, publicista a novinář. V roce 1961 vystudoval FF UK v Praze, katedru novinářství. Do roku 1970 se živil jako redaktor a nakladatelský pracovník. Poté, co upadl v nemilost tehdejšího komunistického režimu pro odmítní sovětské okupace v roce 1968, psal pod pseudonymy Petr Hora, Péťa Vaříč a Péťa Rodič novinářské sloupky a zároveň pracoval jako čerpač a měřič ve Vodních zdrojích, n. p. V letech 1990–1991 byl ředitelem nakladatelství Albatros, v letech 1991–1994 redaktorem Mladého světa, poté působil ve svobodném povolání především jako spisovatel.

PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA LIPNICE

Ve druhé polovině sedmdesátých let a letech osmdesátých aktivně spolupracoval s Prázdňinovou školou Lipnice. Je autorem dnes již legendární metodické příručky *Prázdňiny se šlehačkou*, která vyšla v Mladé frontě v Praze v roce 1984 ve 22 000 nákladu! Z pohledu PŠL se jedná o jednu z nejdůležitějších publikací v naší historii. Petr ji sepsal svým jedinečným a neopakovatelným čtivým a malebným jazykem. Není tedy divu, že jako první s velkým úspěchem popularizoval činnost a metodiku PŠL pro širokou odbornou veřejnost. Petr se aktivně účastnil kurzů PŠL coby

host. Přednášel rád na kurzech o významu malých skupin v českých dějinách. PŠL vnímal jako ostrůvek pozitivní deviace. Odkazoval na naši historickou tradici – Bolzanovci, období Národního obrození, Masarykův kruh atd. Naposledy byl Petr hostem na Instruktorském kurzu 2017 v Lipnici nad Sázavou.

Byl čestným členem PŠL, který se neustále zajímal o situaci v PŠL. Vnímá PŠL jako jedinečnou školu – ostrov, kde vznikly a neustále vznikají další a nové zajímavé projekty zážitkové pedagogiky. Byl fascinován, „... *jak se z lesa dostal tento obor až na univerzity*“.

Byl obrovským propagátorem PŠL. V roce 1995 Petr inicioval a spoluzaložil Lipnický stipendijní fond. Byl také spoluzakladatelem Nadace Pangea v roce 1991. V rámci příprav na výroční cenu „Za úsilí o nápravu věcí lidských“ na rok 2015 to byl právě Petr Hořejš, kdo navrhl k ocenění Prázdňinovou školu Lipnice, načež sepsal zdůvodnění, které přednesl na zasedání nadačních orgánů.

TEXTY

V letech 1979–2022 pracoval na velkolepém počínu *Toulky českou minulostí*. Cyklus zpočátku vycházel na pokračování jako příloha časopisu *Mladý svět*, později dostal knižní podobu (18 dílů), přičemž díly celého cyklu vyšly v součtu ve statisícirových nákladech. Jednotlivé díly se staly velmi

setkání tří spisovatelů, zleva
Marek Orko Vácha, Petr Hořejš
a Miloš Zapletal, v lednu 2022 |
foto © Mirek Hanuš

očekávanou knižní událostí. Cyklus se stal literární klasikou. Petr v ní nabízí inspirativní a neotřelý pohled na historii. Nikoliv historiograficky, ale jako příběh konkrétních lidí propojených v příčinných lidských souvislostech. Celý knižní cyklus se stal inspirací úspěšného a dodnes vysílaného stejnojmenného rozhlasového pořadu Českého rozhlasu (duben 1995 – říjen 2018) ve 1218 dílech.

Málo se ví, že Petr již v roce 1962 ve SNDK v Praze vydal ve spolupráci s Václavem Kovalem encyklopedii *Na dně vzdusného moře*. V roce 1979 pod pseudonymem Petr Hora napsal úspěšnou kuchařku *Pěta Varič aneb Snadné etudy pro hrnec s pokličkou a obě ruce levé*. Knihu ilustroval Stanislav Holý a vyšla v nákladu 75 000 výtisků! V roce 2014 vydal krásnou knihu *Evropan Jiří z Poděbrad*.

Napsal také rozsáhlou autobiografickou knihu o Jiřině Bohdalové *Měla jsem štěstí na lidi*, publikovanou v roce 2006, tak jako zpracoval rozsáhlé paměti Karla Gotta *Má cesta za štěstím*, na kterých se sám zpěvák s Petrem Hořejšem domluvil ještě před svým skonek v říjnu 2019 (kniha vyšla v roce 2021).

SCÉNÁŘE

Podílel se také na zrodu, koncepci a scénářích soutěžního seriálu České televize *O poklad Anežky České*. Stál se svou ženou Jitkou za scénáři a koncepty Putovních výstav Ligy proti rakovině,

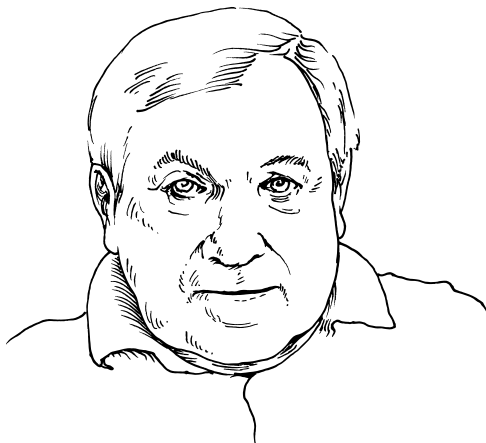
se kterou roky spolupracoval, a byl tvůrcem či spolutvůrcem všech 16 scénářů pro výroční ceny „Za úsilí o nápravu věci lidských“ Nadace Pangea udělovaných od roku 1992 ve Vinohradském divadle, opět se svou ženou Jitkou.

OCENĚNÍ

V roce 2012 obdržel od Akademie literatury české cenu Boženy Němcové.

V roce 2022 obdržel Stříbrnou medaili předsedy Senátu parlamentu ČR.

Petr zemřel v kruhu nejbližších po dlouhé nemoci 27. 7. 2023 v Praze.

KRUH

*Tentokrát jsme zkusili položit několika osobnostem jednoduchou otázku související s tématem našeho čísla: **Co tě napadne, když se řekne KRUH?***

MGR. BOHUMIL KARTOUS, PH.D.

Co tě napadne, když se řekne KRUH?

Kruh důvěry, kruh rodinný, ale i začarovaný kruh, případně okov. Kruh má svou ambivalenci, tedy závisí na tom, jaký význam mu kdo chce dát.

Já preferuju to dobré. V nové knize Future ON!, která vychází na konci října 2023, poukazuju na nenahraditelnost důvěry pro udržení naděje. A na to, že právě na naději stojí naše budoucnost, protože všechno ostatní, poznání i technologie, v dostatečné míře máme a stále nabýváme. Takže sláva kruhům důvěry, pevným a pokud možno všeobjímajícím.

Mgr. Bohumil Kartous, Ph.D., (*1977), autor diptychu No Future a Future ON!, publicista, řečník, prorektor VŠEM, programový stratég business hubu Opero, zakladatel startupu v oblasti duševního zdraví, mluvčí Českých elfů.

ING. ALEŠ SEDLÁČEK

Co tě napadne, když se řekne KRUH?

Kruh kolem večerního ohně. Prostor pro debatu, bezpečí, odpočinek. Všichni na sebe vidí, každý má kontakt s ohněm uprostřed. Nad hlavou nebe plné hvězd. Anebo týpí, to je také kruh, domov. Sněmoviště, kde jsou pasování ti, co vystoupali po stezce lesní moudrosti k příslušným titulům. Nakonec i stejnojmenný kmen v Lize lesní moudrosti s obří historií a tradicí.

Ing. Aleš Sedláček, (*1976), předseda České rady dětí a mládeže, člen Ligy lesní moudrosti, kmene Walden, místostarosta obce Horoměřice.

PROF. MUDR. MICHAL HRDLIČKA, CSc.

Co tě napadne, když se řekne KRUH?

Kruh může znamenat bloudění – chodit kolem dokola v kruhu a nemít správnou cestu ven. Z hlediska geometrického reprezentuje symetrii a pravidelnost. Ale také symbolizuje rovnost u rytířů kulatého stolu krále Artuše, při zasedáních NATO a Rady bezpečnosti OSN nebo rovnost spojenou s důvěrou v psychoterapeutických skupinách. V mandalách je podle Carla Gustava Junga výrazem celistvosti a jednoty člověka. Ke kruhu vztažené Ludolfovo číslo π je naopak číslo nedokonalé, nesymetrické a neobsahuje ani žádné vzorce opakování. Důkazem možné dokonalosti paměti však bylo, když se Daniel Tammet, pozdější nekorunovaný král autistů se speciálními schopnostmi, naučil π zpaměti na 22 514 desetinných míst a jen přeřikání tohoto čísla před komisí, která kontrolovala správnost, mu trvalo 5 hodin a deset minut. Když už měl nutkání naučit se tolik tisíc desetinných míst nazpaměť, nemohl se jich naučit jen 22 000 a přeřikávat je právě 5 hodin? Z důvodů, které ví jen on sám, nemohl. A tak je kruh symbolem celistvosti také v jednotě symetrického a nesymetrického, úplného a neúplného, dokonalého a nedokonalého, tak, jak to umí mixovat jen život, který se vzpírá schématům.

Prof. MUDr. Michal Hrdlička, CSc., (*1965), je přednostou Dětské psychiatrické kliniky ve FN Motol a vyučuje psychiatrii na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je atestovaným dospělým a dětským psychiatrem a také psychoterapeutem s výcvikem v dynamické psychoterapii.

ING. MARTA HORÁKOVÁ, PH.D.

Co tě napadne, když se řekne KRUH?

Kruh... Kruh rodinný, to napadne věřím úplně každého a hned na poprvé. To nejdůležitější, co nás provází a formuje od narození. To, co sami následně aktivně spoluvytváříme. Kruh přátel. Těch, které potkáváme po naší cestě životem a jsme rádi, že s námi sdílí to dobré i zlé. Jsme rádi, že jsou. Kruh bezpečí. Kruh spolužáků – alespoň na VŠE v devadesátkách se studijním skupinkám říkalo kruhy, takže to mi naběhlo naprosto spontánně. Kruh bludný, ve kterém se motáme a nevíme, kudy kam a jak z něj hlavně konečně ven. Kruh záchranný, který nám optimálně někdo z kruhu přátel či rodinného kruhu hodí, když už se v tom našem bludném kruhu motáme a topíme moc dlouho. Třeba i jen kruh nafukovací...

Kruh coby symbol – nekonečna, opakování, dokonalosti. Nebo také údivu a obdivu... ÓÓÓ!

Ing. Marta Horáková, Ph.D., (*1974, Vimperk), absolventka VŠE v Praze, včetně postgraduálního studia tamtéž, hrdá matka 2 dospělých dětí, ředitelka společnosti a členka dozorní rady Nadace Pangea. Obdivovatelka hor a přírody, vášnivá milovnice života a všeho, co přináší.

MILÍ ČTENÁŘI RUBRIKY METODA,

stalo se vám někdy, že přijedete na nové, pro vás neznámé místo, a najednou začnete potkávat lidi, kteří mají podobné zájmy, zjistíte, že máte společné přátele a že řešíte podobná témata? Stalo se vám někdy, že jste se naučili novou dovednost, nové slovíčko v cizím jazyce nebo se dozvěděli novou věc a tato dovednost, slovíčko či věc se vám pak velmi často začala objevovat v nových a nových kontextech, kterým najednou rozumíte? Ano, jistě je to spojeno s tím, že dokud něčemu nerozumíme, dokud něco neumíme, tak si toho ani nevšimneme, protože pro to nemáme vhodný aparát. Ale přesto by se dalo říci, že jak ve společenské rovině, tak v rovině idejí či dovedností se pohybujeme v určitých kruzích a naše vlastní kruhy se prolínají s kruhy druhých (nějak s námi propojených) lidí, a tak vytváří celosvětovou síť vzájemně se protínajících kruhů.

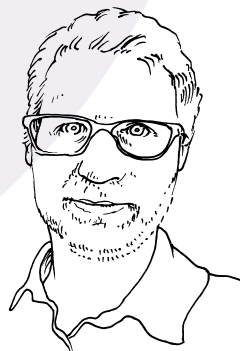
Tak se nyní mé kruhy celostního vzdělávání, zážitkové pedagogiky, pohybu, hudby atd. protnuly se světem cirkusové pedagogiky. Zvu vás tedy k mému zamyšlení nad vybranými aspekty cirkusové pedagogiky, jak ji ve svých publikacích představili Adam Jarchofský a Kateřina Klusáková. Nakonec jsem se rozhodl, že pojednám jen o několika málo tématech, jde ale právě o ty kruhy, které se protínají mezi mým světem a světem cirkusové pedagogiky. Toto setkání pro mě bylo nesmírně obohacující a doufám, že i vaše kruhy se protnou s těmi mými. A pokud se kruhy neprotnou u tohoto textu, snad se tak stane při četbě skvělého textu Josefa Porsche (Ablákely) o tom, jak se kruh a jeho symbolika propisuje do rituálů a každodenního života woodcrafterů, či textu Jakuba Lišky s provokativním názvem V reflexi je někdy třeba zabít koťátko nebo u textu Michaely Karlíkové o školním parlamentu, kde se pracuje s kartami ctností.

VEDOUCÍ RUBRIKY:

Mgr. Michal Pařízek, Ph.D. (1979)

Zabývá se holistickým vzděláváním (nejen) dospělých, jehož důležitou součástí je i zážitková pedagogika. Učí na VOŠ Jabok v Praze.

parizek@jabok.cz

fotografie k článku © Josef Porsch

WOODCRAFT A KRUH

Kruh je v samotné podstatě myšlení původních obyvatel severní Ameriky i woodcrafterů. Josef Porsch (Ablákela) v následujícím textu poodhaluje některé souvislosti mezi kruhem a rituály, slavnostmi, ale i každodenními zvyklostmi.

AUTOR: JOSEF PORSCH (ABLÁKELA)

„Základním symbolem indiánského myšlení je kruh, obruč. Příroda dává věcem oblé tvary. Lidská a zvířecí těla nemají hrany. Pro nás je kruh symbolem soudržnosti lidí, kteří spolu sedí u táborového ohně, symbolem příbuzných a přátel spojených v míru, zatímco dýmka koluje z ruky do ruky. Taky tábor, ve kterém mělo každé týpi své místo, byl uspořádán do kruhu. Samotné týpi je opět kruh, ve kterém seděli lidé v kruhu, a všechny rodiny ve vesnici zase tvořily kruhy v jednom větším kruhu, který byl následně součástí většího kruhu, kruhu sedmi poradních ohňů Siouxů. Ty potom zastupovaly národ. Národ je jenom částí vesmíru, taky kruhového, který se skládá ze Země, která je kulatá, Slunce, které je kulaté, a hvězd, které jsou taky kulaté. Měsíc, obzor, duha – to všechno jsou kruhy v kruzích a ty zase v dalších kruzích, bez počátku a bez konce.

Pro nás je kruh něco překrásného a přiléhavého, symbol a skutečnost současně. Vyjadřuje harmonii života a přírody. Náš kruh není omezen časem, stále plyne; je to nový život, který vzniká ze smrti, život vítězí nad smrtí.

Symbolem bílých lidí je čtverec. Takový je bělochův dům, jeho kancelářské budovy se zdmi, které od sebe oddělují lidi. Čtvercové jsou dveře, co nepustí cizince dovnitř, dolarová bankovka, čtyřhranné je vězení. Čtyřhranné jsou všechny ty vymyšlenosti bělochů – krabice, krabice, krabice a jen samé krabice – televize, rádia, pračky, počítače, auta. Všechno to má rohy a ostré hrany. Dokonce i čas bělochů se všemi dojednanými schůzkami, termíny, hodinami a dopravními špičkami. I to jsou pro mě rohy. Stáváš se věznem uvnitř těch krabic.“ (Deer a Erdoes, 2004)

Tisíce a tisíce let jsme sedávali v kruhu. V kruhu kolem ohně, v kruhu kolem posvátného stromu či kamene, v kruhu kolem důležitého dění. Dokonce i dnes, když se sejde více lidí, máme tendenci stoupat si do kruhu. Jen se podívejme, co to s námi dělá, když si na pracovní poradě sedneme do kruhu. A co teprve, když doprostřed dáme svíčku.

Když jsem svým studentům položil otázku, rychle a přirozeně odpovídali. Všichni na sebe lépe vidíme. Všichni se lépe slyšíme. Všichni lépe vnímáme druhého. Všechny hlasy mají stejnou váhu. Kruh má energii.

Woodcraft (lesní moudrost) je plný „kulaté“ symboliky. Je tomu tak proto, že vědomě pracujeme se symbolikou. Chceme, aby symboly nebyly jen řečená (a prázdná) slova. Symboly pro nás vyjadřují obsahy, které obcházejí rozum a mluví přímo k srdci. Jen si zkuste dát předměty kolem sebe na místě, kde teď jste, do kruhu. Treba ty na pracovním stole. Anebo poskládat

kaminky do kruhu na procházce v parku. Něco se děje, něco je jinak.

Woodcraft často pracuje s obřady, a tedy duchovním světem. Obojí má hodně z prvků kultury severoamerických indiánů a šamanismu, i když průběh konkrétního obřadu nebo vyjádření určité symboliky závisí na prožívání jednotlivého obřadníka, na jeho osobnosti a kontaktu s duchovními silami. Svatý muž Luis Dva Krkavci často říkával, že „moudrost bychom neměli očekávat od lidí. Musíme ji hledat u Stvoření, Stvořitele a většinu věcí se musíme pracně naučit sami. Louis nikdy netvrdil, že to, co se naučil nebo čím byl obdáván, je jeho učení.“ (Ravens a Liebert, 2009) Tedy ani o woodcrafterských obřadech nemůžeme říci, že jsou ryze indiánské, křesťanské nebo nějaké jiné.

Vedeme člověka od dětství k tomu, aby si vytvářel vztah k tomu, co nás přesahuje, ke spiritua-litě. Rozhodnutí, jakou víru – a zda nějakou – a její formu si zvolí, necháváme na něm. Sílu, která nás

přesahuje, nazýváme Velký Duch nebo Velké Tajemství, a věříme podobně jako mnoho tradic, že prostupuje vše, co je. Symbolem Velkého Ducha je kruh.

Kde se tedy konkrétně ve woodcraftu objevuje kruhovitost a jak bychom mohli inspirovat čtenáře?

Znakem woodcraftu je bílý kruhový štít s modrými rohy. Bílá barva představuje čistotu hodnot lesní moudrosti, tedy že slouží k výchově člověka vysoké mravní úrovně. Když někde znak zobrazíme, připomíná nám právě onu čistotu. Čistotu slov, jednání, prožívání.

Jako každá tradice, které jde o výchovu člověka, má woodcraft své morální hodnoty. Ty jsou uspořádány do symbolu woodcrafterského zákona, který je kruhový. Uprostřed je kruh – symbol Velkého Ducha, ze kterého vše vychází a zase se k němu vrací.

Z něj vycházejí čtyři cesty rozvoje člověka – cesty těla, mysli, ducha a služby. Každá cesta se

dělí na tři paprsky, z nichž každý vyjadřuje jednu morální hodnotu woodcraftu. Jedná se o starobylý indiánský symbol, který ukazuje osobní rozvoj harmonicky, kruhově. Woodcrafterský zákon připomínáme slovy i zobrazením při mnoha příležitostech. Může být vysypán pískem, znázorněn předměty (např. pěti miskami se svíčkami), vyšit na oltářním plátně atd.

Když žijeme na našich táborech v týpi, uvědomujeme si, že týpi má kruhový půdorys. Uvnitř vždy hoří oheň, také kruhový. A za ohništěm je oltář, oblé kopeček hlíny. Tyto kruhy v kruhu člověka harmonizují. Jako by tu nebylo nic skrytého, žádný temný roh. Když tancujeme, tančíme v kruhu tak jako lidé po tisíce a tisíce let před námi, a to vždy po směru slunce. Tanec rozvíří energii ve společenství, umožňuje se uvolnit, projevit. Je společenskou a zároveň duchovní záležitostí, protože obřadník na začátku taneční slavnosti často očišťuje místo a žádá dobré duchoy o účast a požehnání.

Kruh vyznačujeme při mnoha příležitostech. Bývá tvořen lidmi nebo dopředu vyznačen kameny (ty pomáhají, aby nebylo třeba účastníky instruovat k vytvoření kruhu – vytvoří se přirozeně). Někdy kruh jen naznačujeme, například čtyřmi pruty se stuhami, které symbolizují čtyři světové strany, čtyři směry a jejich energie. Nebo poskládáme tyče na týpi a vytvoříme kruhovou stavbu například pro rozjímání při obřadu příchodu nového roku.

Kruh se objevuje i při takových speciálních příležitostech, jako jsou vigilie, svatba, přechod z jednoho věkového období do druhého nebo při sněmu – slavnostním shromáždění komunity. Sněm se koná nejčastěji venku, v přírodě, všichni jsou slavnostně oblečeni, místo je speciálně připraveno a oheň se zapaluje posvátným způsobem třením dřev. Účastníci do sněmoviště vstupují po kruhu po směru slunce a stejným způsobem zapalujeme oheň. Když někdo hovoří, může cítit sílu kruhu, který mu naslouchá; když padají společná rozhodnutí, síla kruhu je potvrzuje. Sněm ukončuje společný zpěv modlitby – také v kruhu.

Asi nejvic duchovní kruhovou událostí woodcraftu je obřad v potní chýši, o němž jsem psal v minulém Gymnasionu č. 32, který se týkal tématu odolnosti. V té malé kruhové stavbě z proutí sedíme všichni kolem kruhové jámy se žhavými kameny. Očišťujeme své tělo i mysl. Necháváme venku to, kolik máme peněz, jak vypadáme, jaké máme radosti a starosti, setkáváme se jako sobě si rovné lidské bytosti. V potní chýši se symbolika kruhu objevuje opakovaně. Přicházíme sem, abychom se „vrátili do kruhu“, tedy obnovili v sobě rovnováhu. Rozmysleli, co potřebujeme, posunuli se v životě, očistili se od zlého, získali energii, smáli se, vyprávěli příběhy a odešli znovuzrození. A pokud se to povede, můžeme rovnováhu ze sebe šířit dál mezi lidi – do dalších kruhů.

Woodcraft je kruhy propleten zcela vědomě. Záměrně se symbolikou kruhu pracujeme, protože jsme přesvědčeni, že pomáhá harmonickému rozvoji člověka tak, aby se cítil spokojený v životě. Spokojený znamená také spojený, spojený se sebou, s ostatními lidmi, se živými i neživými tvory, s planetou, s Kruhem.

Použité zdroje:

Deer, L., & Erdoes, R. (2004). *Chromý Jelen: Vyprávění siouxského medicinmana*. Paseka.
Ravens, I. L. T., & Liebert, R. M. (2009). *Dva Krkavci: Život a učení duchovního válečníka*. Triton.

Doplňuji ještě jednu woodcrafterskou aktivitu. V roce 2014 jsme s přáteli založili Kruhy. Jedná se o setkávání lidí, kteří přinášejí osobní prožitky na dané duchovní nebo seberozvojové téma. Kruhy jsou otevřené všem a jejich smyslem je podporovat se v růstu a propojovat lidi napříč organizacemi, komunitami, společenskými „kruhy“. Uskutečnilo se více než čtyřicet takových setkání. V případě zájmu pište na kruhy@googlegroups.com.

Mgr. Josef Porsch, Ph.D. - Ablákela (1976)

Učitel na základní a střední škole. Podporuje lidi jako kouč a terapeut ve své soukromé praxi. Od roku 1992 je členem Ligy lesní moudrosti, deset let byl jejím ohnivcem a obřadníkem. Podílel se také na vytváření metodických materiálů, organizoval kurzy a formoval Ligu lesní moudrosti.

ablakela@gmail.com

V REFLEXI JE NĚKDY POTŘEBA ZABÍT KOŤÁTKO

Reflexi si snad každý, kdo se zabývá zážitkovou pedagogikou, asociuje s kruhem – respektive kruhovým uspořádáním prostoru, ve kterém reflexe zpravidla probíhá. Jakub Liška si v následujícím textu klade otázku, jak dobře naložit s reflexí, aby nebyla jen pouhým plkáním, ale aby z ní účastníci programu opravdu profitovali. Někdy je totiž nutné zcela opustit vlastní představu o tom, jak bude reflexe probíhat, co se v ní bude řešit a jaké techniky při ní použijeme... Někdy je prostě potřeba zabít koťátko.

AUTOR: JAKUB LIŠKA

Před pár lety mě Zbyněk Štajer, tehdy ještě v brněnském Court of Moravia, naučil, že někdy je potřeba umět zabít koťátko. Když jsem to slyšel poprvé, povytáhl jsem obočí a zmateně zamrkal. „Často se ti stane, že si něco nadesignuješ, namyslíš, vyplááš, metodicky vyšperkuješ, naliješ do toho haldy energie a hodiny práce. A vytvoříš si tak k tomu takovou citovou vazbu, že pak buď vůbec nevidíš, že to neslouží a nefunguje, anebo když to vidíš, nemáš srdce to shodit ze stolu. Místo toho slepě jdeš za tím, aby se to dokončilo. A přitom to vůbec nedává smysl. V takové chvíli je potřeba zabít koťátko – zahodit své ego,

zahodit emoční vazbu ke svému dílu, zahodit svoje očekávání, jak to má vypadat, a vzdát se toho.“ vysvětlil, jak to myslel. Bylo to pro mě oči otevírající. A taková koťátka jsem se začal učit zabíjet. Třeba při vedení reflexe. Dneska, domnívám se, mi to už docela jde.

Když jdu vést reflexi, typicky do ní přicházím v jednom ze dvou nastavení. Buď s tím, že je zaměřená na proces – nevím, o čem přesně reflexe dopředu bude, a to téma hledám na místě. Třeba otázkou „S čím jste nejvíc v té hře zápolili?“ zahájím generování témat. Já postupně všechna vyjádření účastníků zapisuji a to, co páli skupinu

nejvíc, začínáme řešit. Anebo přicházím s reflexí s jasným pedagogickým cílem (účastník třeba pojmenuje, jak reaguje na změny). Rozmyslím strukturu, kolik času jaké části budu asi věnovat, na co se zeptám a jakou fungl novou techniku, protože se chci blýsknout i jako neotřelý instruktor, vymyslím. To vše, abych si na konci odškrtnul nejen splněný pedagogický cíl, ale získal i bonusové bodíky v očích přítomných, že reflektovali neotřelou formou. Tradá, spokojeně si to se svojí přípravou, teda pardon, se svým kotětem, které je teď hodně chundelaté, roztomilé, vrníci a hodno nekonečného mazlení, pochoduji, abych se posadil do kruhu s účastníky.

A pak to přijde. Pokládám vykopávací otázku. První odpovědi kloužou jinam, než jsem si vymyslel. Nevadí, to se tam vrátí. Ale nikoliv – další reakce téma úplně překlápi. Poděkuji za postřeh a opakuji původní dotaz s nadějí, že se alespoň někdo chytne. Ale ono ne a ne. Téma se neustále stáčí jinam, jako by nikdo nechápal, že když nenásledují, kam je směřuji, přichází o nová uvědomění a aha momenty. A co hůř, bojím se, že pak nebude dávat smysl ta moje sup nová reflektivní technika. Časová struktura, co jsem si doma nastavil, je ale neúprosná, takže to ženu kupředu a věřím, že se to nějak vrátí tam, kam chci. No, a ono nevrátí. Techniku tam ale stejně použiji, protože je přece tak dobrá a již na ni mám všechno nachystané a speciálně kvůli tomu jsem si na ni přivezl haldu materiálu.

Nějaké takovéhle reflexe jsem si už zažil. Reflexe, které jsem si dopředu promyslel do posledního puntiku, ale na místě vůbec nepadly na úrodnou půdu, skupiny téma pořád stáčely jinam, já je vracel tvrdošjně zpátky a o tohle imaginární lano jsme se tahali tam a zpátky. A to vše proto, že jsem nedokázal zabít koťátko. Protože ano, skupina očividně potřebovala řešit něco jiného, já to ale neviděl, nebo možná nechtěl vidět, protože jsem měl příliš silnou citovou vazbu k tomu svému dílu. O co ale při vedení reflexe (respektive při lektorování obecně) jde jiného, než o následování potřeb skupiny? Když tam bublá něco jiného, nemám přehodit výhybku a věnovat se tomu? Vždyť ač mám nastavené cíle (a co víc, klidně na ně navázané další cíle), tak jestli skupina není schopná nebo ochotná tam dojit, stejně tam nikoho nedotlačím. Takže vyřešit, co je teď páli, to je cesta. A jestli zbyde čas na původní plán, paráda, ale jestli ne, i tak jsme udělali hodně práce. Jen vidím jako důležité si říct, co se vlastně stalo:

z reflexe zaměřené na cíl se najednou stala reflexe zaměřená na proces. A já, instruktor, jsem byl natolik silný, že jsem zabil své koťátko, aby to bylo možné. Dobrá práce, Jakube!

Jak ale poznat, že daná skupina moje kotě nechce? Co si budeme povídat: těžce. Vždycky si u toho ale vzpomenu na jedno cvičení, co jsem si prožil na instruktorském kurzu v Prázdňinovce. Jana Haková, která ten blok vedla, nás rozdělila do dvojic. Jeden ze dvojice si zavázal oči a lehl si na karimatku na zem na záda, zatímco ten druhý jej měl masírovat jakýmikoliv předměty v okolí (smrkovou větvičkou, drátěnkou, kostkou lega, studenou lžičkou, ...). Na ležícím jen bylo, aby bez mluvení a jen s minimálními pohyby (ohnutí prstu na ruce, prudší výdech, záchvěv hlavou, ...) dával najevo, co mu je příjemné, a co ne. Po deseti minutách jsme se prošťídali a na konci bylo sdělení jasně: masírovat někoho a dávat u toho pozor na to, co mu je a co není proti srsti, jaké vydává signály a kde nemáme tlačit dál, ač jsme si vymysleli, že „masáž hopíkem přece bude super, protože nám by se líbila“, to je jako vést reflexi. ▶

Drobné hýbnutí hlavou, úsměv, zaklonění na židli, to vše prozrazuje, co se v účastníkovi děje. Když od té doby zahajují a vedu reflexí a vidím výrazy přítomných, vždy si na to vzpomenu. Co asi znamenají? Nedávají mi znamení, že je vedu za něčím, co je teď úplně mimo mísu?

Co tímhle vším chci říct: 1) Naučme se (nejen v reflexích) zabíjet koťátka. A jestli ne je drasticky mordovat, alespoň je nechat běžet. Naučme se mít tu odvahu zahodit, co jsme si nachystali a vymysleli. Jasně, není to lehké, ale když mají účastníci jiné téma k řešení, ocení to. Tak tomu nebraňme. 2) Sledujme projevy skupiny. Ty prozradí, kdy je čas to kotě odložit. Někdy to přítomní jasně

naznačí, protože se stejně nechtějí bavit o tom, s čím přicházíme, a pořád odvádí téma. Jindy mlčí a jen se tváří nejistě. A někdy máme jen divné tušení, že se něco děje, a nevíme, co. Pak je, podle mě, řešení snadné: stačí se jen zeptat, co se děje. Ano, odpověď možná bude krutá, pečující osud tomu vašemu chlupáčovi, ale nebudete se trápit ani vy, ani oni, kdybyste jinak bezhlavě šli bod po bodu v té vaší přichystané struktuře pro vás tak boží reflexe, směřující k tomu kýženému cíli na konci, o který ale teď nikdo nestojí.

Tak vážení, nebojme se v reflexích zabíjet naše vypiplaná koťátka. Profitovat z toho budou všichni.

Mgr. Jakub Liška (1993)

Od roku 2017 lektor a instruktor Prázdninové školy Lipnice. Metody zážitkové pedagogiky aplikuje nejen na kurzech pro veřejnost, firmy či školy, ale i na expedicích Outward Bound. Mimo to je pak také předává na metodických kurzech dalším odborníkům, aby zážitkovka sloužila co nejvíce lidem.

jakub.liska@psl.cz

DĚTI SE SNŮ NEBOJÍ!

POSTŘEHY K CIRKUSOVÉ PEDAGOGICE OČIMA MICHALA PAŘÍZKA

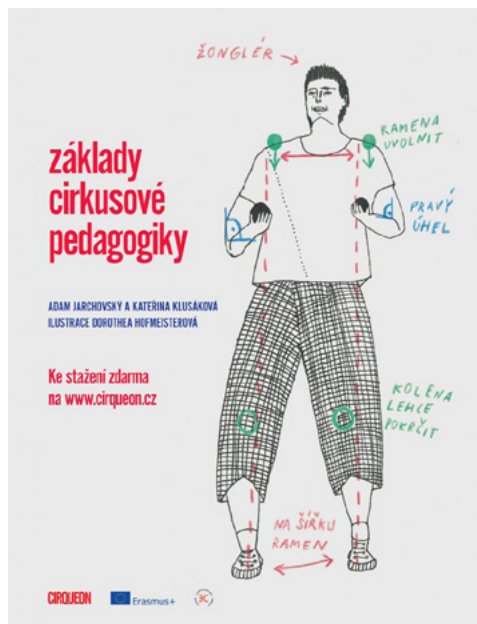
V minulém Gymnasionu vyšel článek Adama Jarchovského o tom, jak cirkusová pedagogika může přispívat k rozvoji odolnosti. V tomto čísle Gymnasionu, věnovaném kruhu, nelze cirkusovou pedagogiku nezmínit. Kruhový prostor tak typický pro cirkusové stany dnes už sice není normou, nicméně spojení kruhového uspořádání a cirkusu přetrvává. V tomto textu bych vám rád předložil vlastní zamyšlení nad vybranými tématy, která mě zaujala v knize Základy cirkusové pedagogiky (2021). Svě vlastní postřehy a zkušenosti budu prolínat s tím, co ve svých publikacích představují Adam Jarchovský a Kateřina Klusáková. Ti totiž publikovali nejen již výše zmíněnou knihu, ale i TěloCIRK (2022), který nabízí způsoby, jak přenést techniky a přístupy nového cirkusu do výuky tělocviku.

AUTOR: MICHAL PAŘÍZEK

V celém textu se budu soustředit na aspekty cirkusové pedagogiky, které mi jsou obzvláště sympatické. Na prvním místě je to vztah k výkonu, který není měřen vnějšími kritérii (časem, počtem gólů či nějakým bodovým hodnocením), ale především vnitřním uspokojením nebo radostí z toho, že mohu druhým lidem předvést to, co jsem se naučil. Reg Bolton (2004) tvrdí, že zatímco ve sportovních hrách často hrajeme proti svým přátelům, v cirkusových aktivitách (si)

hrajeme spolu. To proto, že smyslem není vyhrát, ale získat nové zkušenosti, a tak se třeba posunout dál (Jarchovský a Klusáková, 2021). S tím souvisí i název tohoto článku „Děti se snů nebojí!“ – děti (na rozdíl od mnoha dospělých) neodradí skvělé představení profesionálních klaunů, žonglérů či akrobatů.

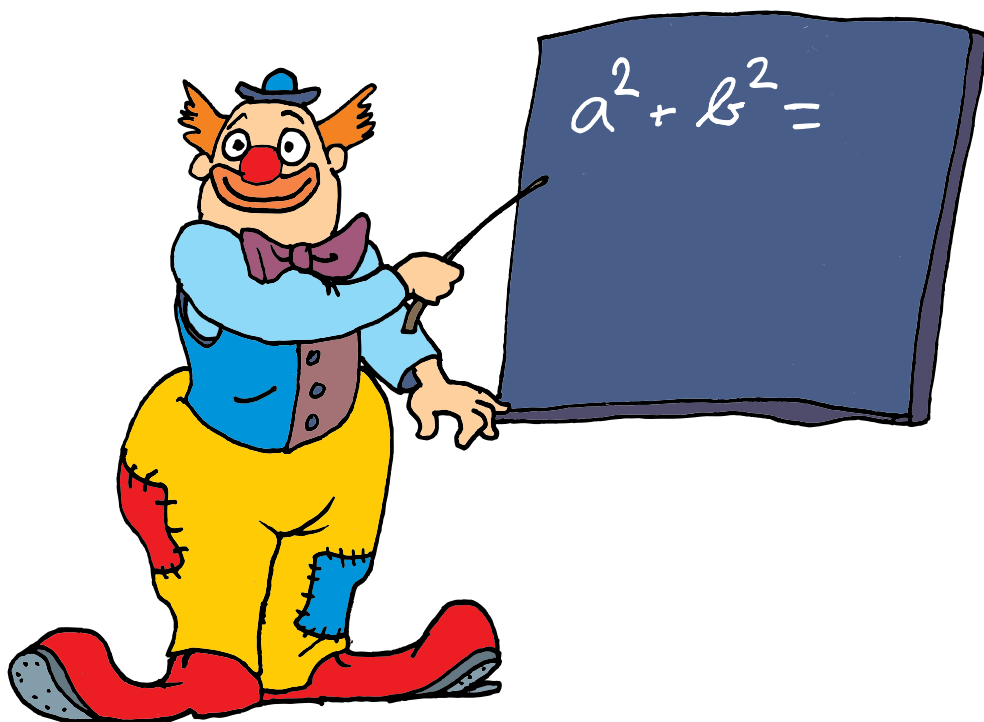
Děti si neřeknou „to nikdy nezvládnou“, ale naopak mají-li zájem, pak své sny tréninkem a pilí postupně uvádí ve skutečnost. ▶

*Odborné (ale čtivě napsané) publikace
Cirqueonu*

Dalším velmi sympatickým rysem cirkusového umění obecně je naprostá nutnost plného bytí v přítomném okamžiku. Kdyby žonglér pustil svou mysl „na výlet“, dost pravděpodobně by mu brzy předměty, se kterými právě žongluje, popadaly. Kdyby se klaun nesoustředil na své publikum, mohlo by se mu snadno stát, že jeho vtipy a veselé kousky vůbec nepadnou na úrodnou půdu. Podobně je tomu i v pedagogice a obecně při práci s druhými lidmi. Být plně přítomný v daném okamžiku, naladit se na lidi, se kterými pracujeme (nebo pro které něco hrajeme) je podmínkou úspěchu. Tuším, že každý zná Werichovu poznámku o tom, že „když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl.“ Už dávno před Werichem na to samé upozorňoval Ralph Waldo Emerson. Ve svém dopise Sociální cíle (Social Aims) poukazyval na to, že by člověk (pedagog) měl být u sebe, plně v přítomném okamžiku, protože z takového stavu bude prýštit rozprava – ne nutně vázaná na slova, možná proběhne na rovině setkání, v tichu (Emerson & Carlyle, 2014). Na kvalitativní rozdíl mezi tím, když se pedagog plně soustředí či nesoustředí, naladí či nenaladí na lidi, se kterými pracuje, poukazuje M. Irwin a J. P. Miller (2016). Ti plně soustředění navíc připodobňují stavu plynutí (flow), jak o něm mluví Mihaly Csikszentmihalyi (1991) – ostatně na to poukazují i Jarchovský a Klusáková (2021). Irwin a Miller (2016) k tomuto tématu dodávají: Vědomá přítomnost a bytí v přítomné chvíli způsobí snížení pravděpodobnosti, že pedagog bude učit ze svého ega (...). Bude-li pedagog vyučovat ze sebe, z onoho místa, v němž je přítomný a pozorný, pak se výuka může stát více naplňující a obohacující zkušeností. (s. 88)

V knize Základy cirkusové pedagogiky jsem nenašel přímo zmínku o ideomotorickém tréninku, který dle mého názoru může (nejen) klaunům, akrobatům či žonglérům hodně pomoci při nácviku nových pohybových struktur. Využití vizualizace toho, jak provádíme náročné pohybové vzorce, nám může dopomoci odhodlat se k výkonu. Ideomotorický trénink totiž propojuje tělo i ducha. Teprve po tom, co hlava i tělo do sebe otisknou představu bližšího se pohybového vzorce, se můžeme naladit na výkon – v našich svalech i v mysli bude zároveň napětí i uvolnění a teprve v tu chvíli ze sebe můžeme dostat maximum. Zdánlivě protichůdné principy napětí a uvolnění existují spolu, a právě prožívání tohoto paradoxu, mnohdy dokonce v naladění se na něj,

vede k zábleskům prožití celku. V těch chvílích máme příležitost zahlédnout, jak celek vystupuje do neskrytosti, ale zároveň tento prožitek vede k úžasu a údivu, k vnitřní motivaci pracovat na sobě dál a zároveň toto vše umět (vy)pustit a nechat plynout.

V cirkusové pedagogice je jedním ze základních nástrojů rozvoje člověka (a jeho dovedností) hra. „Hra je záblesk dokonalé reality.“ (Jarchofský a Klusáková, 2021, s. 64) Hrou se mohou stát jakékoliv cirkusové disciplíny, obzvlášť, když se dobře uvedou, zařadí, zrealizují a především pedagogicky zacílí. Hra má totiž tu výhodu, že nás sama umí vtáhnout do sebe a zcela pohltit. Rozdíl mezi cirkusovou pedagogikou a sportem obecně (např. gymnastikou) je dle Jarchofského a Klusákové (2021) v tom, že nácvik nových pohybových dovedností probíhá v gymnastice následovně: (hraní) – učení – hodnocení. Oproti tomu v cirkusové pedagogice je tomu takto: hraní – učení – předvádění (Desanghere, 2016). Celý proces od hraní po předvádění by měl být zábavou. Ta je důležitou součástí cirkusové pedagogiky. Není

totiž tolik důležité, CO se děti učí, ale JAK se tomu učí. O souvislosti s vnitřní motivací a vztahem k výkonu jsem již mluvil; v cirkusové pedagogice nejde o vítězství, nejde o to někoho porazit, ale o budování vztahu se svým tělem, o nadšení z objevování vlastních limitů, a tedy i o rozvoj sebevědomí.

Cirkusový pedagog by kvůli výše uvedeným důvodům měl dbát na to, aby se u mladých „cirkusáků“ nerozvinula závislost na potlesku a oceňování z vnějšku či potřeba neustálého porovnávání se mezi sebou (a to i přesto, že předvádění a zpětná vazba od druhých jsou důležitou složkou cirkusového umění). Především začátečníci by ale měli zažívat úspěch co nejvíce. Teprve postupně, se stoupající náročností aktivit je třeba připravit se na to, že časem přijde neúspěšný pokus (Jarchofský a Klusáková, 2021). Chyba je ale v nácviku cirkusových disciplín zcela přirozená – vždyť kterému žonglérovi kdy nespádl při nácviku míček? Přijetí chyby jako prostředku, kterým se učíme, se dále pojí s určitou mírou riskování a vstupem na neznámou půdu. ▶

Každý akrobat riskuje, že selže, každý klaun riskuje, že nebude pochopen. Určitá míra „bezpečného“ riskování je proto na jednu stranu objevováním svých možností a limitů a na druhou stranu manifestací svobody, prostředkem hledání vlastní identity a jedinečnosti.

Práce s chybou i přijetí risku jsou v rámci pedagogického působení možné jen tehdy, je-li dobře nastavené bezpečné prostředí. S tím souvisí další aspekt cirkusové pedagogiky, který je mi obzvlášť sympatický – je-li dobře nastavena důvěra mezi učícími se „cirkusáky“ navzájem i ve vztahu k pedagogům, pak se otevírá velký prostor pro důvěru.

Vzájemná důvěra pak umožňuje i fyzický kontakt a doteky bez jakýchkoliv postranních úmyslů, které mohou vyústit v hluboký dialog, v setkání třeba i beze slov, až na rovině Já a Ty, jak o tom mluví Martin Buber (2005).

Fyzický kontakt a doteky jsou v dnešní společnosti čím dál vzácnější (obzvlášť čím jsme starší) a dle mého názoru bychom si měli hýčkat příležitosti, kdy se navzájem můžeme bezpečně dotýkat, mít z toho oboustrannou radost, a především se setkávat v tělesném dialogu. V takovém prostředí pak lze plně rozvíjet principy cirkusové pedagogiky, které stojí na pedagogičnosti, uměleckosti, otevřenosti, vášnivosti a profesionálnosti (Jarchovský a Klusáková, 2021).

Ač se sám nikterak cirkusovou pedagogikou nezabývám, považuji ji za skvělý prostředek k rozvoji člověka. Důraz na zdravý vztah k výkonu, vnitřní motivaci a prozkoumávání vlastních limitů, důraz na bytí plně v přítomnosti, skloubení napětí a uvolnění zároveň, využívání herních principů, bezpečné prostředí jako hluboce zvědomělá podmínka dalšího rozvoje člověka, přijetí určité míry risku a práce s chybou, možnost

bezpečného fyzického kontaktu, ale i důraz na pohyb, lehkost, rytmus a estetiku, to jsou principy výchovy a vzdělávání, kterým velice fandím a pokouším se je sám rozvíjet nejen v rámci zážitkové pedagogiky.

Při dodržení určitých principů (především na rovině vztahové, při práci s přesahem a s pedagogickými cíli) lze zcela jistě cirkusovou pedagogiku považovat za celostní přístup v rámci

výchovy a vzdělávání. Soustředí se totiž na oblast tělesnou, inteligenční, emoční, sociální, estetickou a doufám, že dobří cirkusoví pedagogové si uvědomují i spirituální (i když ne nutně náboženský) rozměr svého konání.

Musím přiznat, že po prostudování obou publikací A. Jarchovského a K. Klusákové se rozhodně budu k cirkusové pedagogice vracet, a to nejen v rovině teoretické.

Kdyby vám, milí čtenáři, připadalo, že v tomto článku jen žongluji s tématy jako celostní vzdělávání, plná přítomnost, pedagogicko-filozofické myšlenky Martina Bubera nebo tématem, jak skloubit napětí a uvolnění, a přitom je dostatečně nevysvětluji, tak vám nabízím možnost se do tématu společně se mnou hlouběji ponořit na stránkách mé disertační práce, kterou můžete nalézt na níže uvedeném odkazu... aneb když už jsem se s tím jednou psal, tak budu rád, když si to přečte co nejvíce lidí:

https://is.muni.cz/th/sjuv2/Celostni_vzdelavani_socialnich_pedagogu_na_terciarni_urovni_-_Michal_Parizek.pdf

Použité zdroje:

Bolton, R. (2004). *Why circus works: How the values and structures of circus make it a significant developmental experience for young people (disertace)*. Dostupné z <https://researchportal.murdoch.edu.au/esploro/outputs/doctoral/Why-circus-works-how-the-values/991005541577807891>

Buber, M. (2005). *Já a ty*. Kalich.

Csikszentmihalyi, M. (1991). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. Harper Perennial.

Desanghere, S. (2016). *LOOK AT ME: The circus approach: working with children and young people through the circus arts*. Dostupné z http://snsl.fi/snsl_wp/wp-content/uploads/2016/02/Look-at-me_web.pdf

Emerson, R. W., & Carlyle, T. (2014). *The Complete Ralph Waldo Emerson: The Collected Works* [E-book]. Bybliotech.

Irwin, M., & Miller, J. P. (2016). *Presence of mind*. Journal of Transformative Education, 14(2), 86–97. Dostupné z <https://doi.org/10.1177/1541344615611257>

Jarchovský, A., & Klusáková, K. (2021). *Základy cirkusové pedagogiky*. Cirqueon.

Jarchovský, A., & Klusáková, K. (2022). *TěloCIRK: Využití prvků cirkusové pedagogiky v tělesné výchově*. Cirqueon.

Mgr. Michal Pařízek, Ph.D. (1979)

Je představen již na str. 10 jako vedoucí rubriky Metoda.

parizek@jabok.cz

V KRUHU POSPOLITOSTI ŽIVOT ŽÁKOVSKÉHO PARLAMENTU

Nadace Pangea mimo podpory a financování časopisu Gymnasion vyvíjí i mnoho dalších aktivit. Jednou z nich je i výchova ke ctnostem. Následující článek tedy zapadá do tradice článků o tomto přístupu k výchově a vzdělávání, který hodně pracuje s kartami ctností. (Například v minulém Gymnasionu č. 32 jsme publikovali článek Pavly Příbylové o kartách ctností a jak díky nim lze rozvíjet u dětí odolnost.) Následující text je příkladem, jak lze tvořivě pracovat s kartami, ale i situacemi, které škola či školní parlament přináší.

AUTOR: MICHAELA KARLÍKOVÁ

Sedíme v kruhu. Na koberci, který zbyl z loňské dobročinné sbírky pro místní psí útulek, leží kvetoucí chryzantéma a okolo ní je rozloženo 35 karet ctností. Je předvečer svátku svatého Václava a my slavnostně zahajujeme činnost žákovského parlamentu pro tento školní rok. Místnost je naplněna očekáváním a možná i drobnou nervozitou. Já jsem ovšem klidná a plná jistoty, že i tato sezóna společného snažení bude plodná.

Žákovský parlament jsem na naší škole převzala v postcovidovém období. Spatřovala jsem v něm skvělý nástroj, skrze který lze vliít novou krev a energii do sociálního života našich žáků, tak zbídačeného po dlouhé izolaci. Nástroj, jak žákům připomenout, že „naše škola je hlavně vaše“.

Jenže jak na to? Pomohly mi dva hlavní nástroje – koncept výchovy ke ctnostem a metody zážitkové pedagogiky, zejména vzorec záměr – realizace – reflexe. Zvýšila jsem časovou dotaci

schůzi z občasných velkých přestávek na pravidelné pondělní odpolední setkávání a několikrát ročně jsem s dětmi ve škole spala. Nebyla to procházka růžovým sadem, ale díky nadšení, odvaze zkoušet nové a důvěře v proces se začaly objevovat výsledky. Nabízím pro inspiraci k nahlédnutí cestu, po které jsem se vydala. Je to cesta každodenního ožívování velkých abstraktních „dobropojmů“, jež jsem adresovala v pedagogickém záměru našeho žákovského parlamentu.

AKTIVNĚ POZNÁVÁME DEMOKRATICKÉ PRINCIPY FUNGOVÁNÍ SPOLEČNOSTI

Košile je bližší než kabát. Celou občanskou společností dopad mého působení nezasáhne, ale mám k dispozici třicetku žáků, a to není málo. Klíčovou ctností, na kterou cílím jejich pozornost, je POSPOLITOST. Vědomí, že patříme k sobě a můžeme být prospěšní jeden druhému. Ústředním, spojujícím prvkem dramaturgie programu je

práce v kruhu. Když rokujeme, domlouváme se na organizačních věcech, řešíme problémy, učíme se sociální a komunikační dovednosti, hraje me hry nebo reflektujeme, a dokonce i když svačíme. Společně. V kruhu. V rovnosti. Snižujeme vzdálenosti mezi námi. Každý je platný a každý je stejně důležitý, čtvrták nebo osmák, žák nebo učitel, holka nebo kluk.

ROZVÍJÍME V ŽÁCÍCH OBČANSKÉ CTNOSTI

Rozvíjet v žácích občanské ctnosti pro mě znamená posilovat tendence v jednání vedoucí k realizaci hodnot důležitých pro dobré fungování společnosti. Klíčovou ctností v této oblasti je pro mě RESPEKT. Schopnost přijímat druhé bez hodnocení a chovat se ohleduplně k jejich potřebám. Jak toho programově dosáhnout? Kultivujeme způsob komunikace, umění naslouchat, učíme se umění přispět k tomu, oč v debatě jde, snažíme se o slušné chování, pílí a aktivní účast. Půl roku jsme na každé schůzce hráli Městečko Palermo a i v tak jednoduché hře lze tohle všechno zažít. Zásadní je naučit se zaměřovat pozornost žáků tak, aby to také viděli.

Do šuplíku třibení občanských ctností rozhodně spadá i program zaměřený na ustanovování pravidel, osahání si jejich potřebnosti a možnosti jejich porušování včetně důsledků. Pravidla si tvoříme konsenzuálně a v momentě, kdy vyvstane jejich potřeba. Tyto dva body zaručují, že se z pravidla stává žijící hodnota skupiny, nikoliv externí požadavek učitelky.

TVOŘÍME PROSTOR PRO POCHOPENÍ VAZEB JEDNÁNÍ JEDNOTLIVCE NA SPOLEČNOST A ZÁŽITKU ODPOVĚDNOSTI ZA SPOLEČNÉ SOUŽITÍ

Už jste někdy nechali hladové žáky zorganizovat si společně objednávání pizzy k večeři, a to včetně vybírání hotovosti a placení? Nechali jste je někdy kopat si s míčem na chodbě, až to dopadlo tak, že rozbili světlo? Nechali jste je pak nést následky? To je ten kouzelný prostor, který hledáme. Rozvíjíme ZODPOVĚDNOST.

Na začátku fungování parlamentu žáci chodili se seznamy návrhů a nápadů, které by si přáli zrealizovat. Nové zrcadlo do třídy, turnaj v ping-pongu nebo třeba ples. Tajně jsem tomu říkala dopisy Ježíškoví. Bylo skvělé, že mají nápady a návrhy. Ale tak nějak čekali, že to za ně všechno udělám já. Moje odpověď byla vždy stejná: „Líbí se mi, jak o tom uvažuješ. Co můžeš udělat pro to,

aktivity spojené s činností žákovského parlamentu |
fotografie k článku © Michaela Karlíková

aby se to zrealizovalo?" Chvilí trvalo, než to strávili a pochopili nový přístup. Ale potom jsme se začali učit projektovému řízení. Myslím, že letos menší ples na konci roku zvládneme.

MÁME MOŽNOST PODÍLET SE NA ROZHODOVÁNÍ VE ŠKOLE, POZITIVNĚ PŮSOBIT NA KLIMA ŠKOLY

My jsme škola. Každý z nás se podílí na jejím utváření. To je ústřední myšlenka, kterou se žákům snažím zprostředkovat. Škola, to není budova nebo instituce, kterou ovládají dospělí. Je důležité vytvářet příležitosti, kdy necháme děti rozhodovat a realizovat jejich projekty. Můžeme začít s něčím menším, jako jsou speciální dny nebo obhospodařování nástěnky.

Zároveň je zapotřebí budovat kladný vztah žáků k jejich škole a tento vztah rozvíjet. Mým velkým pomocníkem v této oblasti je NADŠENÍ. Několikrát ročně se žáky v naší škole přespáváme a zažíváme školu, prostory, ve kterých se běžně učíme, naprosto jiným způsobem. Noční hra na schovávanou po celé budově školy je sice evergreen mezi hrami, ale i další zážitkové programy cílené na pospolitost a nadšení rozsvěčují v očích žáků hvězdičky a otevírají jejich srdce. ▶

REALIZUJEME CÍLE NESPECIFICKÉ PRIMÁRNÍ PREVENCE

Zažijme myšlenky na záškoláctví, drogy a sebezpoškození a prolisťujme balíček karet ctností. Klíčovým hráčem prevence je zdravá SEBE-ÚCTA. Přijetí sebe sama a uvědomění si vlastní hodnoty a jedinečnosti. Při sestavování programů našich setkání zařazují programy, ve kterých žáci objevují svoji jedinečnost. Nabízíme příležitosti k seberealizaci a učíme se dávat druhým kvalitní zpětnou vazbu a ocenění a obojí i přijímat.

Na zpáteční cestě ze zasedání zastupitelstva města, kde náš deváťák vystupoval se svoji řečí, mi povídá: „Dříve jsem nevěděl, že dokážu takhle mluvit k lidem. Možná je škoda, že jsem na tu školu tak kašlal a že jdu na automechaniku. Líbí se mi pracovat s lidmi.“

ROZVÍJÍME TVŮRČÍ POTENCIÁL ŽÁKŮ

Vždy mě fascinuje, kolika různými způsoby jsou žáci schopni řešit jednoduché zadání. Připravuji pro ně takové úkoly, které podněcují jejich TVOŘIVOST. Ať už se jedná o vymýšlení nového loga žákovského parlamentu, přípravu hracího plánu pro hru, nebo třeba komunikační strategie na Instagramu.

TVOŘÍME POZITIVNÍ VZORY MEZI ŽÁKY A PRO ŽÁKY

Onehdy jsem se přichomýtl na chodbě ke rvačce. Kluci se jali vyřizovat si účty ručně. Než jsem dorazila na místo, stál předseda parlamentu s rozpraženými rukama mezi aktéry šarvátky. Poté už jsem jen přihlížela, jak s nimi daný problém poměrně efektivně rozebral a vyřešil.

Být někomu vzorem považuji za jediný způsob ovlivňování druhých, kdy je zároveň žádným způsobem nemanipulujeme. Vysíláme tím informaci „já se chovám takto a ty se svobodně rozhodni, jak se budeš chovat ty“. Jsem přesvědčena, že zejména v asymetrických vztazích, jako je rodič/učitel – dítě, bychom se měli pokoušet o to být vzorem pozitivním. Beru si na pomoc kartu POCTIVOST a snažím se jednat férově a s čistými úmysly, přistupovat k druhým i k sobě pravdivě a se všemi úspěchy i neúspěchy být žákům dobrým, autentickým vzorem.

K závěru článku přikládám kartu DŮVĚRA. To je totiž ta tajná ingredience, kterou od nás dospělých mladí lidé potřebují, aby jejich občanské a lidské ctnosti mohly v klidu dozrávat. 🌀

Mgr. Michaela Karlíková (1987)

Školní psycholožka, lektorka výchovy ke cnostem, tanečnice života a máma dvou dětí. Noří se do hloubek lidské duše a nahlíží za oponu představení jménem Každodenní život. Její práci s dětmi definuje věta „Nemohu změnit to, kým jsi, ale můžu ti pomoci tomu čelit“. S dospělými se ráda zaměřuje na otázku: „Co je potřeba děti naučit, aby si poradily s výzvami života?“

karlikova.m@bucovice711.cz

MILÍ ČTENÁŘI RUBRIKY PRAXE,

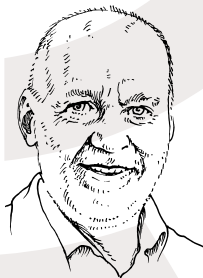
nádherné abstraktní téma kruhu vybízí k hlubokým zamyšlením o spolitosti a propojení počínaje rodinou, přes komunitu a obec třeba až k jednotě vesmíru. Ale co napsat do rubriky PRAXE? Tady se snažím být při výběru článků co nejkonkrétnější. Jak snést tohle abstraktní téma z ideových výšin do praktické každodennosti? Tak tuhle otázku jsem si kladl několik měsíců a měl pocit, že se ze všeho nejspíš „motám v kruhu“ a rubrika zůstane prázdná. Ale nezůstane a jsem tomu rád. Inspiraci pomohli kolegové z redakční rady ale i „středně internet“ a dokonce i náhodné setkání, které třeba tak náhodné nebylo.

Co nás tedy společně čeká?

V kruhu se hraje celá řada her, z nichž čtyři osvědčené icebreakery nabízíme s Rišou Macků v článku 3 x v kruhu + 1 „zdarma“. Kruhovou arénou je inspirována Gintelova klasika Koloseum, kterou vám představí Radek Hanuš. A konečně v kruhu, aby na sebe všichni dobře viděli, se odehrává i Multisocio, jež jsme si tentokrát vybrali pro zkoumání pod pomyslým drobnohledem.

Chci věřit, že inspirací zejména pro učitele bude text dvou nadšených protagonistek programu Začít spolu, Olgy Novotné a Elišky Romo Sanchez, o využití ranních a hodnotících kruhů v práci s dětmi na prvním stupni základní školy. A pokud jste na tom stejně jako já ještě před nedávnem a přijde vám divné, proč by se měli chlapi potkávat s jinými chlapy na „společných sedánkách“, přečtete si rozhovor s Honzou Prokopcem, který je průvodcem nejen mužských kruhů, ale i dlouhodobých chlapských seberozvojových výcviků. A na závěr jsem si nechal článek Jiřího Zajíce – Edyho o jedinečném společenství Kruh, které svým členům dávalo v jinak krušných dobách totality smysl a naději.

Věřím, že si z nabídky v rubrice PRAXE vyberete. Přeji vám příjemné a inspirativní počtení.

VEDOUCÍ RUBRIKY:**PaedDr. Vladimír Svatoš (1955)**

Působil v PŠL jako šéfinstruktor, lektor instruktorského kurzu i člen správní rady. Stál u zrodu Outward Bound - Česká cesta, s. r. o., a 10 let vykonával funkci jejího výkonného ředitele. Věnuje se koučování a manažerskému vzdělávání.

asvatos@volny.cz

Mgr. Dana Veselá, Ph.D. (1976)

Působí na PedF MU v Brně, kde provází studentky a studenty od teorii k praxi. Má několikaletou praxi na ZŠ jako učitelka a ředitelka. Současně spolupracuje s NPI ČR.

dana.veselaz@npi.cz

KRUHY PLNÉ ZVĚDAVOSTI A RADOSTI

Na začátku naší cesty k učitelství byla chuť učit jinak. Vždycky nám záleželo na tom, aby se děti cítily ve škole dobře, aby jim učení dávalo smysl. Také si myslíme, že do školy si děti chodí nejen pro vědomosti a dovednosti, ale měly by se učit spolupráci a vzájemnému respektu. Oporu pro toto vše jsme našly v programu Začít spolu.

AUTOR: OLGA NOVOTNÁ A ELIŠKA ROMO SANCHEZ

Program **Začít spolu** usiluje o aktivní zapojení dětí. V České republice je realizován od roku 1994 v MŠ a od roku 1996 na ZŠ (1. stupeň). Program vznikl za účelem šíření demokratických principů ve vzdělávání, a to především v posttotalitních zemích východního bloku. Ve výuce vedené dle tohoto programu poskytujeme dětem prostor učit se vlastní činností a prožitkem. Nabízíme příležitost vyhledávat a zpracovávat informace, učit se z různých zdrojů, od sebe navzájem, prezentovat své myšlenky, objevovat, experimentovat, užívat rozmanité strategie řešení problémů, týmově spolupracovat, svoje činnosti si plánovat a reflektovat. Prostředí tříd Začít spolu je uspořádáno do center aktivit a vybaveno vhodnými pomůckami podporujícími samostatnost. Chybu považujeme za přirozenou součást učení. Podporujeme vnitřní motivaci dětí k celoživotnímu vzdělávání. Záleží nám na spolupráci s rodinou i širší společností.

Den začínáme **ranním kruhem**, který je místem pro setkávání na začátku dne. Poté následuje **společná práce** nejčastěji v českém jazyce a matematice. Celá třída pracuje většinou na stejném zadání, někdy pracují děti samostatně nebo kooperativně ve dvojicích či malých skupinách. Připravené úkoly mohou být odstupňovány podle obtížnosti od takových, které předpokládají zvládnutí základního učiva, až po úlohy nadstavbové. Po přestávce děti pracují v **centrech aktivit**. Úkoly, které jsou pro děti připravené, se vztahují k jednomu tématu, které v daném období řešíme, jsou zadávány většinou kooperativně, tak aby vedly děti ke spolupráci a vzájemné pomoci. V každém centru aktivit pracuje skupina dětí na jiném úkolu. Nejčastěji otevíráme centra psaní, čtení, matematiky, ateliér, vědu a objevy. Učitel/ka

přechází do role pozorovatele a pomocníka. Sledujeme, jak se dětem daří, poradíme tam, kde děti narazí na problém. Závěr dne patří **hodnoticímu kruhu**, kde děti prezentují svoji práci, sdílí úspěchy a podporují se navzájem.

fotografie k článku © z archivu autorek

RANNÍ KRUH

Když jsme začaly s ranním kruhem, bylo to, jako bychom otevřely novou kapitolu ve výuce. Místo aby děti seděly v řadách a čekaly na učení, vytváříme společné dobrodružství. Každý den začínáme tím, že si sedneme do kruhu a sdílíme něco ze svého života. Ranní kruh není jen o tom, co chceme sdílet my dospělí, ale hlavně o tom, co chtějí sdílet děti. Jsou to ony, kdo nám přináší své zážitky, mohou se podělit o své radosti a starosti či přinést otázky, které reflektují probíraná témata nebo vzájemné vztahy. Vidíme je jako naše partnery ve vzdělávání, kteří mají čím přispět. Na ranním kruhu často otevíráme nové téma. Učitel či učitelka zkoumá, co děti již vědí, jaké otázky je zajímají, a společně s nimi plánuje aktivity, které se budou týkat daného tématu. ▶

Cílem ranního kruhu je vytvořit prostředí pro rituály, sdílení, komunikaci, budování třídního kolektivu, evokaci a představení toho, co nás daný den čeká. Je příjemným vstupem do nového dne i přirozeným předělem mezi příchodem z domova a vlastní výukou. Slouží k posílení vzájemných vztahů, zlepšení komunikace a k vytváření pozitivní atmosféry na celý den. Kruh napomáhá i budování a posilování kamarádských vztahů. Děti se navzájem podporují, smějí se spolu a vytvářejí pouta, která nejsou jen o školním učení, ale o životě samotném. V ranním kruhu se pochlubí, co zajímavého zažily, a nemají pak potřebu si to sdělovat v průběhu výuky, kdy se věnujeme jiným otázkám. Děti se učí vyjadřovat, vybírat, co je podstatné, naslouchat druhým a diskutovat.

V programu Začít spolu na **ranní kruh** navazuje práce s ranní zprávou, která zajímavým způsobem pomocí obrázků, šifer nebo kvízů informuje děti o průběhu daného dne. Ranní zpráva má formu dopisu a povzbuzuje děti k další práci. V některých případech podněcuje další diskuzi a vede k aktivní účasti a komunikaci. Starší žáci si ranní zprávy připravují a prezentují sami, a tím získávají zkušenosti a dovednosti i v oblasti kreativního veřejného projevu.

Ranní kruhy a zprávy se staly našimi společníky na cestě za věděním s tou správnou dávkou zvědavosti a radosti. Ranní kruh nás naučil jenom vyučovat, naučil nás také naslouchat. Naučil nás být pružné a vnímat potřeby dětí. A co je nejlepší, naučil nás, že výuka může být zábavná a přínosná zároveň.

HODNOTICÍ KRUH

Na závěr každého dne po práci v centrech aktivit nastává reflexe a představení vlastní práce. Děti hodnotí nejen, co se jim líbilo, nelíbilo, co by se dalo zlepšit, ale zejména se zamýšlí nad průběhem a výsledky své práce.

Hodnoticím kruhem se neohlížíme pouze na **výsledek**, ale společně zkoumáme celý **proces** učení. Chceme vědět, co fungovalo dobře, co můžeme vylepšit, a především, co jsme se během té cesty naučili.

Při hodnocení nám pomáhají **kritéria**. Děti si je tvoří samy nebo se s nimi seznamují již na začátku hodiny, center aktivit nebo projektu. Kritéria provázejí děti nejen procesem hodnocení, ale zejména vlastní činností. Mohou pomoci zajistit, že tento proces bude účinný, smysluplný a poskytne žákům příležitost k hlubší reflexi a učení se z jejich zkušenosti.

Hodnoticí kruh je důležitým prvkem responzivní výuky, protože na základě průběžného hodnocení v jeho rámci je možné přizpůsobit výuku tak, aby byla co nejefektivnější pro každého žáka. V kruhu dochází mezi dětmi k evaluaci, dávají si ocenění a doporučení, jak se dále zlepšovat. Vzájemné hodnocení podporuje rozvoj komunikačních dovedností, empatie a schopnosti konstruktivně vyjádřit názory a zaplnit vazbu.

Výuka v hodnoticím kruhu není jen o výsledcích, ale také o procesu, jak vytvořit interaktivní a smysluplný prostor pro učení, kde se každý žák cítí slyšen a oceněn. A to je přece ten nejlepší způsob, jak se společně učit!

JAK SPRÁVNĚ NASTAVIT „KRUH“ VE TŘÍDĚ?

CO SE NÁM OSVĚDČILO:

Základní pravidla

Ke správnému nastavení aktivní komunikace v kruhu a vytváření pozitivní atmosféry ve třídě nám pomáhá dodržování následujících pravidel, která **platí pro všechny zúčastněné**:

1. Právo mluvit – nasloucháme tomu, kdo mluví; mluví jen jeden, ostatní naslouchají.
2. Právo zdržet se mluvení nebo aktivit – učíme se rozhodovat sami za sebe.
3. Pravidlo úcty – zdržíme se zpochybňování, vysmívání, kritizování.
4. Pravidlo zachování soukromí – přispívá k pocitu důvěry a bezpečí.

(Zdroj: Když chybí kamarádi, ZAS DOMA, Radka Chaloupková)

Techniky podporující diskuzi

- Posílání mluvitka:
Posílání kamínku, mušličky nebo jiného předmětu je rychlým způsobem, jak urychlit průběh ranního kruhu. Mluvitko symbolizuje právo mluvit a sdělovat své myšlenky. Pouze ten, kdo drží mluvitko, má právo mluvit.

- Tiché signály:
Účinným nástrojem pro vyjádření vlastního názoru bez nutnosti mluvit je technika „Tiché signály“. Tato technika zahrnuje použití vizuálních signálů nebo gest, které členové kruhu používají k vyjádření svého souhlasu, nesouhlasu nebo jiných emocí a postojů během diskuze nebo aktivit.

Tiché signály mohou zahrnovat

1. Poklepávání na srdce, rameno: děti vyjadřují, že souhlasí s tím, co bylo řečeno.
2. Palec nahoru/dolů: použití palce nahoru/dolů indikuje, že mluvčí říká pravdu/nepřavdu.
3. Otáčení rukou: otáčení rukou (jako když se šroubují žárovky) může znamenat nesouhlas s konkrétním názorem.
4. Otevřená dlaň: STOP, nesouhlas s dalším pokračováním.

Tiché signály jsou užitečné pro udržení řádu a efektivní komunikaci v kruhu, zejména pokud je důležité, aby více dětí mohlo vyjádřit svůj názor nebo reakci na danou situaci, aniž by došlo k přerušeni nebo narušení toku konverzace.

Tři otázky

Kde, kdy, s kým? Pokud chceme, aby kruh netrval příliš dlouho, necháme děti odpovědět pouze

na otázky: Kdy? Kde? S kým? Z těchto odpovědí se leccos dozvíme. Otázky můžeme také různým způsobem obměňovat. Např: **Co? Kde? Jak?**

Promenáda

Další aktivitou, která nám pomáhá urychlit ranní kruh a zároveň zapojit všechny děti, je promenáda. Děti sdílí své zážitky z víkendu tak, že se rozejdou po třídě a setkají se s někým, komu řeknou, co zažily. Potom se vrátí na místo a sdělí s námi povídání toho druhého. Děti se tím učí opravdu naslouchat tomu druhému a posilují krátkodobou paměť.

NAŠE ZKUŠENOSTI A POSTŘEHY

- Stane se, že ne každý kruh se povede. I to je součást učícího procesu. Pokud nám něco v práci v kruhu drhne, je dobré to pojmenovat, otevřít a s dětmi se snažit hledat řešení. Také je velmi důležitá pravidelnost a opakování. Nečekejme, že hned od začátku budou všechny děti vědomě naslouchat a reagovat.
- Co když dítě nechce na kruhu mluvit? Je to v pořádku. Už jen tím, že je v kruhu s námi, posiluje pocit vzájemnosti. Každé dítě má možnost se nevyjádřit a poslat slovo rovnou dál.
- Kruh a žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Kruh nabízí možnost, jak zapojit děti s OMJ. Když děti sdílí své zážitky nebo hodnotí svoji práci, dochází k tomu, že některé části vět se často opakují, např. O víkendu jsem..., Jednou z věcí, kterou jsem se naučil/a, je... Děti s OMJ postupně začnou těmto větám rozumět a časem, pokud se budou chtít zapojit, větu dokončí podle sebe.

A JAK KONKRÉTNĚ VYPADÁ TAKOVÝ DEN U NÁS VE TŘÍDĚ?

Ještě před začátkem vyučování jsem uvítala děti ranní zprávou obsahující křížovku, která odkazovala na téma dne – kamarádství. Po této ranní aktivitě jsme se vydali na kroužek.

Každý ranní kruh začínáme pozdravem, který si děti vytvořily samy. Navrhly, že se budou při pozdravu držet za ramena, aby jasně naznačily, že jsou všichni kamarádi.

Ráno se ve třídě schází 30 dětí, každé z nich prožilo začátek dne úplně jinak. Někdo v klidu posnídal, jiné dítě zaspalo, mělo roztržku se sourozencem, nemohlo najít své oblíbené tričko. Schází se skupina dětí s různou náladou, pocity a energií. Před námi tak stojí úkol, jak děti naladit, ▶

zastavit a ulehčit jim přechod z domova do školy. Poté jsme sdíleli naše zážitky, ke kterým děti přidávaly i svoje zkušenosti s kamarádstvím, odpovídaly na otázku, podle čeho se pozná dobrý kamarád. Děti si nejprve dané informace sdělily ve dvojici a teprve potom nám představily myšlenky spolužáka.

Tématem týdne bylo kamarádství, zabývali jsme se jím průřezově téměř všemi předměty. Při společné výuce dostaly děti za úkol přemýšlet o vlastnostech dobrého kamaráda a zapisovat je na kartičky. S pomocí těchto přidavných jmen jsme vytvořili společný pětílístek na téma kamarád. Po přestávce si děti vybírají, ve kterém centru aktivit budou pracovat.

V centru psaní spolupracují ve dvojicích, vytvářejí diagram přátelství, zamýšlejí se nad tím, co mají společného a co rozdílného se svým kamarádem, ve vědě a objevch se snaží ve skupině s určitým omezením, ale společnými silami postavit věž. V matematice zaznamenávají informace o spolužácích do tabulky nebo grafu, v ateliéru vytvářejí společný obraz. Ve čtení čtou příběhy o přátelství a vybírají stěžejní část, kterou zdramatizují.

Následuje hodnotící kruh, děti zde reflektují výsledky své práce, dávají si ocenění a doporučení. „Oceňuji, že jste se zapojili všichni. Doporučuji, aby byl váš obrázek vícebarevný.“ Na základě těchto doporučení od dětí jsme si společně stanovili kritéria úspěchu – do kresby se zapojují všichni, obrázek je přes celý papír, při malbě jsme použili alespoň 4 různé barvy..

Pomocí prvních konkrétních výstupů tak společně tvoříme kritéria, která nám v dalších dnech pomáhají v tom, jak mají děti postupovat, aby uspěly, ale i v efektivním hodnocení.

ZÁVĚR

V ranním a hodnotícím kruhu se děti učí komunikačním dovednostem, argumentaci, naslouchání, ohleduplnosti, přijímání a poskytování zpětné vazby. Kruh vytváří prostor, kde jsou si všichni rovni, buduje pocit sounáležitosti a dává možnost sdílet svůj názor a naslouchat ostatním.

Představily jsme některé možnosti, které nám práce s dětmi v kruhu otevírá. Pokud si nejste jisti, jak začít, doporučujeme se zajít podívat do třídy Začít spolu, kde kruh už nějakou dobu funguje.

Kdo se chce o programu Začít spolu dozvědět více, najde další informace v těchto textech:

Babanová, A. (2023). *Centra aktivit: cesta ke smysluplnému učení*. Praha: Step by Step ČR.

Chaloupková, R. (2023). *Když chybí kamarádi*, www.zacitspolu.eu/serial-zas-doma

Váňová Krejčová, V., a Poche Kargerová, J. (2003). *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Praha: Portál.

Váňová Krejčová, V. (2022). *Začít spolu v kostce: vzdělávací program pro 21. století*. Praha: Step by Step ČR.

Mgr. Olga Novotná (1973)

Vystudovala PedF MU v Brně. Pracuje na ZŠ jako učitelka, koordinátorka ŠVP, metodička programu Začít spolu a vedoucí metodického centra ZaS. Jejím velkým cílem se stalo šířit vzdělávání podporující individuální rozvoj, vzájemnou spolupráci a smysluplné učení.

Olga.Novotna@vejrostopa.cz

Mgr. Eliška Romo Sanchez (1994)

Vystudovala PedF MU v Brně. Už ve své diplomové práci se věnovala plánování center aktivit v programu Začít spolu. Dnes pracuje na ZŠ Brno jako učitelka ve třídě Začít spolu a působí jako juniorní lektorka programu Začít spolu.

MUŽSKÉ KRUHY

CESTA K SOBĚ

Zajímá vás, jak to vypadá na mužských kruzích? Kdo a proč tam chodí, jak to probíhá, a hlavně co kruhy účastníkům přinášejí? Odpovědi jsem hledal u průvodce mužskými kruhy Honzy Prokopce.

AUTOR: S HONZOU PROKOPCEM SI POVÍDAL VLADIMÍR SVATOS

Když před lety začaly frčet ženské kruhy, jako konzervativní a „genderově předpojatý“ chlap jsem si říkal, že to je logické, sdílení k ženské nátuře patří. Postěžovat si na málo empatického partnera, vyměnit si názory na výchovu dětí, sdílet nespravedlnost v nerovném odměňování v práci nebo hledat tipy, jak se prosadit v mužských kolektivech. Témat mraky.

Sám jsem ale podobnou potřebu organizovaného sdílení nikdy necítil. S manželkou máme velmi otevřený a skutečně partnerský vztah, takže spoustu témat řešíme spolu. A o těch dalších si promluví třeba s dnes už dospělými syny, kamarády z mládí nebo známými v hospodě na chalupě. A pak je pár takových témat, která považuji za skutečně osobní, a ta nemám potřebu otvírat nikde. Navíc, znovu ten konzervativní a stereotypní pohled, k nátuře chlapa to přece nesedí. My se, jak praví Rob Becker ústy Cavemana, „odebereme do jeskyně“ a poradíme si sami.

Jenže čas trhl oponou a je to tady. Napíšeš do vyhledávače na internetu „mužské kruhy“

a vyskočí na tebe halda možností, kam si jednorázově zajít promluvit s jinými chlapy nebo se přihlásit do čistě chlapského seberozvojeového programu.

Na webu <https://alfakruh.cz/muzske-kruhy/> se dočítám: *Máme pocit, že dnešním mužům chybí sounáležitost, která byla za času kmenů. Díky globalizaci získáváme obrovské možnosti, které jsme jako civilizace nikdy neměli, ale ztrácíme blízkost lidí kolem sebe. Zvláště muži většinou nemají místo, kde by mohli otevřeně bez posuzování a hodnocení sdílet své životy. Věříme, že tento prostor můžeme vytvořit a vrátit se zpět k sobě.*

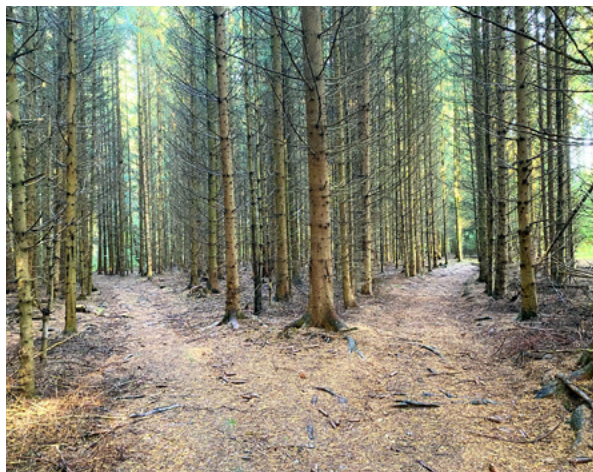
A tak si říkám, že je asi na čase svůj nejasný a patrně i značně zkreslený pohled na mužské kruhy napravit. Tím spíš, že toto číslo Gymnasionu nese ústřední téma KRUH a moje čerstvé postřehy by mohly být zajímavé i pro širší okruh čtenářů.

Proto hledám na internetu první vhodný termín a hlásím se k Honzovi Prokopcovi na večerní mužský kruh v karlínském sále Valkyra. ▶

zdroj © mužskýkruh.cz

Cestou v tramvaji se mi honí hlavou spousta otázek: Koho tam vlastně potkám, proč tam ti lidi jdou, jak to ten Honza povede, jaké myšlenky zazní, jak moc otevřená budou vyjádření účastníků, je tam prostor pro reakce a tipy ostatních, nebo to bude opravdu „jen“ sdílení osobních příběhů a pohledů? Přiznám se, že jsem si vzpomněl i na skupinovou terapii, kterou jsem procházel před více než dvaceti lety, kdy u mě propukl akutní syndrom vyhoření. Ve Valkýře mě vítá Honza

Prokopec, zdatně vypadající padesátník s neformálním vystupováním a překvapivě i s trochou rozpaků. Stala se totiž věc, se kterou se setkal poprvé. Kromě mě nikdo nepřišel. Prý možná kvůli příliš abstraktnímu tématu – životní zdroje muže. Moje osobní zkušenost s mužským kruhem se tedy odkládá. Ale aspoň mám příležitost všechny ty otázky, které se mi honily hlavou, položit Honzovi. A tak po krátké domluvě použít záznamník na mobilu a začínám se ptát.

Honzo, co jsi vlastně zač a jak ses k téhle práci dostal?

Můj život hodně poznamenalo, že jsem dětství prožil na vesnici mezi samými holkami. Měl jsem mladší sestru a v naší bytovce žilo dalších osm holek a žádný kluk. A protože jsem od dětství měl díky tátovi rád vojenskou historii, tak jsem po základce odešel na vojenské gymnázium a následně vystudoval vojenskou vysokou v Brně. V pětácti letech jsem byl majorem v prestižní vojenské složce, měl ženu a dvě děti a pohledem vzenu žil „úspěšný život“.

Pak se to ale „trochu zvrtno“. Po narození děti to začalo ve vztahu skřípat a mně najednou nezbavilo nic. Doma ani v práci. V roce 2018 to skončilo rozvodem a následně i odchodem z armády. Hledal jsem se a chtěl dělat věci, které mě budou bavit, naplňovat a budu tam mít svobodu. Takže jsem nastoupil do školy, kam chodily moje dcery, abych byl po rozvodu každý den s nimi. Dodnes

tam působím jako pedagog. Tři dny v týdnu pracuji s věkovou skupinou, kterou mám rád a která mě moc zajímá, s teenagery. Taky jsem absolvoval několik dlouhodobých seberozvojových výcviků (facilitace kruhů, přechodové rituály atd...). Stal jsem se průvodcem v organizaci Mužský kruh, vedu 1,5letý výcvik Mužská síla a taky jsem mentorem v programech Přestaň být hodným klukem, facilitačním výcviku nebo akcí pro táty a jejich děti Taťkárium. Pracuji jako mentor pro starší kluky, pomáhám jim a někdy i rodičům s jejich pubertou.

Co tě k práci s mužskými skupinami přivedlo?

Já jsem mezi vojáky zažil ten opravdový pocit týmu a vzájemné závislosti. Jeden nese kulomet a druhý náboje. Potřebují se, spolupracují, a když jeden udělá chybu, odskáčou to oba. Ale týmovosti je mezi chlapy v reálném životě strašně málo.

V korporacích se všichni vnímají jako konkuren- ti, bojují o povýšení, prachy, lepší auto a případné chyby házejí jeden na druhého. Žijí v archetypu bojovníka. Přes pomyslné brnění k sobě nepouští skutečné emoce. A v tom se žije blbě. Vydržíš to do čtyřiceti, pak přijde buď krize, nebo minimálně ztratíš vizi, jak dál, aby ti to dávalo smysl.

Proto se snažíme chlapům ukázat i ten mód spolupráce, ve který věřím. Je důležité stát si za svým rozhodnutím, znát svoje hranice a jít za svým cílem, v tom je základ chlapecké síly, ale taky k ní patří umět prožívat emoce i bolest a říci si o pomoc, být něčeho součástí. Také si myslím, že muž má dělat práci, která jej naplňuje a má nějaký přesah. Ne jenom vydělávat peníze, ale plnit si nějaké své poslání a vizi.

A co přivádí do Valkýry účastníky mužských kruhů?

Přesně to říct neumím. Jsou to muži, kterým nabízíme podporu. Někteří chodí pravidelně, někteří nepravidelně. Je to bez jakéhokoliv závazku. Dáš čtyři stovky a nabídne se ti prostor, ve kterém se můžeš bezpečně potkat s dalšími muži a sdílet s nimi svůj příběh a na oplátku slyšet jejich. Určitě suplujeme i sociální zazdrojování. V Praze žije spousta lidí, kteří přišli odjinud. Nemají tu kořeny – rodiny, kamarády z dětství. Komu mohou do hloubky vyprávět svůj příběh a sdílet s ním své tráble i úspěchy? A od koho se mají inspirovat? „Vylejt se“ a inspirovat se, to jsou dva póly stejného procesu. Mnohem přesněji umím popsat motivaci mužů, kteří se přihlásí do našeho 1,5le- tého výcviku Mužská síla – cesta středu. Přivádí je tam zpravidla krize v partnerských vztazích nebo je štve práce, která jim nedává smysl, případně zlobí zdraví. Dalším hlavním motivem je absence smysluplné vize dalšího života. Do smrti se pachtit a bojovat nechtějí, ale nevědí, co jiného. Výjimky mezi účastníky výcviků tvoří preventisti, kteří krizi ještě nepocitují, ale chtějí třeba být lepším otcem, než byl ten jejich. A poslední skupinkou jsou muži, kteří přicházejí na doporučení někoho z přátel nebo blízkých. „Frantovi to hrozně pomohlo, tak to taky zkusím.“

Jak obvykle mužské kruhy probíhají?

Ten program je velice jednoduchý. Začínáme krátkým uzemněním, meditací nebo fyzickým cvičením, abychom se odstříhli od všeho, co jsme za den prožívali, a soustředili se na to, proč jsme sem dneska přišli.

Pak představím dvě základní pravidla kruhu, tedy:

- Vždycky mluví jen jeden. (Pro zjednodušení používáme „mluvítko“, předmět, který mluvící drží v ruce. Třeba hezký příjemný kámen. Kdo nemá mluvítko, nemluví.)
- Co zazní při councilu, zůstává zde v sále. Jinými slovy nikdo nikde nevypráví příběhy, které tady slyšel. Může vyprávět pouze ten svůj.

Pak máme pár doporučení:

- Nikdo nikoho nehodnotí. Není dobře nebo špatně.
- Každý mluví sám za sebe, používáme formu Já. „Já jsem slyšel, já jsem prožil, já jsem cítil.“
- Mluvíme z přítomného okamžiku. Je běžné, že účastník chce něco sdílet a když přijde na řadu, najednou se mu téma změni.

Konečně zapálíme svíčku a já jsem tu už jen od toho, abych dbal na dodržování těchto pravidel a měřil čas, který je pro každého účastníka stejně dlouhý.

A s čím si myslíš, že účastníci kruhů odcházejí?

To hlavní, co jim sdílení může přinést, je vědomí, že se svým příběhem nejsou sami. Že podobné situace prožívá a problémy řeší spousta jiných. Že je to normální a k životu to patří. Každý to řeší jinak, hledá si svou cestu a my se můžeme od druhých inspirovat.

Na Tatkáriu (program pro otce a syny) si pravidelně beru ty kluky (bez tátů) do lesa a máme cca 90minutový kruh na nějaké téma. Mluvili jsme třeba o pornografii nebo alkoholu a drogách. Položil jsem jenom otázku: „Jak to s tím máte?“ A pak už povíдали oni. Jeden si občas dá jointa, druhý pije pravidelně, třetí občas vypije nějaké pivo, čtvrtý hulí fest, pátý.. Mnozí se v tom plácají, nevědí, jestli to jejich chování je strašné, nebo normální. A tady pomocí příběhů druhých můžeš přijmout svůj vlastní příběh. Těm klukům to přináší obrovskou orientaci v tématu. A mnohdy pak jsou o tom ochotni i více mluvit. Přestává to být tabu.

Říkal jsi, že kruhy pro přichozí mají velmi jednoduchý cíl i scénář. Ale na těch dlouhodobých výcvicích to asi tak jednoduché není?

To je dáno tím, že děláš s pětadvaceti chlapy rok a půl. Tam se rozjede o dost jiná dynamika. Pracuje se mnohem víc do hloubky. Jde nám o to, aby měl muž přístup ke všem svým zdrojům, aby byl schopen se změnit. Být více variabilní ▶

a komunikativní. Aby, když je to vhodné, dokázal jít za svým cílem, druhým říct „stop, dál tě nepustím“, ale taky „jsem tu pro tebe“, „já to pokazil“ nebo „dneska nemůžu, potřebuji pomoc“.

Na jednotlivých víkendových setkáních se zabýváme tématy vztah s otcem, s matkou, já a puberta, moje dětství. To všechno ovlivňuje naše chování a spokojenost v životě. Pak přichází delší vision quest, přechodový rituál, kdy účastníci tráví čtyři dny o samotě bez jídla, jen s dostatkem oblečení a pití v lese. Žádný telefon, žádná knížka, jen zápisník a tužka. Bývá to okamžik rozhodnutí buď k uzavření starého, přežitého, nebo k novým plánům. Následuje třídení fixace naplněná zejména sdílením (mužské kruhy) a meditacemi. Obrovskou hodnotu má skutečnost, že jsou účastníci nejen posloucháni, ale i přijímáni druhými, protože všichni prožívají cosi podobného, byť každý jinak. A to jim zaručuje, že si rozumí, že „mluví stejným jazykem“. Na dalších víkendech po vision questu jde o témata rozdílů mezi rodičovstvím a partnerstvím, fyzické tělo, se kterým souvisí i přijetí konečnosti života, tvorba vize dalšího života a závěrečný meditační retreat. Výcvik tedy zahrnuje cca 30 dní setkání s ostatními muži.

Bohatší a pestřejší na těch výcvicích budou asi i metody?

Zhruba čtyři hodiny každý víkend věnujeme prezentaci konceptů, které považujeme za inspirativní. Jako příklad uvedu Jungovy archetypy.

Ing. Bc. Jan Prokopec (1977)

Původně major AČR, v současnosti pedagog na SCIO škole, průvodce mužských kruhů a dlouhodobého seberozvojového programu pro muže Mužská síla – cesta středu a mentor v programech Přestaň být hodným klukem a Tatkárium.

pepin@seznam.cz

PaedDr. Vladimír Svatoš (1955)

Je představen již na str. 28 jako vedoucí rubriky Praxe.

asvatos@volny.cz

Základ programu stále tvoří kruhy. Klidně s jednoduchým zadáním „popiš svoje manželství“. Pak třeba pošleme účastníky do lesa na procházku, aby přemýšleli, co by ve svém manželství nejvíc potřebovali změnit. A po návratu v tichosti piší na flipchartové papíry, co slyšeli od druhých o manželství, co je v manželství bolí a co je naopak nejvíc baví. Dělalí čárky tam, kde se s druhými shodují, všímáme si nejfrekventovanějších výroků, porovnáváme protiklady. Pracujeme i s fyzickými cvičeními, hraním v roli, kontemplačními cvičeními, meditacemi a rituály.

Nikdy nenabízíme správné řešení. Vyzýváme účastníky, aby si „osahali“ různé formy chování a uměli si v pravou chvíli vybrat, jak se zachovat. Souvisí to s naším přesvědčením, že neexistuje špatné chování, jen nevhodné chování v dané situaci.

Na závěr prosím ještě jednou vypíchni, co považuješ za největší přínos mužských kruhů?

To, že účastníci poznávají, že v podobných situacích nejsou sami a mohou se inspirovat od druhých. Pomocí cizích příběhů se učí přijímat ten svůj a vytvářet vizi toho, co by chtěli ve svém životě zachovat a co změnit.

Honzo, děkuji za zajímavé povídání a věřím, že si to někdy v dohlednu i prožiju. Měj se fajn a ať se ti v rozvíjení chlapské síly u mužů daří. Myslim, že to celá naše společnost sakra potřebuje. 🌀

TŘIKRÁT V KRUHU

+ JEDNA ZDARMA

Jako inspiraci pro praktické užití při nejrůznějších příležitostech jsem pro vás vybral 4 aktivity, jejichž společným jmenovatelem je kruh. Tím se hodí k tématu čísla. Ale co je důležitější, vždycky nám s kolegou Řišou Macků zabraly na jakoukoliv skupinu. Jestli je použijete jako icebreakery na začátku kurzů nebo jako „fitku“ mezi statictějšími typy programů, nechám na vás. Každopádně ale, pokud je neznáte a dosud neužíváte, doporučuji vám je vyzkoušet.

AUTOR: VLADIMÍR SVATOŠ, RICHARD MACKŮ

ANDĚLSKÁ ANDĚLA

Autor: (mně) neznámý

Cíl: seznámit se s lidmi ve skupině, poznat a zapamatovat si jejich jména, prověřit pohotovost a kreativitu účastníků

Charakteristika: klasická seznamovačka

Fyzická zátěž: 1

Psychická zátěž: 2

Příprava: žádná

Instruktorů na hru: ideálně 2, ale klidně stačí 1

Čas na hru: cca 5–10 minut, podle velikosti skupiny

Počet hráčů: do 20, ve větší skupině by hra ztratila dynamiku

Věk hráčů: od 8 let

Prostředí: venku i v místnosti

Denní doba: kdykoliv

Roční období: kdykoliv

Materiál: žádný

REALIZACE HRY:

Hráči si stoupnou do kruhu s mírnými rozestupy tak, aby na sebe všichni viděli. Instruktoři stojí vedle sebe v kruhu s ostatními účastníky. Jeden z instruktorů uvede hru třeba takto: „Jsme na začátku společného programu, někteří se asi znáte, ale možná ne všichni. Pojdme se tedy jeden po druhém představit. Ale poprosím vás o zachování stejné podoby představení, jako použiju já. Jsem věrohodný Vladimír a mám rád výlety do hor.“ Na to naváže váš kolega nebo kolegyně, co stojí vedle vás: „Vedle mě stojí věrohodný Vladimír, co má rád výlety do hor, a já jsem kreativní Katka, která má ráda koblihy.“ (Pokud program vedu sám, říkám po vlastním představení: „A kdyby tady byla moje kolegyně, řekla by, že je kreativní Katka.“) Pak necháte pokračovat členy skupiny. Že klíčem ke správnému představení je použít charakteristiky začínající na stejné písmeno, jako je jméno účastníka, pochopitelně neříkám. ▶

Na to si musí přijít účastníci sami (v tom je ten test pohotovosti a kreativity). Pokud se představi jinak, pouze řeknu, že to není správný tvar představení a ať dále přemýšlí a inspirují se od kolegů. Představování může pokračovat dokola podle kruhu. Ale tím vytváříte velký tlak na lidi, kteří jsou na řadě a vhodný přívlastek ke svému jménu je nenapadá. Proto raději vyběžím ty, kteří „už vědí“, aby se představili bez ohledu na posloupnost v kruhu. Vždy však musí zopakovat představení předcházejícího hráče. (V malých skupinách jde opakovat představení všech od začátku, tím se

podporuje zapamatování jmen. Ve větších skupinách je to ale nereálné a brzdilo by to dynamiku programu.) Pokud někdo nemůže systém představení rozklíčovat, vždy se mu snažím napovědět, třeba zopakováním několika předcházejících představení se zdůrazněním prvních písmen. Jsme na začátku akce, není vhodné v tom lidem koupat a shazovat je v očích druhých. Spojení jména s přívlastkem pomáhá všem v zapamatování jmen. Nežřídka pak spojení hodný Honza nebo radoštný Radek zazní od účastníků i v průběhu kurzu.

HODINY

Autor: (mně) neznámý

Cíl: účastník získá možnost poznat své spoluúčastníky v situaci vyžadující kooperaci při plnění úkolu

Fyzická zátěž: 3

Psychická zátěž: 3

Čas na přípravu: 5 min

Instruktor na přípravu: 1

Čas na hru: 30 min

Instruktorů na hru: 3

Počet hráčů: 24

Věk hráčů: od 8 let

Prostředí: volné prostranství venku

Denní doba: kdykoliv během dne

Materiál: 8 praporků nebo kuželů pro vyznačení ciferníků

Příprava: Na hřišti nebo louce vymezíme pomocí praporků (či jiných met) dva kříže jako základ ciferníků hodin. Metou jsou označeny pozice „3“, „6“, „9“ a „12“, zbytek pozic zastávají samotní hráči rozestavení do kruhu kolem met. Vzdálenost mezi metami je 4–5 metrů.

REALIZACE HRÝ:

Účastníci jsou rozděleni do dvou skupin po 12 lidech, každý tým si obsadí jeden ciferník držíce se za ruce tak, aby každá číslice na ciferníku byla obsazena jedním člověkem. Toto postavení značí na ciferníku právě 12 hodin. Instruktor následně vyhlašuje časy, které se mají na ciferníku objevit. Pohyb hráče je pohybem minutové rafičky. O hodinu se hodiny tedy posunou tak, že se celý tým otočí o jedno kolo. Cílem týmu je, držíce se za ruce, se co nejrychleji (rychleji než konkurenční tým) otočit v kruhu tak, aby bylo na ciferníku právě tolik hodin, kolik je instruktorem řečeno. Nová poloha se pro další kolo stává pro družstvo výchozí polohou. Družstvo se smí pohybovat pouze ve směru chodu hodinových ručiček. Družstvo, které se do dané polohy dostane rychleji, získává bod. Hra končí ve chvíli, kdy jeden z družstev dosáhne stanoveného počtu bodů.

SYSTÉM OTÁČENÍ:

- **Posun o hodinu** = jednou oběhnuté kolo (hráč, který měl výchozí pozici na „12“, je opět na „12“)
- **Posun o půlhodinu** = oběhnout půl kola (hráč, který měl výchozí pozici na „12“, končí na „6“)
- **Posun o 10** = posun o 2 místa (hráč, který měl výchozí pozici na „12“, končí na „2“)

METODICKÉ POKYNY:

Pro sledování správnosti otočení družstev je třeba kromě vedoucího hry u každého týmu další instruktor, který toto hlídá.

Může pomoci i třináctý člen z každého týmu, který stojí uprostřed kruhu a ve chvíli, kdy tým dokončí přesun, zvedne ruku – to je jasný signál pro vedoucího hry, který tým byl rychlejší.

hra hodiny, z adaptačního kurzu PF JU 2021 | foto © Richard Macků

OBĚŽNÍKY

Autor: (mně) neznámý

Cíl: jako u většiny icebreakerů – navodit neformální přátelskou atmosféru, soustředit se na teď a tady, podpořit týmového ducha, aktivně zapojit každého člena skupiny
Charakteristika: jednoduchý icebreaker, který lze použít samostatně i jako součást týmových soutěžních vícebojů

Fyzická zátěž: 2

Psychická zátěž: 2

Instruktorů na přípravu: 1

Čas na přípravu: 0

Instruktorů na hru: 1

Čas na hru: cca 5–8 minut

Počet hráčů: cca 10 v jednom kruhu, počet kruhů prakticky neomezený

Věk hráčů: od 8 let

Prostředí: volný prostor, venku i v místnosti

Denní doba: kdykoliv

Roční období: kdykoliv

Materiál: pro každý kruh 2–3 tenčí popruhy (možno použít silnější šňůru, lanovou smyčku apod.) v délce cca 3 m, na koncích svázané do uzavřené smyčky

REALIZACE HRY:

Hráči si stoupnou do kruhu a chytí se za ruce. Instruktor na okamžik rozpojí jednu dvojici a navlékne jednomu hráči z dané dvojice na ruku smyčku. Poté účastníci opět propojí. Následně dá skupině tento pokyn: Vaším úkolem je zařídit, aby smyčka „objela“ celý kruh, aniž by se kdokoli v z vás, byť na chvíli, pustil ruky svého souseda.

Toto je základní princip, který lze různě rozvíjet. Například tak, že do kruhu na různých místech pustíte několik smyček, které běží stejným směrem – doženou se? Mně se osvědčila varianta, kdy se na protilehlých místech kruhu umístí dvě

smyčky, které „jedou“ proti sobě. Vznikne tak potřeba křížení, to znamená, že v některém místě kruhu je třeba zároveň provléci jednu smyčku na jednu a druhou smyčku na druhou stranu.

Oběžníky lze uvést třeba vzpomínkou na doby před internetem, kdy po firmách obíhaly důležité informace formou tištěných oběžníků či kolovadel, k nimž každý, kdo se s nimi seznámil, připojil na důkaz svůj podpis. Ale věřím, že každý instruktor vymyslí během chvíle třeba 3 modernější verze motivace.

KORÝTKA

Autor: (mně) neznámý

Cíl: navodit neformální přátelskou atmosféru, zábava, rozvoj týmové spolupráce
Charakteristika: icebreaker, který lze použít samostatně i jako součást zábavných týmových her a soutěžních vícebojů

Fyzická zátěž: 2

Psychická zátěž: 2

Instruktorů na přípravu: 1

Čas na přípravu: 10 minut

Instruktorů na hru: 1

Čas na hru: cca 10–20 minut

Počet hráčů: cca 6–10 v každém týmu,

počet týmů prakticky neomezený

Věk hráčů: od 8 let

Prostředí: volný, nejlépe členitý prostor venku

Denní doba: kdykoliv

Roční období: kdykoliv

Materiál: Pro každého účastníka plastové cca 50 cm dlouhé korýtko, na tým jeden tenisák, na vyznačení trasy kužely nebo jiný materiál. Korýtko lze snadno vyrobit z plastových instalatérských rour tak, že je příčně rozřežeme na cca 50 cm dlouhé kusy a pak podélně na 3 stejné díly. Ostré hrany vzniklé řezem je nutné zabrousit.

Korýtka I foto © Martin Bílek

REALIZACE HRY:

Hráči uchopí svá korýtka zesponu do obou rukou tak, aby se korytem mohl volně pohybovat tenisák (prsty nesmí překážet). Postaví se do kruhu a z jednotlivých korýtek vytvoří uzavřenou kruhovou dráhu. Na libovolném místě vloží instruktor do dráhy tenisák a vybidne účastníky k tomu, aby tenisák nechali dráhou obíhat dokola. Když si účastníci princip zažijí, přidá do dráhy další tenisák, může jich být i více, a vybízí k větší rychlosti pohybu. Na povel je možné změnit směr pohybu. Je důležité připomenout, že se nikdo nesmí míčku dotýkat, veškerá regulace pohybu míčku se děje prostřednictvím naklánění korýtek. Cvičení lze pojmut jako soutěž několika kruhů, například kterému týmu objede tenisák dříve pět okruhů bez vypadnutí.

Kruhová verze je ale u tohoto cvičení jen tréninkovou fází. Když účastníci pohyb míčku v korytu zvládnou, přejdeme na „vyšší level“. Každý tým se seřadí do řady vedle sebe, z korýtek opět vytvoří dráhu, tentokrát ale neuzavřenou. Úkolem skupiny v tomto případě je „provézt“ míček pomocí korýtkové dráhy vyznačenou trasu (používám vzdálenost cca 300 m) a na závěr upustit míček do cílového kýble tak, aby v něm zůstal.

Začínáme s míčkem u posledního členu dráhy. Hráč, jemuž míček opustí korýtka, ihned vyběhne dopředu a zařadí se na čelo skupiny. Touto pravidelnou rotací se skupina i s míčkem posouvá vpřed. Má-li hráč ve svém korýtku míček, musí stát nohama na místě. To je velmi důležité pravidlo, bez kterého by hra ztratila původní smysl! Připomeňte i pravidlo, že se míčku nikdo nesmí dotýkat. Když týmu vypadne míček na zem, musí ho sebrat a vložit do koryta u posledního členu týmu. Po krátkém tréninku v této přesouvací verzi hry zařazují obvykle soutěž několika týmů po vyznačené trase. Zajímavé je, když je trasa členitá – krátký úsek do strmé stránky, podjet pod volejbalovou sítí, překonat plot (hráči oběhnou brankou, ale míček musí projít nad plotem ve vyznačeném místě), klíčkovat mezi stromy, třeba i křížit potok...

A chcete-li zkusit i „třetí level“, můžete do korýtek místo tenisáku vložit syrové vejce. To není kulaté, takže dynamika pohybu se výrazně změní. Každému týmu dávám vajíčka dvě. Po rozbití druhého je daný tým ze hry definitivně out. Nezapomeňte zdůraznit, že tým, kterému vejce vypadne a rozbije se, je odpovědný za jeho úklid.

Multisocio, kurz Křídla slávy 2023 |

foto © Richard Macků

KLASIKA POD DROBNOHLEDEM MULTISOCIO

Poprvé nabízím v rubrice Klasika pod drobnohledem program, s nímž nemám osobní zkušenost. Při jeho výběru jsem tentokrát dal na kolegy z redakční rady, zejména Řišu a Michala. Přesvědčili mě, že jen málokterý program je tak plastický, aby se dal použít hned k několika účelům, pro různé skupiny a v různých fázích kurzů, jako právě Multisocio. Oba s ním pracují opakovaně (a úspěšně) na svých kurzech. A symbolika kruhu, v němž účastníci sedí, všichni na sebe neustále vidí, mají identickou roli (kromě instruktora – moderátora) a v průběhu programu může kdokoliv kohokoliv oslovit dotazem, z něj přímo číši.

Začneme jako vždy herními pravidly, s Michalem Bauerem, autorem hry, se podíváme na okolnosti jejího vzniku, hlavní prostor dostanou

metodická doporučení a popisy různých variant hry a na závěr nebude chybět ani odborný pohled, tentokrát dokonce od dvou psycholožek.

MULTISOCIO

Autor: Michal Bauer

Cíl: Sebereflexe, analýza vlastních hodnot a postojů, rozvoj sociálních vazeb ve skupině, seznámení a konfrontace s názory ostatních.

Charakteristika: Diskuzní hra. Hráči odpovídají na řadu osobních otázek, ale k dispozici je pouze odpověď ANO či NE.

Fyzická zátěž: 1

Psychická zátěž: 4

Instruktorů na přípravu: 1

Čas na přípravu: 30 minut

Instruktorů na hru: 1

Čas na hru: 2 hodiny

Počet hráčů: 5–30

Věk hráčů: od 15 let

Prostředí: místnost

Denní doba: večer

Roční období: kdykoliv

Materiál: Pro každého hráče kartička se slovy ANO a NE, pro instruktora připravený seznam otázek.

REALIZACE HRY:

Hráči sedí v kruhu tak, aby na sebe všichni viděli. Instruktor postupně klade otázky, na které lze odpovědět ANO či NE.

Po přečtení každé otázky mají hráči asi 30 vteřin na rozmyšlenou, potom musí odpovědět. Odpovídají tím, že před sebe postaví kartičku tak, aby ostatní hráči viděli buď ANO, nebo NE. Je třeba odpovědět na každou otázku, u každé

je potřeba se rozhodnout pro jasnou odpověď! Po každé otázce od instruktora je prostor pro tři doplňující otázky, které si kladou hráči mezi sebou s cílem pobídky k rozvinutí daného postoje, vysvětlení stanoviska nebo sdílení příběhu, který se za daným názorem skrývá.

Každá ze tří otázek by měla být směřována na jiného hráče.

UKÁZKY OTÁZEK:

- Jste připravení?
- Sedí se vám pohodlně?
- Máte rádi svoji práci?
- Chtěli byste si v pracovní oblasti vyzkoušet něco úplně jiného?
- Považujete se za silnou osobnost?
- Věříte na lásku na první pohled?
- Jste zamilovaní?
- Byli jste někdy zamilovaní do více než jedné osoby najednou?
- Byli jste někdy nevěrní?
- Máte v úmyslu založit rodinu a mít děti?
- Myslíte si, že manželství je závazek na celý život?
- Chtěli byste žít v cizí zemi?
- Věříte v Boha?
- Souhlasíte s eutanazií?
- Souhlasíte s umělým přerušением těhotenství?
- Díváte se v noci rádi na nebe?
- Chtěli byste nějaký moment vymazat ze svého života?
- Přáli byste si prožít jeden den v těle opačného pohlaví?
- Chtěli byste napsat knihu?
- Strávili jste někdy delší čas o samotě?
- Riskovali jste někdy vlastní život?
- Ohrozili jste někdy život někoho jiného?
- Byli jste někdy svědky narození dítěte?

Zdroj: Prázdninová škola Lipnice, Zlatý fond her III, Portál 2007, s. 83

VZPOMÍNKA NA HRU MULTISOCIO

AUTOR: MICHAL BAUER

Je třeba si uvědomit, v jaké době hra vznikala. Bylo to ještě dlouho před revolucí v roce 1989, za časů socialismu. Řada dnes běžně diskutovaných témat (svoboda politických nebo církevních názorů, manželství pro všechny, LGBT atd.) byla naprosto tabu. Možná i proto byly v té době komunikační hry na lipnických kurzech hodně využívané a dramaturgicky nacházely ve scénářích významný prostor. Učili jsme tak mladé lidi diskutovat, vyjadřovat a obhajovat svůj názor, argumentovat ve skupině. Dnes se to jeví normální, aplikuje se to ve školách při výuce, ale tenkrát často nebylo snadné středoškoláky nebo vysokoškoláky „rozmluvit“ (jak říkal jeden můj skvělý kamarád a instruktor – R.I.P. – „otevřít si je jako konzervičku sardinek“).

MULTISOCIO čerpalo z vynikající hry SOCIODRAMA, kterou, pokud se nepletu, vymyslela geniální instruktorka Milena Holcová. V ní se ale dlouho diskutuje pouze o jednom velkém tématu – a ne vždy se téma pro skupinu ukázalo jako nosné, hráči mohli ztrácet zájem a koncentraci, pokud šlo o téma mimo ně.

Proto vzniklo MULTISOCIO – více témat, více dynamiky, uvádějící instruktor mohl rychle otočit list, přejít jinam, vynechat doplňující otázky, pokud nastolená otázka hráče nezaujala, nebo naopak se zdržet u některých chytlavých témat déle.

Hra ale nenudila, protože témata šla v rychlém sledu a většinou byla z nejruznějších oblastí, tedy každý tam určitě našel pasáž, která ho bavila a zajímala.

Ještě mne napadá několik postřehů, i když nevím, zda se tomu asi tak 38 let od uvedení hry dá říkat postřeh:

- Soustředění hráči se mohli o ostatních dozvědět díky těmto otázkám mnohé, ti vnímavější registrovali třeba, že někdo lže, že je někdo pozér apod.
- Zajímavé bylo, když na nějakou otázku celá skupina odpověděla shodně ANO nebo NE – tyto jsme pak vydávali jako 100% SHODU a někde je vyvěsili.
- Bavilo nás zařazovat hodně kontroverzní témata či otázky, samozřejmě vždy v závislosti na věku, inteligenci skupiny a také dle témat a dramaturgie celého kurzu.
- Zajímavé byly vztahové/partnerské otázky, které jsme někdy vymýšleli i podle konkrétních situací na kurzu (např. když se více dívek zamilovalo do jednoho hrdiny na kurzu apod.).
- Čím pikantnější otázky, tím víc se dalo z hráčů vydolovat.

Michal Bauer (1963)

Dnes podnikatel a rekreační sportovec. V 80. a 90. letech instruktor PŠL. Podílel se na realizaci prvního mezinárodního kurzu Interproject a s Jirkou Walderem vytvořil velké ekonomické hry v reálném prostředí. Byl dlouholetým společníkem České cesty, s.r.o.

majkl@majklmajkl.cz

MYSLÍTE, ŽE NEJSTE SPOTRUPÍ ZALHAT TÁŽAJÍCÍMU TAK, ABY MĚL POCÍT, ŽE KDYŽ MYSLÍTE ANO, UKÁŽETE NE?

ZKUŠENOSTI OD PRAKTIKŮ

AUTOR: RICHARD MACKŮ

Multisocio, hru mající povahu strukturované diskuze, zařazují často. Ať jsou to výjezdové metodické kurzy, zimní expediční kurzy, tábory pro děti nebo výuka studentů na fakultě. Ne proto, že bych nic jiného neuměl, ale pro geniální herní princip a jednoduchost, se kterou lze hru modifikovat pro zcela odlišné příležitosti.

Předpokládejme, že každá akce (kurz, tábor, ...) má své rozvojové téma a konkrétní rozvojové cíle. Samozřejmě, že je má mít. Je také dost pravděpodobné, že nad formulací těchto cílů strávil realizační tým drahnou dobu. V diskuzi nad tématem určité zůstaly na popsaných pracovních flipcharetech nebo možná jen v hlavě. Proč takové otázky a myšlenky nezužít a nezprostředkovat je také účastníkům? Třeba formou Multisocia. Tuhle formu strukturované diskuze používám většinou v úvodních fázích kurzu – když potřebujeme otevřít dané téma, naladit účastníky na

přemýšlení, naznačit nejednoznačnost dosud samozřejmých věcí. A většinou to funguje. Je-li téma dostatečně blízké životu účastníků, bývá to snazší. Obvykle jsem součástí hry, tzn. nejen čtu připravené otázky (přitom vhodně vybírám jejich pořadí a reaguji tak na aktuální situaci ve skupině), ale také mám svou kartičku ANO/NE, se kterou sám také odpovídám. To mi umožňuje pokládat doplňující otázky a tím celkově prohlubovat úroveň hry. Snažím se tím účastníkům ukázat, že varianta „Proč jsi odpověděl ANO/NE?“ není jediná, kterou mohou použít. Instruktor má šanci zabrousit lecky i v poměrně daleko od

původní otázky, předvést tvořivost v přemýšlení nad každou otázkou a tím dávat příklad, jak mohou proběhnout zbývající části hry. Multisocio ale dobře splní svou úlohu i na konci kurzu.

V takovém případě umožňuje pro změnu závěrečné utřídění myšlenek, jakési vyhodnocení či shrnutí toho, čím jsme se po celou dobu na akci zabývali.

S Multisociem jsem se poprvé setkal na instruktorském kurzu IS Brno v roce 2007. Dodnes si pamatuji otázku „Byli jste někdy nevěrní?“. Snad proto, že jsem zcela rozhodně odpovídal „ne“, mě překvapilo, s jakou samozřejmostí byli někteří spoluhráči ochotni přiznat své „ano“... a pak jej dál velmi otevřeně konkretizovat před téměř neznámými lidmi. Byl to pro mě jeden z prvních vážných metodických impulsů... jak přemýšlet o vlivu skupiny, ale třeba i o síle herního okamžiku.

Bylo zmíněno, že většinou máme dříve soubor otázek, než nás vůbec napadne nějaké Multisocio do programu zařadit. Ještě se mi nestalo, že by trvalo déle než pár desítek minut, než vymyslím soubor 20–30 funkčních, tematických otázek. Naopak, často se přesvědčím, že každá z otázek pak má při hře samotné mnohem větší potenciál, než by se mohlo dopředu zdát – přeci jen, různost lidí ve skupině umožňuje zcela nestandardní uchopení jakékoliv z otázek. Tedy, nebojte se toho. Pojďme zkusit hned teď vymyslet otázky na téma „diskuzní hra“ – **Diskutujete s lidmi často? Býváte v diskuzích dominantní? Jsou nějaká témata, o kterých diskutujete raději než o jiných? Můžeme diskuzi považovat za hru? Můžeme hru považovat za diskuzi? Je diskuze na kurzu v něčem jiná než diskuze v civilním životě?** Šest vcelku použitelných otázek, zabralo mi to něco přes dvě minuty, včetně zápisu.

Pamatuji si, jak jsem při prvním uvedení Multisocia pro studenty učitelství pocítil stud, když jsem musel na otázku „Poděkovali jste někdy někomu ze svých učitelů?“ odpovědět „ne“. Nikdy tomu jednomu konkrétnímu za to, že mě

Dnes ale můžeme použít i sofistikované nástroje založené na umělé inteligenci. I to můžeme hned vyzkoušet: chatGPT porozuměl promptu **<napiš šest uzavřených otázek (odpověď může být jen ano nebo ne) na téma diskuzní hra>** následovně:

Má diskuzní hra za cíl podnítit interakci mezi hráči? Je možné hrát diskuzní hru samostatně, bez dalších účastníků? Může být diskuzní hra využita k rozvoji dovedností v komunikaci? Je v diskuzní hře obvykle důležitá schopnost argumentovat? Bývá v diskuzní hře stanovený časový limit pro každou odpověď? Je cílem většiny diskuzních her dosáhnout konsensu mezi hráči?

Tato první vygenerovaná sada otázek mi připadala příliš metodicky zaměřena: požádal jsem tedy o úpravu otázek a chtěl je pojmut více filozoficky: *Může diskuzní hra pomoci objevit pravdu nebo alespoň přiblížit se k ní? Jsou argumenty v diskuzní hře pouze nástrojem pro dosažení cíle, nebo mají samy o sobě hodnotu? Existuje absolutní pravidlo pro správný průběh diskuzní hry, nebo je všechno relativní? Lze diskuzní hrou dosáhnout poznání o povaze lidského poznání a komunikace? Je možné, že v diskuzní hře jsou účastníci stále spíše pouhými aktéry, kteří plní určitou roli, než skutečnými jednotlivci? Má diskuzní hra potenciál odhalit vnitřní pravdu nebo spíše vytvořit pouze zdánlivě pravdivé argumenty?*

Otázky vygenerované umělou inteligencí jsme (v částečně upravené podobě) už použili na některých kurzech. Pro příklad je uvedena sada otázek z kurzu Křídla slávy; cíle kurzu možná podle charakteru otázek odhadnete sami. Druhou sadu otázek, kterou dávám k dispozici, používáme se studenty učitelství v rámci výuky předmětu Sebereflektivní seminář – jde o předmět zařazený v posledním ročníku studia, který má studentům pomoci zhodnotit dosavadní studium, přínos absolvovaných praxí a především podnítit přemýšlení o jejich osobnostní i profesní připravenosti pro roli budoucích učitelů. ▶

ve škole naučil nejvíc – „snaha stojí za to“. Vzal jsem to tehdy jako výzvu k nápravě. Trvalo to ještě pár měsíců, ale nakonec jsem u pana učitele Hrušky zazvonil a splnil svůj dluh.

SADA OTÁZEK Z KURZU KŘÍDLA SLÁVY - UKÁZKY AI OTÁZEK:

- Zajímá tě sláva?
- Cítíš se šťastnější, když jsi slavný?
- Považuješ slávu za cestu k naplnění?
- Myslíš si, že slavní lidé mají problémy s nalezením opravdového přátelství?
- Věříš, že sláva přináší větší společenský vliv?
- Zajímáš se o životy slavných lidí?
- Věříš, že sláva může způsobit osamělost?
- Myslíš si, že sláva ovlivňuje osobní vztahy?
- Má sláva negativní vliv na soukromí jednotlivce?
- Domníváš se, že sláva přináší finanční úspěch?
- Má sláva vliv na sebevědomí jednotlivce?
- Myslíš si, že slavní lidé mají více možností v kariéře?
- Pál by sis být slavný?
- Má sláva vliv na vnímání jednotlivce ve společnosti?
- Věříš, že sláva může přilákat nežádoucí pozornost médií?
- Cítíš, že slavní lidé zažívají větší tlak na udržování image?
- Domníváš se, že sláva může vést k závislosti a nezdravým způsobům života?
- Myslíš si, že sláva přináší větší možnosti pro rozvoj kreativity?
- Věříš, že slavní lidé mají větší množství příležitostí v osobním životě?
- Cítíš, že sláva přináší větší tlak na udržování vztahů s rodinou a blízkými?

SADA OTÁZEK PRO PŘEDMĚT SEBEREFLEKTIVNÍ SEMINÁŘ:

- Studujete rádi?
- Věnujete studiu dostatek času?
- Věnujete většinu času během svého studia věcem, které jsou smysluplné?
- Budete po studiu vyučovat na ZŠ?
- Rozhodli jste se pro studium učitelství sami?
- Měli jste ve škole nějakého svého oblíbeného učitele?
- Máte vzor v některém z učitelů, které znáte?
- Poděkovali jste někdy některému ze svých učitelů?
- Je možné říct, že některý z učitelů významně změnil váš život?
- Máte představu o svém stylu výuky, který chcete preferovat?
- Chtěli byste obdržet Zlatého Ámose?
- Považujete dosud absolvované praxe na školách za užitečné?
- Mělo by vaše studium obsahovat více praxí na školách na úkor jiných předmětů?
- Máte v hlavě nějaký nápad, který by pomohl vylepšit vaši budoucí profesi?
- Daří se vám dobře propojovat teoretické znalosti a zkušenosti z praxe?
- Dokázali byste během 30 sekund vyjmenovat tři největší výzvy vašeho studia učitelství?
- Chtěli byste teď změnit některou z odpovědí na předchozí otázky?

Mgr. Richard Macků, Ph.D. (1981)

Je představen na str. 56 jako vedoucí rubriky Teorie.

mackur@pf.jcu.cz

Multisocio, kurz Křídla slávy 2023 |
foto © Richard Macků

DVA PSYCHOLOGICKÉ POHLEDY

MULTISOCIO – ANO, NEBO NE?

AUTOR: PETRA HOŘEJŠOVÁ

Jestli jsem někdy hrála hru Multisocio?

Ano, ale už je to hodně dávno. Podruhé jsem měla možnost se jí zúčastnit jako pozorovatelka, dozor u žáků na adaptačním kurzu.

A jestli bych ji někomu doporučila?

Na to není tak jednoduché ve stručnosti odpovědět. Nechci se vymlouvat, ale ano x ne v tomto případě opravdu nestačí. Určitě bych napřed kladla mnoho otázek: kde, jak, proč, co je cílem, kdo to povede, jaké budou otázky atd. Ty otázky by mě zajímaly nejvíc a samozřejmě účastnická skupina. Navíc nejsem pedagožka, ale psychologka, takže se na to dívám z trochu jiného úhlu pohledu. Pro mě by to byl zdroj informací o dětech, když je vidím v interakci. Ale na to nemusím zvolit nutně hru Multisocio. Vždycky mě zajímá,

jaký přínos ta aktivita nebo hra může pro účastníky mít, co jim může přinést, a naopak, jaká rizika při ní hrozí. A rizika může mít prakticky každý program. Záleží na mnoha faktorech. Proto je dobré vše dopředu promyslet, možná rizika zvážit a co nejvíc je minimalizovat. A ještě jedna poznámka: myslím, že je dobré na kurzech využívat takové programy, se kterými máme osobní zkušenost.

Proč nejsem jednoznačná?

S uzavřenými otázkami mám trochu problém, zvláště, pokud se týkají náročnějších témat nebo etických dilemat. Volba ano nebo ne nabízí černobílý jednoduchý pohled, který obvykle etická dilemata nemají. Dokonce nemusí jít ani o etická témata, záleží na otázkách, které si lektor připraví, jakým směrem bude hru směřovat.

Multisocio, BuděCAMP 2022 | foto © Richard Macků

A taky do toho hodně vstupuje osobnost člověka, který hru povede, a jaké má s vedením skupiny zkušenosti. Svět prostě není černobílý a často je tam to „možná“, nebo „ano, ale“, „za určitých okolností“, „v určitém kontextu“. A na to bychom rozhodně neměli zapomenat. Možnost dovysvětlení hra sice nabízí, ale jen, pokud se tě někdo z účastníků zeptá.

V obou případech, kdy jsem byla u hry přítomná, jsem cítila tlak na čas a úspěšnost sdělení. Může to vést k myšlenkovým zkratkám, které jsou často zavádějící. Záleží na zdatnosti hráče, jak dokáže svůj názor zdůvodnit, což nemusí být pro každého úplně jednoduché. Zde bude hodně záležet na věku hráčů a obtížnosti nebo citlivosti otázek.

V jedné příručce, která byla vytvořena mimo jiné pro pedagogy ZŠ, jsem se dočetla, že ta hra má navodit diskuzi o osobních tématech a jejím cílem by mělo být sblížení a prohloubení důvěry ve skupině. Příručka měla být nápomocná třeba pro přípravu adaptačních kurzů. Aktivita byla v harmonogramu naplánována už na druhý den. Tak už jen tady jsem se nadechla a představila si děti na druhém stupni, jak hrají tu hru třeba se svým třídním učitelem. Hned potom mi sklouzl pohled dolů na ukázky otázek a u pěti z nich jsem si řekla, kam tím autor směřuje a co tím získá?

Proč volí tak citlivé otázky? A pokud získá odpovědi (jakože je získá, když každý musí odpovědět) a dospívající dítě se před ostatními odhalí, tak jak s tím bude pracovat dál? Jak se bude pak to dítě ve skupině cítit?

Mám zkušenost, že vztahy mezi dětmi na druhém stupni jsou velmi dynamické a proměnlivé. Zvláště na začátku, kdy na ten druhý stupeň nastoupí. Změní se složení třídy, dynamika skupiny. Je to dost bouřlivé období. To, že se při hře vytvoří příjemná atmosféra, ve které se děti odváží na některé citlivé otázky upřímně odpovědět, neznamená, že toho nebudou později litovat, nebo to proti nim někdo ze třídy nepoužije. Dospívání je prostě náročné, citlivé období a dospívajícím hodně záleží na tom, jak je druzí berou a jak do skupiny zapadnou. Takže pokud bych chtěla navodit ve třídě diskuzi o osobních tématech, tak **nevidím důvod, aby tam byla povinnost odpovídat**, a ještě časový tlak na odpověď. A pokud bych chtěla děti sblížit nebo prohloubit mezi nimi důvěru, tak mohu taky zvolit jinou formu.

Ale zpátky k té zásadní otázce, zda bych MULTISOCIO někomu doporučila? **Zkušenému a citlivému vedoucímu skupiny, který dobře ví, proč si zvolil právě tuto aktivitu i s jejími možnými riziky – ANO.**

Názor Petry Hořejšové bych rád podpořil možná 25 let starou zkušeností z počátků teambuildingových programů v Čechách. Její závažnost naznačuje to, že si ji doteď pamatují.

Na outdoorovém kurzu pro firemní tým velké banky (vedoucí byl mezi účastníky) vedli instruktoři po běžném programu standardní review – jak jste spokojeni s výsledkem – jak to probíhalo – napadá vás nějaká podobnost s vašim každodenním fungováním ve firmě?

Zejména po třetí otázce se rozjela bohatá diskuze. Bylo zřejmé, že účastníci vnímají reálné fungování týmu kriticky. A mezi příčinami jmenovali i špatné podmínky a nevýrazné chování nadřízeného. Ten se v danou chvíli tvářil vstřícně, kritiku přijímal. Nezkušení instruktoři byli nadšení z otevřené diskuze, kterou se jim podařilo vyvolat, a vybízeli k dalším vyjádřením a návrhům nápravných opatření. Z review odcházeli účastníci s flipchartovým papírem navržených změn a instruktoři s pocitem dobře odvedené práce.

Jako studená sprcha ale na instruktory zapůsobily zprávy, které se po čase z kuloárů firmy dozvěděli. Nedlouho po jejich „úspěšném

a úžasné otevřeném“ kurzu bylo z týmu „odejito“ několik lidí a někteří další odešli sami, protože v atmosféře, která po kurzu v týmu nastala, nedokázali rozumně fungovat.

To, co se na kurzu jevílo jako krásně otevřená a konstruktivní debata, se totiž po návratu do firmy změnilo v tvrdý konflikt. Konstruktivně myšlené kritické výroky začaly být vnímány a interpretovány jako osobní útoky. Zdánlivou snahu o zlepšení vystřídal mocenský boj.

Co nám ten případ říká k práci lektorů? Atmosféra na místě při hře a o týden později v reálných kulisách může být o dost jiná. A informace, které při „hře na pravdu“ člověk získá, lze i podle zneužít. Multisocio vzniklo pro otevřené kurzy Prázdninovky, kam se lidé hlásí dobrovolně, nikdo nad nikým nemá moc a po skončení kurzu, pokud nechtějí, se účastníci nemusejí více potkat. Ve stálých, a navíc hierarchicky členěných skupinách – školních i pracovních – je situace dost jiná. Na to bychom neměli nikdy zapomenat a závažnost témat i hloubku diskuze k nim bychom měli velice citlivě vážit.

Vladimír Svatoš

DALŠÍ ÚHEL POHLEDU

AUTOR: KATEŘINA ULEJOVÁ

První dojem ovlivňuje čas od času chování nás všech. Situace, kdy o druhém nemáme dostatek informací, a přesto jsme nuceni se k němu nějak chovat, jsou přesně situacemi, kde první dojem hraje prim. Další získávané poznatky následně podřizujeme v duchu těch prvotních – v psychologii se to označuje jako efekt primárnosti. V nově vzniklých kolektivech, kde o sobě lidé nevědí „dost“, je to běžný jev. Skupiny vznikající pouze na krátkou dobu to v jejich fungování nemusí příliš trápit – prostě se už pak nikdy nemusí vidět a hotovo. Problém nastává, pokud na past prvního dojmu „nasednou“ například pedagogové či studenti v prvním ročníku střední školy. Ti by pak mohli pod vlivem špatného prvního dojmu trávit další čtyři společné roky.

Multisocio vnímám jako jednu z vhodných technik, které mohou oslabit a narušit působení prvních dojmů. Nabízí totiž účastníkům onen jediný lék, a tím je více informací ze širšího spektra života.

S hrou Multisocio se mi vždy v hlavě vyrojí spousta otázek. Kdo to přede mnou sedí a jaký cíl zadáním této hry sledují? Jak dlouho se účastníci znají? Jde o dospívající, dospělé nebo snad věkově smíšenou skupinu? Co vůbec o účastnících vím? A co vím o svém týmu?

Každý účastník má jedinečné pojetí svého komfortu – pro jednoho může být vykročením z komfortní zóny mluvení před celou skupinou, pro jině již jen sedět s ostatními lidmi v kruhu, pro další může být obojí „úplná pohoda“.

Věkové složení skupiny také hraje svou roli. Například pro adolescenty je v jejich životní fázi údělem hledání vlastní identity doprovázené výraznou nejistotou ohledně své pozice ve skupině. Lidé v tomto věku řeší, „jak zapadnout“ a zároveň „jak se odlišovat“. Vrstevnická skupina je nezastupitelná již jen proto, že pomáhá dospívajícímu formovat svoje hodnoty a zároveň mu poskytuje prostor, kde je může testovat a obhajovat.

Vytváření a změna názoru je rozhodně jedním z přínosů aktivity Multisocio. V **bezpečném prostředí** může jedince přivést k jinému stylu uvažování, může podpořit proces pojmenování a ujasnění hodnot účastníka, případně může navodit i jejich změnu.

Je otázkou, jak a zda hru vůbec zadávat v kolektivech s **nezdravými vztahy**. Otázky a princip hry samotné mohou být ve vzácných případech využity i jako nástroj zesměšňování, tedy například další ostrakizace některého z účastníků. Signály „zdravosti“ kolektivu a lektorské zkušenosti zde tvoří základní podmínky pro zajištění bezpečného prostředí pro sdílení. Je na místě zvážit vhodnost některých otázek (například otázky týkající se intimity, sexuality, ...). A pozor – i dospělí vůči sobě umí být „zlí“, jen tomu neříkáme šikana, nýbrž mobbing či bossing.

V průběhu aktivity, zejména v houstnoucí atmosféře při pokládání náročnějších otázek, se

u účastníků mohou projevit různé mechanismy, které pomáhají zvládat a zmiřňovat stres, tlak situace. Někteří účastníci mohou plakat, někteří se uchýlí k chichotání a smíchu, někteří se odpojí – jsou a zároveň nejsou duchem s námi. Setkala jsem se i se situací, kdy účastníci z místnosti odcházejí „nadýchat se čerstvého vzduchu“. Všechny tyto reakce jsou přirozené a je vhodné s jejich možným objevením počítat.

Proto je vhodné mít kromě vedoucího hry v týmu určeného lektora, který se může věnovat jedincům, jichž se hra silněji dotkne. Je to dobré jak pro hladký průběh aktivity, tak pro psychické bezpečí účastníků i lektorů při hře i po jejím skončení.

V Multisociu je díky pravidlu „otáčíme cedulku všichni najednou“ oslabena tendence ke konformitě. Konformita je odborný pojem pro přizpůsobení nebo podrobení se druhým lidem, tlaku skupiny.

Obava z „vyčnívání“ trápí nejenom dospívající – někde v hloubi je ukryta v každém z nás. Možnost projevit svůj názor může být pro některé jedince nejen nekomfortní, ale v krajních případech i nebezpečná. Nabídkou rozhovoru a možnosti „ještě chvíli jen tak společně pobýt“ po skončení hry můžete zmírnit rizika, a i kdyby ji nikdo nevyužil, vy můžete mít čisté svědomí a bude se vám ležet spát :))

Mgr. Petra Hořejšová (1982)

Působí na Katedře psychologie Pedagogické fakulty JU v Českých Budějovicích a současně ve Vysokoškolské psychologické poradně JU. Hlavním předmětem jejího odborného zájmu je výzkum zaměřený na profesní zranění studentů učitelství.

horejp01@pf.jcu.cz

Kateřina Ulejová (1997)

Studentka psychologie, lektorka primárních prevencí ve spolku DO SVĚTA a frekventantka výcviku Terapie zážitkem. Původně vystudovala obor zdravotnický záchranář, působila na ARO a v domácí péči jako zdravotní sestra a krizová interventka.

katka.ulejova@gmail.com

KOLOSEUM

KLASICKÁ LIPNICKÁ HRA

Koloseum je lipnická klasika z osmdesátých let minulého století. Každému účastníkovi nabízí nekompromisní pohled na to, jak je vnímán ostatními členy skupiny, a to na začátku a na konci kurzu.

AUTOR: RADEK HANUŠ

Poprve se Koloseum používá hned z kraje kurzu. Zpravidla první večer poté, co se účastníci setkali ve středisku a absolvovali několik úvodních aktivit. Cílem hry je vystavit každého jednotlivce sociálnímu „hodnocení“ a na jeho základě mu zprostředkovat poznání, jak je na začátku kurzu pro ostatní přitažlivý, respektive jak je jim sympatický. Ukáže se, kdo ihned zaujme pozornost, je ve středu skupinového dění a probouzí u ostatních náklonnost, zájem, sympatie, a kdo nikoliv. Kdo je nečitelný, nejasný, neumí zaujmout. Hra je realisticky tvrdá, ale poskytuje každému jedinci důležitou zprávu. Jak moc mne ostatní lidé na první kontakt vnímají, jaká vztahová a komunikační okna si vůči mně otevírají? Jsem pro ně důležitý? Umím zaujmout? Vnímají mne jako důležitého a významného, nebo nikoliv? Jsem pro ně nečitelný, nevýrazný, nezajímavý? Výsledek hry vede právě k zamyšlení, jak vstupujeme aktivně

do nově vznikajících vztahů – jestli jsme sociálně aktivními hybateli dění, nebo jestli vyčkáváme a stojíme v pozadí s tím, že čekáme, až co a kdy se bude dít.

Podruhé se Koloseum odehrává na konci kurzu, kdy se k předchozím dvěma kolům přidávají další dvě. Rozdíl mezi prvním a druhým uvedením hry vypovídá o naší schopnosti svoji prvotní sociální pozici v dlouhodobějším kontaktu udržet, vylepšit anebo ztratit. Obě informace ze začátku vznikajícího vztahu ve skupině i z konce kurzu, kdy jsou již vztahy dlouhodobějším kontaktem prověřené a fixované, a zejména jejich porovnání přinášejí každému jednotlivci zajímavou zpětnou vazbu o tom, jak působí na druhé v různých fázích skupinové dynamiky. Tento fyzicky zobrazený princip nabízí důležité sdělení: „Žijeme v přímé závislosti na svém sociálním okolí a svým chováním budujeme svůj sociální status ve skupině.“ ▶

KOLOSEUM

Autor: Allan Gintel

Výchozí záměr: hra rozvíjí lidský potenciál na úrovni interpersonálních vztahů a skupinové dynamiky

Počet hráčů: do 30 účastníků

Počet organizátorů: 2

Věková kategorie: adolescenti

Prostředí: venkovní osvětlený prostor (louka), velká místnost

Roční doba: kdykoliv

Denní doba: kdykoliv

Trvání hry: do 2 hodin

Fyzické zatížení: žádné

Psychické zatížení: 3-5

Čas k přípravě: 1 hodina

Potřeby ke hře: hrací černé lístky, plátno pro evidenci výsledků

LIBRETO:

Byla úplňková noc. Stál před Koloseem a zdálo se mu, že ho z otevřených arkád kdosi pozoruje. Když se k arkádám trochu přiblížil, zřetelně viděl siluety postav. Jedna z nich ho oslovila. Všechno mu najednou připadalo jako poslední soud...

foto © Pepa Streda

REALIZACE HRY:

V místnosti (nebo venku na louce) je vyznačeno elipsovité pole. Na jeho jedné vnější straně se shromáždí všichni hráči. Na protější straně zaujme místo rozhodčí. Elipsa znázorňuje Koloseum. Hra začíná tím, že do pole vstoupí první hráč, aby se dověděl, nakolik je pro své spoluhráče zajímavým partnerem. Tomuto aktu ve hře se říká kódování. Když někdo použije kód 1, znamená to „vím o tobě, že existuješ, ale příliš mě nezajímáš“. Použije-li kód 2, pak jinými slovy říká: „jsi v pořadí, ještě nevím, bylo by to předčasně“. Kód 3 – „zajímáš mne, chtěl bych se dozvědět něco víc o tvých názorech i o tobě samém“. Pokaždé, když vstoupí do elipsy některý hráč, rozhodčí se ptá, kdo dává jaký kód. Posuzovaný hráč si udělená čísla sám sčítá. Konečný součet je výsledným kódem, který určuje pořadí v dalším kole hry. Když je kódování dokončeno, hráč se vrací mezi ostatní a na jeho místo nastupuje další. První kolo hry končí v okamžiku, kdy se vystřídají v elipsovém poli všichni hráči.

Na začátku druhého kola hry se hráči rozmístí po obvodu elipsovitého herního pole. Nastává

období druhé identifikace. První se prováděla na základě neverbálních sdělení. Hráči hodnotili především atraktivnost svých spoluhráčů, přičemž atraktivností rozumíme poutání pozitivního vztahu ke konkrétní osobě. Druhá identifikace se provádí na základě verbálních sdělení. Hráči vypovídají o tom, které místo (rozumí se krajina, město...) na ně nejvíc zapůsobilo a proč. Spoluhráči pak výpovědi hodnotí pomocí bodů přízně a zároveň tím určují konečné pořadí. K hodnocení výpovědi má každý k dispozici 12 černých lístečků, všechny s jednobodovou hodnotou. Kritéria hodnocení nejsou stanovena. Hodnotit se může jak celkový dojem, tak obsah výpovědi nebo nějaká jiná důležitá charakteristika. K rozdělování bodů přízně dochází až poté, co všichni prezentovali svá stanoviska. Každý hráč může každému udělit libovolné množství bodů. Body přízně se přičítají k bodům z prvního kola hry. Součet bodů reprezentuje výsledný kód, podle něhož se určuje celkové pořadí hráčů. Organizátor může uvedenou otázku pro druhé kolo nahradit jinou otázkou podle své vlastní volby.

METODICKÉ POZNÁMKY:

Koloseum, původně Flaviovský amfiteátr v Římě, zbudovaný za dynastie Flaviovců a užívaný do 6. st. n. l. Konaly se zde především gladiátorské zápasy a štvance zvířat. Je to třípatrová stavba eliptického půdorysu, vysoká skoro 50 m, která má v přízemí a ve dvou patrech na vnější straně ochoz s 80 otevřenými arkádami. V době své největší slávy mělo hlediště 4 pořadí a vešlo se do něj padesát tisíc diváků. Uvedte tato fakta jako předehtu.

Na závěr se nesluší dělat nějaké resumé. Každý se dozví své a podrží si to v paměti. Hra přináší jistá rizika, ale umožní účastníkům, aby poznali, v jakém světle je vidí ostatní. U zavedených skupin lidí, kteří se znají delší dobu (třeba jeden rok), nebo vědí,

že budou po ukončení kurzu spolu dále několik let spolupracovat (vědomí kontextu), nedojde k takovým otevřeným sdělením jako u účastníků kurzu, kteří se neznají a po kurzu už se velmi pravděpodobně nikdy neuvidí. Tam jsou sdělení velmi přímá a otevřená. Člověk z nich mnohé zjistí a může díky nim pracovat na vlastním cíleném seberozvoji.

Některá zjištění mohou být ale pro někoho překvapivá až zraňující. Proto je vhodné si po realizaci programu účastníků více všimnout a pokud by u někoho nastala výraznější změna chování, promluvit s ním a případně poskytnout psychickou podporu. Program by měl vždy uvádět lidsky zralý a odborně zkušený instruktor.

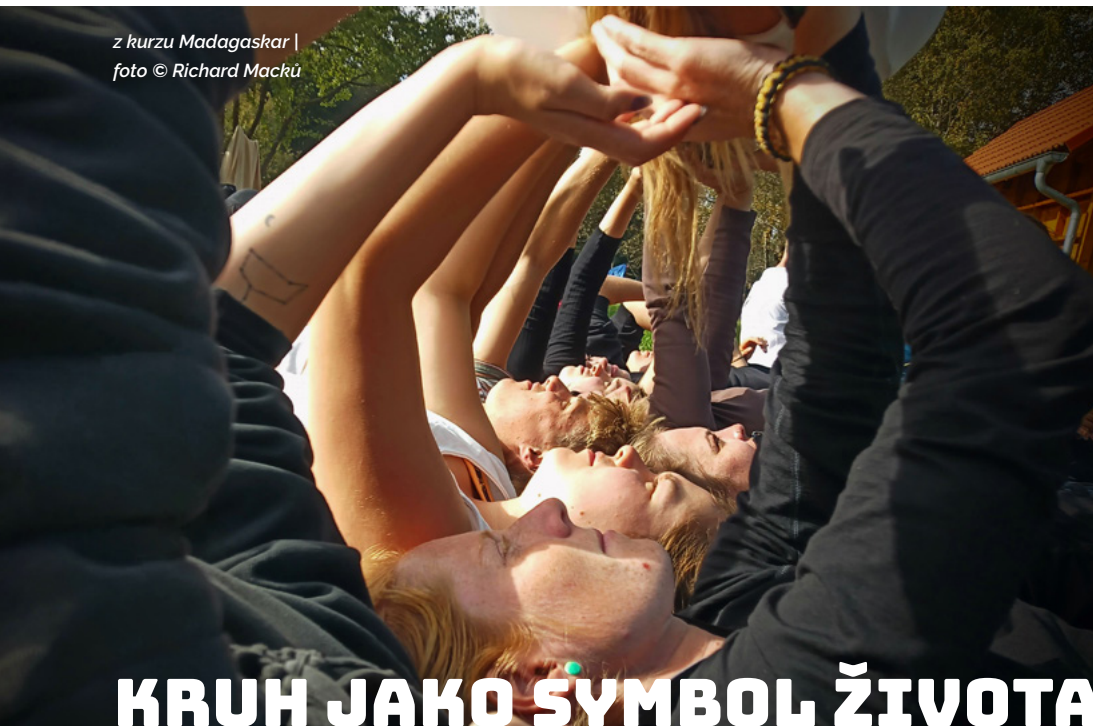

Mgr. Radek Hanuš, Ph.D. (1969)

Je představen na str. 1 jako šéfredaktor.

radek.hanus@npi.cz

z kurzu Madagaskar |
foto © Richard Macků

KRUH JAKO SYMBOL ŽIVOTA I SPOLEČENSTVÍ

Krátce po 2. světové válce vznikl kolem Pavla Křivského, bývalého člena řádu premonstrátů, unikátní výchovný pokus, jehož důsledky sahají až do dnešních dní. A nepochybně budou pokračovat i nadále. Kdo byli „kružané“, o co v tomto společenství šlo a jaký má Kruh otisk v dnešním Junáku?

AUTOR: JIŘÍ ZAJÍC – EDY

Jedná se o vytvoření společenství nazvaného Kruh, které vyrostlo pod péčí Pavla Křivského z vysokoškolského roverského kmene na přelomu let 1947 a 1948. U jeho počátků byli tehdy mladí lidé, kteří posléze sehráli zásadní roli v českém skautingu a často i v kulturním či vědeckém životě. A to navzdory všem překážkám, které je – i český skauting – v následujících desetiletích čekaly. Čtenářům Gymnasionu bude jistě známý Václav Břicháček či Miloš Zapletal. Během tří let totiž v jejich životě došlo ke zcela zásadní proměně, která výrazně předurčila jejich další směřování.

Jeden z tehdejších účastníků (a polistopadový náčelník kmene dospělých v Junáku) Vladimír Kopriva – Vlk o tom mimo jiné napsal: „Poslední

pobyt v Levině o Vánocích 1950–51 byl vlastně určitým vyvrcholením. Dostali jsme nové inspirační texty k meditacím, poslouchali jsme hudbu, kterou připravil Jiří Pilka, Pavel nás seznamoval s obsahem a historií některých duchovních a myšlenkových hnutí, rozebíraly se Březinovy verše, po silvestrovské večeři byla noční vigilie na „skleněnou horu“ – zima tenkrát připravila překrásné scenerie. Prožité dny tam byly nezapomenutelné. Jenom pro příklad uvádím názvy některých meditací: O upřímnosti, O potřebě kladných hodnot, O potřebě očisty, O potřebě štěstí, Manere in montibus, Ubi caritas et amor, ibi perfectio... Pavlovy myšlenky a ideje jsou dodnes živé nejen mezi těmi, kteří jej osobně poznali – ať už z kruhů skautských či vědeckých, ale i mezi dalšími

osobami, které se s jeho činností mohly seznámit a pochopit velikost jeho osobnosti. Již dlouho jsem cítil potřebu vyslovit svůj velký dík Pavlu Křivskému za vše, co nejen pro nás, ale i pro ‚dobro světa‘ vykonal. Z těch několika let, která jsme s dalšími přáteli prožili v jeho přítomnosti a v nichž jsme čerpali z bezedné studnice jeho moudrosti, opravdovosti, přátelství a obětavosti, žiji – žijeme – dodnes.“

V současném Junáku se „otisk Kruhu“ projevil minimálně trojím způsobem. Jednak vytvořením naprosto jedinečné série skautské literatury v liberálním nakladatelství Skauting, které založil právě jeden z „kružanů“, Miloš Zapletal – Zet. Svou spisovatelskou zkušenost promítl do desetiletí trvající produkce přesně toho typu knížek, které u nás po roce 1990 chyběly. Tedy knížek srozumitelných, praktických – a přitom vůbec ne povrchních. Zet stál začátkem roku 1991 i u vzniku projektu, který byl svým způsobem přímým navázáním na to, co on a ostatní „kružani“ zažili tehdy mezi lety 1948 a 1950: jednalo se o vzdělávací roverský kurz FONS, který v mnoha ohledech pokračoval v záměru i metodách tehdejších roverských kurzů pod vedením Pavla Křivského. A tentokrát se vedení ujali Václav Břicháček se svou ženou Věrou a Janka Pfeiferová s manželem Janem, kteří pak přizvali i několik dalších kamarádů z Kruhu.

V tehdejší době to byla skoro záchrana těch mladých lidí, kteří na hranici dospělosti v rámci Junáka toužili po něčem opravdovém a hlubokém a současně přiměřeném jejich věku i zkušenostem, protože „oficiální“ vzdělávací systém Junáka jim tohle nabídnout nedokázal. Kurzy FONS dodnes poskytují roverům inspirativní start do života nejen skautského. A na to celkem logicky navázal i třetí průběh „odkazu Kruhu“, kterým byla koncem 90. let zásadní proměna celého vzdělávacího systému Junáka, za kterým stála

Pavel Křivský, 1940 I
zdroj © commons.wikimedia.org

garnitura mladých skautů, které hned po roce 1990 přizval Václav Břicháček do chlapeckého náčelnictva a i v dalším období jim byl neocenitelným mentorem. Tak vznikl projekt Gemini, za kterým postupně následovala celá řada kvalitních vzdělávacích center.

Symbol kruhu, který dobře vyjadřoval soudržnost po generace se udržujícího společenství, vložil do jeho cesty Pavel Křivský i z důvodů svého chápání veškerého dění jako vycházení z centrálního duchovního Zdroje, do něhož se zase po peripetiích dějin vše navrácí. Zda to platí skutečně pro veškeré dění, je jistě otázkou. Ale pro český skauting nabídl tradici, která je mimořádně nosná.

Mgr. Jiří Zajíc (1951)

Vystudoval MFF UK. Postupně působil jako matematik-analytik, redaktor ČRo, mediální analytik a metodik pro výchovu dospělých. Od roku 1968 se zabývá výchovou dětí a mládeže. Je předsedou Odboru duchovní výchovy Junáka – českého skauta.

edy@skaut.cz

MILÍ ČTENÁŘI RUBRIKY TEORIE,

kruh, jednoduchá geometrická forma, je základním aspektem mnoha procesů ovlivňujících naše životy; zároveň nám přináší mnoho inspirace a symboliky. I v rubrice Teorie jsme pro vás připravili několik článků, které fascinující a důležitá symbolická figura kruhu inspirovala.

První článek nás provede Kolbovým cyklem, což je teoretický rámec, který nám pomáhá lépe chápat učení, zejména to zkušenostní. Další text se zaměřuje na reflexi a ruminaci – myšlení v cyklech. Jak náš „vnitřní rozhovor“ ovlivňuje náš rozvoj a jak můžeme tuto schopnost využít k lepšímu porozumění sami sobě a svým zkušenostem? Společně ve škole a v kruhu si potom představíme způsoby, jak kruhové uspořádání prostoru a interakce může ovlivnit atmosféru ve třídě a vzájemné vztahy studentů. Zamyšlení nad kruhem v kontextu času je námětem zamyšlení M. Kaplánka, které může přinést hlubší vhled do našich každodenních zážitků a událostí. A nakonec si přečteme v recenzi, jakým způsobem můžeme rozvíjet charakter skrze reflexi v hodinách tělesné výchovy.

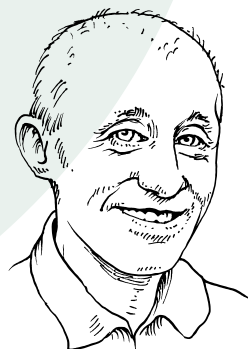
Jeden text se nám ale zajistit nepodařilo. Měl jím být pohled na kruh očima architektky a učitelky v mateřské škole v jedné osobě. Žel... do některých kruhů se zkrátka napoprvé vstoupit nepodaří. A pak už se vám nechce.. I tak věřím, že výše uvedené články vám přinesou dostatek nových pohledů nejen na kruh, ale především na zážitkovou pedagogiku. Přejeme vám inspirující čtení a těšíme se na vaše názory a reakce.

VEDOUcí RUBRIKY:

Mgr. Richard Macků, Ph.D. (1981)

Pracuje na Katedře pedagogiky Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Nadšený cyklista a příznivec lyžování, sněhu a zimy obecně. Na odborné úrovni se věnuje problematice hry.

mackur@pf.jcu.cz

ČESKÁ CESTA KOLBOVA CYKLU

Kruh je, kromě jiného, výtečným schematickým znázorněním cyklických procesů. Většina čtenářů Gymnasionu je jistě s řadou takových cyklických koncepcí seznámena: například Kolbův cyklus je jedním z nejčastěji uváděných modelů v oblasti zkušenostního učení a zážitkové pedagogiky vůbec. Jenže také jedním z nejvíce dezinterpretovaných. Niže nabízíme pohledy tří osobností, které principy Kolbova cyklu dnes a denně používají či fenomén zkušenostního učení podrobují odbornému zkoumání.

PODLE KOLBOVA MODELU ZE SVÉ ZKUŠENOSTI
VÍM, ŽE CO SE TÝČE OHLEDNUTÍ ZA MÝMI
PEDAGOGICKÝMI SCHOPNOSTMI, NEJÁ OBECNĚ
ANI SMYSL ZNOMA NĚCO ZKOUŠET!

ZKUŠENOSTNÍ CYKLY UČENÍ

AUTOR: RADEK HANUŠ

Kolbův cyklus bývá v podmínkách ČR považován za vyjádření zážitkové pedagogické koncepce Prázdninové školy Lipnice. To je ale velké nedorozumění a omyl. Modely zkušenostního učení mají kořeny už v pragmatické pedagogice Johna Deweyho. V zahraničí se rozšířily v krátkodobých kurzech manažerského či firemního vzdělávání. Jejich výhodou je možnost přesného krokování činností s jasně vymezenými rolemi a jejich uplatnění při projektovém učení, týmové spolupráci, nácviku procesů, aj. Známe mnoho případů, kdy samotný zážitek nestačí k dosažení specifických cílů. V takových situacích se zdá být prospěšné zpracovat daný prožitek ještě zpětným

uvažováním, diskuzí nebo kreativním procesem – nicméně ve stále emoční návaznosti na prožitou skutečnost. Učení prostřednictvím zážitku předložil ve své filozofii už zmíněný John Dewey, který přišel jako první s teorií zkušenostního cyklu učení. Jeho model zdůrazňuje zážitek jako základního činitele vzdělávání a vyzdvihuje jeho vliv na naše budoucí zkušenosti. Se zážitkem se dále pracuje v postupných krocích, které se nazývají cykly. Nejznámějším zkušenostním cyklem učení je již zmíněný čtyřstupňový Kolbův model, nicméně podobných modelů je více – Neill (2003) jich zmiňuje devět a dělí je podle počtu kroků v jednom cyklu.

Zkušenostní cykly jsou běžně používány, aby pomohly strukturovat základní zkušenostní trénink a vzdělávací programy. Zkušenostní cykly učení patří mezi nejdůležitější teorie užívané v mnoha vzdělávacích programech především anglo-saského světa. Hlavní myšlenkou rozepisování celého procesu učení do jednotlivých kroků je, že umožňují lepší porozumění. Nicméně i k těmto modelům je třeba přistupovat kriticky. Zatímco správně použitý vzor může značně

pomoci studiu a praxi, nevhodně použitý model (špatný nebo špatně vysvětlený) může vytvořit více problémů než řešení.

Ve struktuře jednotlivých kroků zkušenostního učení je možná částečná volnost. Časový úsek strávený každým krokem se může pohybovat mezi vteřinami, minutami, hodinami nebo dokonce dny, ale cykly učení se většinou typicky používají na krátké aktivity od 10 do 120 minut (Neill, 2003).

Autor dále předkládá základní dělení modelů podle počtu kroků, stupňů od jednoho do šesti:

MODEL	POPIS
Jednostupňový model	Pracuje jednoduše pouze se zážitkem samotným, pokud je dostačující pro učení, dále jde o výběr pravých prostředků.
Dvoustupňový model	Po zážitku následuje část reflektivní, jenž usnadňuje učení (původní modely OB).
Třístupňový model (dva hlavní modely)	a) Zážitek – reflexe – plánování. b) Pozorování okolí - znalost toho, co se stalo v podobných situacích v minulosti - úsudek, který kombinuje současné pozorování a znalosti z minulosti (Deweyho model).
Čtyřstupňový model	Konkrétní zkušenost – ohlédnutí – zobecnění – aktivní zkoušení (Kolbův model).
Pětistupňový model (jsou navrhovány tři varianty)	a) Soustředění – akce – vyzdvižení důležitého – zpětná vazba – rozbor (Joplinův model z roku 1981). b) Setkání – schválení – předvídaní – investování (Kellyho model z roku 1995). c) Konkrétní zkušenost – publikování – proces diskuze a zkoumání – generalizace – aplikace (Pfeiffer & Jones z roku 1975).
Šestistupňový model	Zkušenost – indukce – generalizace – dedukce – aplikace – zhodnocení (Priestův model z roku 1997 nazvaný „Zkušenostní učení a posouzení nového přístupu“).

Neill (2003) předkládá i kritiku zkušenostních cyklů učení:

- Proces učení není možné vtěsnat do několika předem nařazených kroků.
- Není známý přesný počet kroků v procesu učení, může jich být mezi 0 až 100 a skutečný počet nelze říct.
- Užívání zkušenostních modelů může omezit učení do stereotypního cyklu.
- Chybí výzkumem podložené materiály o zkušenostních cyklech učení.
- Slepě se přebírá tvrzení o řízení cyklů učení facilitátorem, ale neuvědomujeme si, že procesy učení ze zážitků probíhají samovolně v průběhu dne u mnoha lidí za mnoha situací.

Mgr. Radek Hanuš, Ph.D. (1969)

Je představen na str. 1 jako šéfredaktor.

radek.hanus@npi.cz

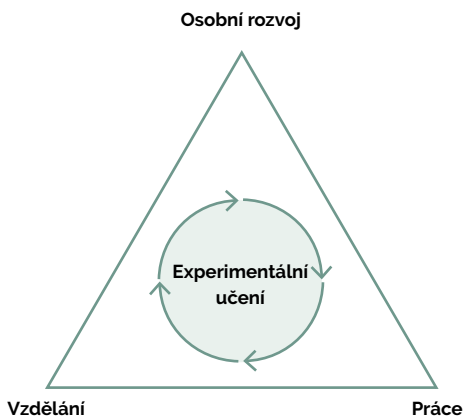
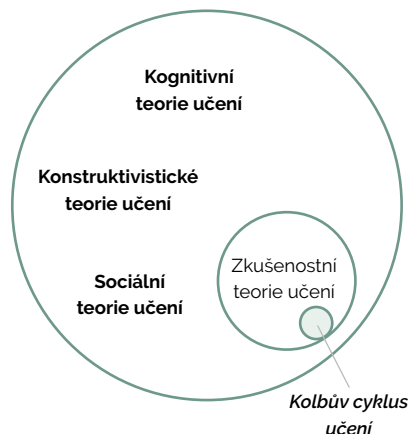
KOLBŮV CYKLUS JAKO JEDNA Z TEORIÍ UČENÍ

AUTOR: JAN NEHYBA

Pojďme si „zasadit“ Kolbův cyklus učení do širší perspektivy. Kolbův cyklus nelze ztotožňovat se samotným pojmem zkušenostního učení, který je širší a obsahuje různé jiné cykly učení, ale i necykly (viz Jarvis, 2006) a obsahuje i různé příbuzné oblasti, které se často odkazují na práce Johna Deweyho nebo Kurta Lewina, například jako projektově orientované učení, na problém orientované učení, výzkumně orientované učení, sebeřízené učení a podobně.

Přitom zkušenostní učení je jeden z přístupů k učení obecně, vedle něj se prosazují jiné přístupy, jako je sociální učení, konstruktivistické, kognitivistické teorie učení, záleží na základě jaké typologie si vyhledáte základní psychologické teorie učení.

Je tak zřejmé, že je mnoho různých přístupů, které reflektují to, jak se učíme, a různá míra toho, jak moc jsou empiricky podpořené. Nicméně je faktem, že zkušenostní učení, které se často spojuje jen s Davidem Kolbem, je jednou z vlivných teorií, které našly uplatnění od vzdělávání dospělých (Kolb, 2005) až po vzdělávání v online prostoru (Cohen, 2022) nebo v rámci zkušenostního učení v přírodě (Priesta, Gasse, 2005). Samotný Kolb poukazuje na to, že jeho teorie je aplikovatelná napříč různými kontexty a předně zmiňuje tři základní, kterými jsou vzdělávání, osobnostní rozvoj a práce (Kolb, 2014, s. 4).

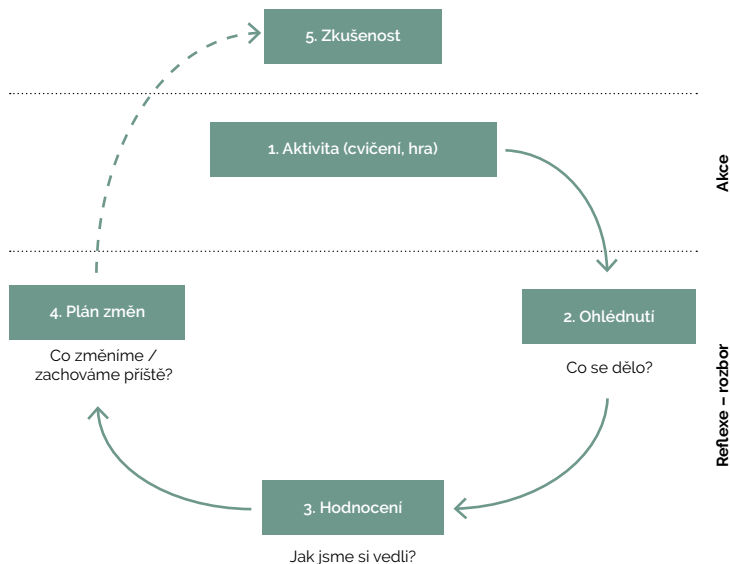
ČESKÁ CESTA KOLBOVA CYKLU

AUTOR: VLADIMÍR SVATOŠ

Poprvé jsem se s Kolbovým cyklem setkal při stáži v Outward Bound UK v první polovině devadesátých let dvacátého století. Britští kolegové ho vnímali jako teoretický základ zkušenostního učení, z něhož outdoorové kurzy Outward Bound vycházely.

Model jsem si ihned oblíbil zejména pro jeho názornost. Používal jsem ho hlavně ke dvěma účelům:

- v marketingu a obchodu – pro vysvětlení rozvojového potenciálu outdoorové zážitkové metody zadavatelům kurzů,
 - na kurzech – pro seznámení účastníků s tím, co je na kurzu čeká a jak budeme pracovat. Konkrétně že nepůjde jen o aktivity samotné, ale také o následné rozbory, z nichž se budeme snažit vygenerovat přenositelnou zkušenost.
- V obou případech to vždy zafungovalo. ▶

Abychom podtrhli výsledky učení jako nový vyšší standard, upravili jsme v propagačních materiálech České cesty schéma do náznaku spirály. V knize Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy, kterou jsme vydali s Petrem Lebedou v roce 2005 v nakladatelství Grada Publishing, uvádíme na straně 18 tento obrázek s dovětkem „upraveno podle Kolba“.

Schéma mi slouží i při trénincích instruktorů a lektorů. Ilustruji na něm podstatu zážitkového učení a porovnávám s expertním přístupem. A konečně pro méně zkušené instruktory je skvělým vodítkem pro práci se skupinou při rozbořech po dílčích aktivitách. Zdůrazňuje totiž fáze rozboru: „přehrání“, připomenutí průběhu – hodnocení – generování závěrů, přenositelné zkušenosti, plánu změn. **Toto zdůraznění považuji ze své praxe za velice užitečné ze dvou důvodů:**

- účastníci kurzů mají při rozbořech tendenci ihned hodnotit, a to zejména kriticky, přičemž se mohou opírat o zkrácené subjektivní vnímání průběhu akce,
- kritickým hodnocením může aktivita skupiny v rozboru skončit, aniž by došlo k formulaci konstruktivních závěrů pro budoucnost. Důsledné dodržení cyklu nás obou těchto chyb uchrání.

V. Svatoš: „Díky, pane Kolbe, za užitečnou pomůcku a nezlobte se, že jsme si ji trochu upravili.“

PaedDr. Vladimír Svatoš (1955)

Je představen již na str. 28 jako vedoucí rubriky Praxe.

asvatos@volny.cz

LIMITY A MOŽNOSTI KOLBOVA CYKLU A STYLŮ UČENÍ

AUTOR: JAN NEHYBA

VZTAH CYKLU A STYLŮ UČENÍ

Nechci rozebírat jednotlivé fáze Kolbova cyklu (představuje je V. Svatoš, pozn. red.), rád bych jen vyjasnil vztah mezi cyklem učení a styly učení. Podle Kolba (2014) jeho cyklus učení vznikl jako první koncept. A dle něj se jednalo o to, že pokud lidé projdou všemi fázemi, proces učení je efektivnější. Teprve následně si všiml, že lidé preferují určité fáze tohoto cyklu při osvojování si zkušeností a znalostí. Na základě toho pak následně vypracoval svou teorii čtyř stylů učení (konvergentní, divergentní, asimilující a akomodující). Kritici tvrdí, že Kolbovy styly učení příliš zjednodušují komplexní povahu individuálních vzdělávacích preferencí. Čtyři styly učení navržené Kolbem tak nemusí zachycovat celý rozsah preferencí učení a nemusí adekvátně zohledňovat ani kulturní a kontextové faktory, které ovlivňují učení (Scott, 2010). Kromě toho byly zpochybněny i psychometrické vlastnosti inventáře stylů učení (Learning Style Inventory, LSI), který se běžně používá k hodnocení stylů učení (Pickworth & Schoeman, 2000).

SOCIÁLNÍ UČENÍ A KOLBŮV CYKLUS UČENÍ

Další kritikou Kolbova cyklu je jeho zaměření na individuální učební procesy a relativní zanedbávání sociálních a kolaborativních aspektů učení. Cyklus klade především důraz na individuální reflexi a vnitřní zpracování zkušeností, které nemusí plně vystihovat sociální a interaktivní povahu učení (Sharp et al., 1997). Ukázalo se, že kolaborativní učení a sociální interakce zlepšují výsledky učení a Kolbův cyklus by mohl těžit ze začlenění těchto aspektů do svého rámce.

Konvergentní styl: V tomto stylu lidé upřednostňují praktické aplikace teorií a myšlenek.

Divergentní styl: Osoby preferující tento styl mají rády brainstorming a rády hledají různé možnosti řešení problémů.

Asimilující styl: Tito jednotlivci upřednostňují logické myšlenky a koncepty nad praktickou zkušeností.

Akomodující styl: Je založen na tom, že lidé upřednostňují praktickou zkušenost a mají rádi experimentování a objevování nových věcí.

OMEZENÁ PRAKTICKÁ VYUŽITELNOST

Někteří kritici tvrdí, že praktická využitelnost Kolbových stylů učení a učebního cyklu ve vzdělávacím prostředí je omezená (Kolb & Kolb, 2005). Aplikace učebních stylů ve výukovém designu a výukových strategiích byla zpochybněna, protože existují omezené důkazy na podporu účinnosti přizpůsobení výuky založené na učebních stylech (Scott, 2010). Kritici tvrdí, že zaměření na styly učení může odvést pozornost od jiných důležitých faktorů, které přispívají k efektivnímu učení.

NEDOSTATEK PREDIKTIVNÍ SCHOPNOSTI

Kritici zpochybňují schopnost Kolbových stylů učení a cyklu učení předpovídat výsledky učení nebo výkon (Castro & Peck, 2005). Vztah mezi styly učení a akademickými úspěchy nebo úspěchy v různých oblastech byl předmětem debat. Některé studie nedokázaly najít významné korelace mezi styly učení a výsledky učení (Pickworth & Schoeman, 2000).

Mgr. Jan Nehyba, Ph.D. (1984)

Na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity vede semináře k reflektivní praxi a předměty zaměřené na osobnostní rozvoj. Věnuje se psychoterapii a částečně skautskému vzdělávání.

jan.nehyba@gmail.com

NEPOCHOPENÝ KOLBŮV CYKLUS

AUTOR: RADEK HANUŠ

David Kolb se ve svých pracích odkazuje na základní zdroje „zážitkového učení“: Williama Jamese, Kurta Lewina, Carla Rogerse, Gustava Junga, Johna Deweyho, Jeana Piageta, Lva Vygotského, Paula Freire, Mary Parker Follett. Jde o komplexní a popracovanou teorii, která nabízí řadu učebních stylů. V praxi však bohužel dochází k velkým zjednodušením a zásadním nepochopením obrovského potenciálu Kolbova díla.

Nejčastěji jsme svědky těchto tří miskonceptů:

- Za prvé: nemístně až trapně působí na flipchartu namalovaná jednoduchá „spirála“, kterou má být vysvětlen tzv. „Kolbův cyklus“. Nabízí se otázka: Jak tam dostaneme všechny ty velké zdroje, ze kterých Kolb vychází? Odpověď zní...

ZÁVĚR

Kolbův učební cyklus otevřel dveře k hlubšímu pochopení zkušenostního učení. Přesto kritici poukazují na jeho omezení, zejména v kontextu sociálního učení a praktické aplikace.

Kolbova práce může sloužit jako odrazový můstek pro integraci kolektivních aspektů učení

- Za druhé: další nesmysl, který tu a tam v praxi můžeme slyšet, je, že jde o vlastní model zážitkové pedagogiky Prázdňinové školy Lipnice. Věřte nebo ne, ta vznikla a vyrostla, aniž by dlouhé roky měla o Kolbově odborné práci jakékoliv informace a tucha.
- Za třetí: kurzy, školení, proběhlé programy, zpravidla využívající aktivity typu *dynamics*, *icebreakers*, *problem solving* se prezentují, jakože proběhly podle představeného Kolbova cyklu. Velmi často se tak ale neděje: naprostá většina programu totiž proběhla jen ve dvoustupňovém modelu zkušenostního učení: akce-reflexe.

a pro větší přizpůsobení vzdělávání různým kulturním a individuálním potřebám. I přes své nedostatky Kolbův model zůstává základním kamenem, který inspiruje (zážitkové) pedagogy, lektory a další k prozkoumání nových strategií a přístupů k učení.

Bonusová část článku:
základní představení Kolbova cyklu učení

Použité zdroje:

- Castro, O., & Peck, V. (2005). *Learning styles and foreign language learning difficulties*. *Foreign Language Annals*, 38, 401-409.
- Cohen, J. A. (2023). *The purposeful use of Kolb's learning styles in online learning design*. *Development and Learning in Organizations: An International Journal*, 37(4), 1-4.
- Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Portál.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Portál.
- Jarvis, P. (Ed.). (2006). *The theory and practice of teaching*. Routledge.
- Kolb, A., & Kolb, D. A. (2005b). *Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education*. *Academy of Management Learning & Education*, 4(2), 193-212.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. FT press.

Kolb, D. A. (1976). *The Learning Style Inventory*. McBer and Co.

Neill, J. T. (2003). *Reviewing and benchmarking adventure therapy outcomes: Applications of meta-analyses*. *Journal of Experiential Education*, 25(3), 316-321. ISSN 1053-8259.

Pickworth, G. E., & Schoeman, W. J. (2000). *The psychometric properties of the Learning Style Inventory and the Learning Style Questionnaire: Two normative measures of learning styles*. *South African Journal of Psychology*, 30(2), 44-52.

Priest, S., & Gass, M. A. (2005). *Effective leadership in adventure programming*. Champaign: Human Kinetics.

Scott, C. (2010). *The enduring appeal of 'learning styles'*. *Australian journal of education*, 54(1), 5-17.

Sharp, J. E., Harb, J. N., & Terry, R. E. (1997). *Combining Kolb learning styles and writing to learn in engineering classes*. *Journal of Engineering Education*, 86(2), 93-101.

Svatoš, V., & Lebeda, P. (2005). *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Grada Publishing.

Prostudujte si Kolbovo dílo! Je velmi inspirativní a obohacující. Staňme se profesionály, přestaňme dezinterpretovat dílo D. Kolba.

Kolb, A. Y. & Kolb, D. A. (2013). *Learning Style Inventory Version 3.2 Hay Resources Direct*. 116 Huntington Avenue, Boston, MA 02116.

Kolb, A. Y. & Kolb, D. A. (2013). *Experiential Learning Theory Bibliography: Volumes 1- 3*. Experience Based Learning Systems, Inc. www.learningfromexperience.com.

Kolb, A. Y. & Kolb, D. A. (2005b). *The Kolb Learning Style Inventory 3.1: Technical Specifications*. Boston, MA: Hay Resources Direct. 158

Kolb, A. Y. and Kolb, D. A. (2005a). *Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education*. *Academy of Management Learning and Education*, 4(2): 193-212.

Kolb, A. Y. and Kolb, D. A. (2006). *Learning styles and learning spaces: A review of the multidisciplinary application of experiential learning in higher education*. In Sims, R and Sims, S. (Eds.). *Learning styles and learning: A key to meeting the accountability demands in education*, pp.45-91. New York: Nova Publishers.

Kolb, A. Y. & Kolb, D. A. (2009). *The learning way: Meta-cognitive aspects of experiential learning*. *Simulation and Gaming: An Interdisciplinary Journal*. 40(3): 297-327.

Kolb, D.A. (1971). *Individual learning styles and the learning process*. Working Paper #535-71. Sloan School of Management, Massachusetts Institute of Technology.

Kolb, D. A. (1976a). *Learning Style Inventory*. Boston, MA: McBer & Company.

Kolb, D. A. (1976b). *Learning Style Inventory: Technical Manual* Boston, MA: McBer & Company

Kolb, D. A. (1976c). *On management and the learning process*. *California Management Review*, 18(3), 21-31.

Kolb, D.A. (1981a). *Experiential learning theory and the Learning Style Inventory: A reply to Freedman and Stumpf*. *The Academy of Management Review*, 6, 289-296.

Kolb, D.A. (1981b). *Learning styles and disciplinary differences*. In A. Chickering (ed.), *The modern American college*. San Francisco, CA: Jossey Bass.

Kolb, D.A. (1983). *Problem management: Learning from experience*. In S. Srivastva & Associates, *The executive*

mind. San Francisco: Jossey-Bass.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall

Kolb, D. A. (1985a). *Learning Style Inventory*, Revised Edition. Boston, MA: McBer & Company

Kolb, D. A. (1985b). *Learning Style Inventory: Technical Manual*. Boston, MA: McBer & Co.

Kolb, D. A. (1988). *Integrity, Advanced Professional Development, and Learning*. In (Ed) Srivastava, S. *Executive integrity: The search for high human values in organizational life*, pp. 68-88, San Francisco, CA: Jossey-Bass. 159.

Kolb, D.A. (1991). *The challenges of advanced professional development*. In L. Landon (ed.), *Roads to the learning society*. Chicago, IL: Council for Adult & Experiential Learning.

Kolb, D. A. (1999a). *Learning Style Inventory*, Version 3. Boston, MA: Hay Resources Direct. 116 Huntington Avenue, Boston, MA 02116, trg_mcbcr@haygroup.com.

Kolb, D. A. (1999b). *Learning style inventory-version 3: Technical specifications*. Boston, MA: Hay Resources Direct. 116 Huntington Avenue, Boston, MA 02116, trg_mcbcr@haygroup.com.

Kolb, D. A. (2005). *Learning Style Inventory Version 3.1* Hay Resources Direct. 116 Huntington Avenue, Boston, MA 02116.

Kolb, D. A., & Wolfe, D. (1981). *Professional education and career development: A crosssectional study of adaptive competencies in experiential learning*. Final report NIE grant no. NIE-G-77-0053, ERIC no. ED 209 493 CE 030 519.

Kolb, D.A., Rubin, I.M., & McIntyre, J. (Eds., 1971). *Organizational psychology: An experiential approach*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall

Kolb, D. A., Boyatzis, R. E., & Mainemelis, C. (2002). *Experiential learning theory: Previous research and new directions*. In R. J. Sternberg & L. F. Zhang, (Eds.) *Perspectives on cognitive, learning, and thinking styles*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

z kurzu Až se zima zeptá I
foto © Richard Macků

REFLEXE A RUMINACE MYŠLENÍ V CYKLECH

Reflexe a ruminace jako způsoby myšlení v cyklech – kruzích. O prvním zmiňovaném způsobu myšlení se nejčastěji tvrdí, že je klíčový pro proces učení, o druhém, že je to maladaptivní způsob myšlení, který nevede k ničemu užitečnému a člověku spíš škodí. Oba pojmy jsou vykládány různými způsoby v různých kontextech.

AUTOR: PETRA HOŘEJŠOVÁ

Tématu reflexe se věnují v poslední době v rámci vzdělávání studentů učitelství, u kterých se zaměřují na jejich práci s reflexí, sebereflexí a zpětnou vazbou. Vzhledem k tomu, že působím na katedře psychologie, nabízí se nahlédnout na

téma reflexe a sebereflexe z pohledu psychologie, navíc ve spojení s pojmem ruminace, které se sebereflexí souvisí, což nemusí být na první pohled patrné.

REFLEXE

Reflexe je pojem, který je v naší společnosti běžně užívaný, někdy možná až nadužívaný. Nenalezneme jednu univerzální definici, která by reflexi jasně popsala. Podle Nehyby a Lazarové (2013) existuje velké množství konceptů, podobných terminů nebo slovních spojení, které může vytvářet zdání chaosu. Ve své kapitole „O rozplétání reflexe“ se nám snaží tento pojem přiblížit skrze pohledy různých teoretických diskurzů

i aplikačních oblastí. V pedagogickém kontextu je pojem reflexe spojen nejčastěji se zkušenostně reflektivním učením a jmény jako Dewey, Schön, Kolb, Jarvis, Moon a dalšími autory, kteří se zabývali zkušeností v procesu učení.

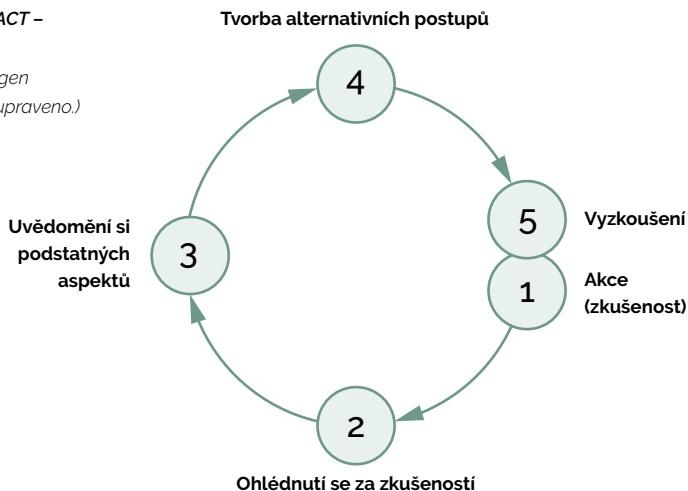
V zážitkové pedagogice má dlouhodobě své pevné místo, o kterém nikdo nepochybuje, a o její důležitosti, užitečnosti a přínosu již napsali různí autoři mnohé. Od pojetí reflexe, vnímání

reflexe, zaměření reflexe, zvyšování kvality reflexe (Drahanská, 2020; Jirásek, 2019), možných způsobů reflexe i potřeby zakotvení v poznatcích psychologie (Kirchner, 2009) po zaměření se na to, jakým způsobem ji např. realizují lektori osobnostně sociálního rozvoje (Kolář, 2013).

Vzhledem k mému zaměření se na reflexi v pregraduální přípravě studentů učitelství mě velmi zaujala výzkumná práce Svojanovského (2017, s. 50), který se zabýval tématem podpory reflexe v učitelském vzdělávání. Podle autora se reflexe stala klíčovým nástrojem v procesu stávání se učitelem, ale to, jaký obsah reflexe je žádoucí, je interpretováno různými vzdělávacími přístupy různě, což může být způsobeno právě rozdílným pojetím reflexe. Po důkladném seznámení se s různými koncepty a definicemi nabízí vlastní definici: „reflexe je mentální proces kritické (re)konstrukce významů problematické zkušenosti tak, aby tyto významy dávaly člověku lepší smysl, byly životaschopnější“. Ve své práci upozorňuje mimo jiné na to, že klíčoví jsou sice pro proces reflexe jeho jednotliví aktéři, ale důležitý je také institucionální kontext, ve kterém se studenti reflektivnímu myšlení učí.

Profese učitele je velmi náročná, a tak studenti učitelství potřebují během své pregraduální přípravy získat různé dovednosti a znalosti, ať už oborové, didaktické nebo psychologické. Patří sem také právě dovednost reflektovat svou práci. Ne každá reflexe je ale vždy efektivní. Korthagen a Nuijten (2022) ve své knize nabízí nejen návod k práci s **modelem reflexe ALACT (obr. 1)**, který procházejí krok za krokem ve všech jeho pěti fázích, ale také informace o tom, jak může vzdělávatel studentů učitelství nabídnout podporu studentům v různých krocích procesu reflexe. V modelu „cibule“, který je velmi užitečným doplněním modelu ALACT, ukazují různé úrovně reflexe, a to konkrétně, jak lze pomoci jednotlivých „vrstev cibule“ prohloubit reflexní proces tak, aby se mohli studenti učitelství učit vědoměji využívat své osobní kvality. Pokud se studenti učitelství naučí efektivně využívat reflexi a dovednosti, které s tím souvisí, mohou podle autorů získat větší vhléd do vzdělávacích situací, rozvíjet svou profesní identitu, vzdělávací vizi, ale také posílit své pocity kompetence (self-efficacy), autonomie a umět také lépe podporovat reflexi ve své budoucí profesi učitele mezi studenty na školách. ▶

Obr. 1 Model ALACT – proces reflexe
(Přejato z Korthagen & Nuijten, 2022, upraveno.)

V modelu ALACT navazuje Korthagen na Kolbův cyklus, který je rozšířený na celkem pět fází: 1) jednání, zkušenost (Action, experience); 2) ohlédnutí se za zkušeností (Looking back on the experience); 3) uvědomění si podstatných aspektů (Awareness of essential aspects); 4) tvorba alternativních postupů jednání (Creating alternative methods of action) a za 5) vyzkoušení (Trial) nového postupu. Zároveň upozorňuje, že ve fázi 2 a 3 je třeba brát v potaz také emocionální a motivační aspekty jedince, nejen ty racionální.

V psychologii se s pojmy reflexe a sebereflexe setkáváme v trochu jiné podobě. Oba pojmy se běžně používají jako synonyma. Nejčastěji se s nimi setkáme ve vývojové, obecné nebo sociální psychologii. Oba tyto pojmy jsou chápány ve smyslu reflexe vlastního Já (self). Jde o jakýsi druh sebezpozorování, obrácení pozornosti na sebe sama, do vědomí vlastního Já, svých prožitků (Hartl & Hartlová, 2000).

Tímto zážitkem sebe sama se zabývá psychologie Jáství (self psychology). Také v této oblasti vznikaly podle Macka (2019) různé konstrukty, které se Jáskou zkušenost snažily uchopit a popsat z různého úhlu pohledu. Schopnost již zmíněné Jáské zkušenosti, což můžeme jinak pojmenovat jako schopnost reflexe vlastního Já, není automatická, ale je spojena s úsilím a záměrnou vůlí jedince k této činnosti. Pro někoho je tato činnost běžná, pro někoho může být sebereflexe výjimečná a náročná. Myšlenky v tomto procesu mohou zahrnovat situace v minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti. Tento proces není automatický a pro některé jedince jednoduchý, stejně tak nemusí být ani jednoduché tyto myšlenky formulovat do slov a sdělit je ostatním.

Z pohledu vývojové psychologie víme, že rozvoj sebezpojetí a zvýšená potřeba přemýšlení o sobě se objevuje v období adolescence, kdy se dospívající zároveň více zajímají o názory svých vrstevníků a srovnávají se s nimi. V tomto období dochází k dozrávání mediální prefrontální kůry v mozku, která má klíčovou roli právě ve schopnosti sebereflexe (Sebastian et al., 2008). To pomáhá dospívajícím k utváření jejich identity, jejíž hledání je pro toto období charakteristické.

Se schopností sebereflexe souvisí také pojmy jako sebezpojetí, sebehodnocení a seberegulace.

RUMINACE

V předchozím textu, který popisuje, jak psychologie uvažuje o pojmu reflexe, sebereflexe, žádný cyklus nenajdeme, ale nalezneme ho u pojmu ruminace, který se sebereflexí úzce souvisí. Pojem ruminace nemá v psychologii jednotnou definici, ale obvykle je tento pojem používán pro takový druh myšlení, ve kterém jedinec opakovaně, nadměrně a nekontrolovatelně přemýšlí pořád dokola. Tyto myšlenky jsou většinou spjaté s negativními emocemi a jedinec je stále opakuje, ačkoliv to nepřináší žádné řešení situace

Sebezpojetí (self-concept) popisuje Blatný (2010) jako představy, které jedinec o sobě má a které vznikají na základě hodnoticích soudů.

Sebezpojetí získává jedinec na základě informací ze svého okolí, zejména na základě emočního přijetí vztahově blízkých osob, hodnocení výkonů autoritami, ale také třeba konfrontací s názory druhých osob na vlastní osobu nebo zkušenostmi s interakcemi s druhými lidmi a podle toho, jak je přijímán, zvyšuje se jeho sebejistota. Určitý vliv mají také normy a hodnoty dané společností, které jedince formují. V poslední řadě získává informace o sobě i introspekci a sebereflexí (Thorová, 2015).

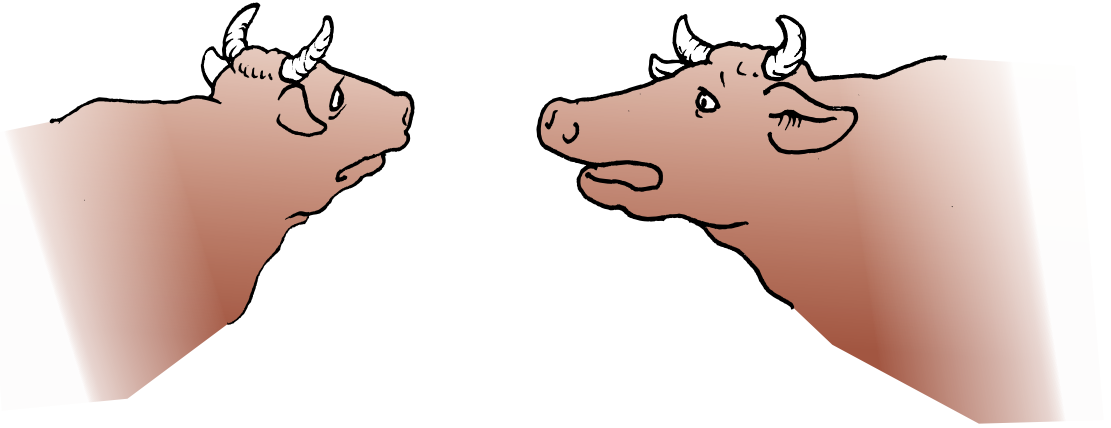
Sebehodnocení úzce souvisí i s naším sebevědomím a je často ovlivněné právě výše zmíněným interpersonálním kontextem. Podle Cakirpaloglu (2012) má na pocit hodnoty také vliv to, jak se daří člověku zvládat cíle, které jsou pro něj důležité, zda se vnímá jako úspěšný a spokojený se svými schopnostmi. Tato víra ve vlastní schopnosti, pro niž se používá pojem self-efficacy, způsobuje, že jedinec obvykle vnímá obtížné úkoly jako výzvy a z případných nezdarů se rychle vzpamatuje, zatímco v opačném případě, kdy si jedinec příliš nevěří, jsou takové úkoly pro něj spíše ohrožením, kterému se raději vyhne.

Pro jedince je velmi důležité potvrzení jeho sebezpojetí a sebehodnocení od druhých. Tomu obvykle přizpůsobí různými strategiemi sebezprezentaci sebe sama před ostatními. Jedná se tedy o určitou tendenci jedince jednat takovým způsobem, aby ovlivnil to, co si o něm druhí myslí, a tím ovlivnil i vlastní mínění o sobě (Macek, 2019). To pro nás může být zajímavé, vztáhneme-li to nejen k sebereflexi, ale také např. k práci s reflexí ve skupině.

a jen to zesiluje ony negativní emoce jako třeba strach, úzkost a smutek.

Někteří autoři ruminaci popisují jako maladaptivní formu sebereflexe, nejčastěji ve spojení s depresí (Nolen-Hoeksema et al., 2008). Zatímco sebereflexe ve výzkumné studii Takano a Tanno (2009) významně predikovala ruminaci, ruminace nepredikovala sebereflexi. Výsledky studie, které se zúčastnilo 111 vysokoškolských studentů, naznačují, že v některých případech (pokud např. jedinec nemůže najít správné řešení) může

ŘÍKÁŤ TI' UŽ POPÁTĚ -
JE TO JEN TRÁVA!

sebereflexe vést k negativním cyklům myšlenek a jakmile se jedinec zasekne v začarovaném kruhu svých myšlenek, již není schopen zaujmout konstruktivní přístup a řešit své aktuální problémy, což opět vede k duševnímu napětí a zhoršené náladě. Sebereflexe sama o sobě může být adaptivním kognitivním stylem, který může vést k řešení aktuálních problémů, pokud není narušen ruminací. Výsledky také ukázaly, že ruminující jedinci mají tendenci k depresivním stavům oproti reflektujícím jedincům, jejichž zaměření se na sebe sama není motivováno hrozbami nebo nespravedlností vůči sobě, ale je spojeno spíše s intelektuální zvědavostí a potřebou sebepoznání, které může pomoci člověku k seberegulaci. Autoři se domnívají, že právě tato motivace může být klíčovým faktorem pro určení výše zmíněných maladaptivních důsledků pozornosti zaměřené na sebe, stejně jako valence myšlenkových obsahů, úroveň konstruktivního myšlenkového procesu nebo intrapersonální kontext, ve kterém dochází k zaměření na sebe.

Lengelle et al. (2016) upozorňují na další faktory, které mohou mít vliv na to, zda sebereflexe bude vést k lepší pohodě prostřednictvím rozvoje sebepoznání, nebo se promění v ruminaci myšlenek. Podle autorů má na procesy a pozitivní výsledky myšlení vliv to, zda je člověk otevřený, vedený zvědavostí, soběstačný, má vnitřní místo kontroly (locus of control), není příliš zaměřený na

sebe a má vysoké sebehodnocení. V opačném případě, pokud je jedinec poháněn strachem, neurotický, má oslabené interpersonální dovednosti, je neschopný vyjádřit své vnitřní zkušenosti, má negativní sebehodnocení, vnější místo kontroly a je příliš zaměřený na sebe, povede pravděpodobně jeho sebereflexe ke vzniku ruminacních myšlenek.

Jiný pohled na ruminaci nabízí Ševčíková (2020), která se ve svém výzkumu pokusila ověřit platnost analyticko-ruminacní hypotézy, podle které se deprese vyvinula v procesu evoluce a spouští ji obvykle nějaký komplexní, analyticky obtížný problém.

Deprese je podle této teorie adaptivní odpovědí na stres a dává jedinci možnost, aby mohl svoje problémy nerušeně analyzovat, což je zde nazýváno jako analytická ruminace. Jedním z několika dílčích cílů bylo zjistit, zda se u běžné populace objeví známky deprese (např. negativní nálada) v reakci na komplexní osobní problém, a využila k tomu expresivní psaní, které mělo podněcovat respondenty (v tomto případě studenty humanitních oborů), aby psali o svých nehlubších emocích a myšlenkách týkajících se nepříjemné nebo znepokojivé situace po dobu minimálně 15 minut, nejčastěji v průběhu 4 dnů. Výsledky studie potvrdily, že komplexní problémy jsou pro běžnou populaci depresogenní a podněcují prožívání negativních emocí.

REFLEXE, SEBEREFLEXE, RUMINACE... CO S TÍM?

Zůstaneme-li u psychologického pohledu na výše uvedené pojmy a vše, co již bylo zmíněno, tak můžeme říci, že zatímco sebereflexe je aktivní a záměrný proces uvědomování si zkušeností a porozumění jim tak, abychom se z nich poučili do budoucna, ruminace má negativní účinky, které zhoršují náladu a brání nalézání konstruktivního řešení.

Za určitých okolností jinak prospěšná sebereflexe se tak může stát nebezpečnou v tom, že

spustí kolotoč neužitečných myšlenek, ve kterých jedinec obvykle uvízne.

V současné době je často od jedinců, ať už v rámci vysokoškolského studia nebo různých vzdělávacích kurzů zaměřených na osobnostně sociální rozvoj, vyžadována sebereflexe. Porozumění tomuto myšlenkovému procesu nám může pomoci efektivněji pracovat v praxi se sebereflexí s vědomím, jaké možnosti a zároveň rizika to může někdy jedinci přinést.

Literatura

- Blatný, M. (2010). *Sebepojetí z pohledu sociálně-kognitivní psychologie*. In M. Blatný, M. Hřebíčková, K. Millová, A. Plhákova, P. Řičan, A. Slezáčková, & I. Stuchlíková. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Grada.
- Cakirpaloglu, P. (2018). *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada.
- Drahanská, P. (2020). *Učení prožitkem: jak postavit vaše rozvojové, výchovné a vzdělávací programy na prožitku*. Petra Draňanská.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Portál.
- Jirásek, I. (2019). *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. Portál.
- Kirchner, J. (2009). *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Computer Press, a. s.
- Kolář, J. (2013). *Práce s reflexí u lektorů osobnostně sociálního rozvoje*. MUNIPRESS.
- Korthagen, F., & Nuijten, E. (2022). *The power of reflection in teacher education and professional development: Strategies for in-depth teacher learning*. Routledge.
- Lengelle, R., Luken, T., & Meijers, F. (2016). *Is self-reflection dangerous? Preventing rumination in career learning*. *Australian Journal of Career Development* (Sage Publications Ltd.), 25(3), 99–109.
- Macek, P. (2019). *Sebereflexe a vztah k sobě samému (self)*. In J. Výrost, I. Slaměnik, & E. Sollárová (Eds.), *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Grada.
- Nehyba, J., & Lazarová, B. (2014). *O rozplétání reflexe*. In J. Nehyba, et al., *Reflexe v procesu učení. Desetkrát stejně a přece jinak...* (11–22). MUNIPRESS.
- Nolen-Hoeksema, S., Wisco, B. E., & Lyubomirsky, S. (2008). *Rethinking rumination. Perspectives on psychological science*, 3(5), 400–424.
- Sebastian, C., Burnett, S., & Blakemore, S. J. (2008). *Development of the self-concept during adolescence. Trends in Cognitive Sciences*, 12(11), 441–446. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2008.07.008>
- Svojanovský, P. (2017). Podpora reflexe praxe v učitelském vzdělávání. [Disertační práce, Masarykova univerzita]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/h6y7L/>
- Svojanovský, P. (2014). *Kvalita reflexe ve vzdělávání učitelů optikou jádrových kategorií reflexe*. In V. Švec, et al., *Znalostní báze učitelství* (s. 145–163). Masarykova univerzita.
- Ševčíková, M. (2020). *Ověření Analyticko-ruminační hypotézy: deprese jako funkční adaptace*. [Disertační práce, Univerzita Karlova]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/119740>
- Takano, K., & Tanno, Y. (2009). *Self-rumination, self-reflection, and depression: Selfrumination counteracts the adaptive effect of self-reflection. Behavior Research and Therapy*, 47, 260–264. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.12.008>
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.

Mgr. Petra Hořejšová (1982)

Působí na Katedře psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a současně ve Vysokoškolské psychologické poradně JU. Hlavním předmětem jejího odborného zájmu je výzkum zaměřený na profesní zrání studentů učitelství, v poslední době se zabývá tématem reflexe a sebereflexe v pregraduální přípravě studentů učitelství.

horejpo1@pf.jcu.cz

foto © z archivu Martiny Kurowski

SPOLEČNĚ VE ŠKOLE A V KRUHU

Pomáhající pracovníci se denně potýkají s komunikací ve svých profesích a je nezbytné najít způsoby, jak podporovat autonomii klientů a budovat bezpečné prostředí, například prostřednictvím praxi poradních kruhů.

AUTOR: MARTINA KUROWSKI

Pomáhající pracovníci a pracovníce se každodenně setkávají s nutností řešit náročné situace s ostatními lidmi, klienty, pacienty nebo žáky a studujícími. Komunikují s ostatními na nejrůznějších úrovních a v kontextu své profese jejich mocenská pozice ovlivňuje způsoby a možnosti poskytování podpory. Neobratnou interakcí se může pomáhání někdy i vzdalovat svému účelu, kterým by měla být orientace na rozvoj a autonomii klientů (Kopriva, 2011, s. 40). Lze tedy v přípravě pomáhajících pracovníků, v našem případě pedagogů, nalézt způsob, který by podporoval budování bezpečného prostředí a rozvíjel komunikační způsoby a interakci nehierarchickou cestou? Ráda bych na těchto stránkách sdílela příběh mého setkání s praxí poradních kruhů.

V lednu roku 2017 jsem se náhodou na semináři ve středisku volného času Lužánky v Brně

seznámila prostřednictvím facilitátorek Evy Dittingerové a Heleny Koskové s praxí poradních kruhů (angl. The Way of Council). Konečně jsem našla něco, co jsem dlouho hledala, nástroj pro budoucí pedagogické pracovníky a pracovníce, které vzdělávám na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Krátká, leč intenzivní zkušenost mne nutila kruhy prozkoumávat dál a hlouběji. Fascinovala mě kvalita vzájemné komunikace v kruhu a lehkost, s jakou lze se skupinou probírat závažná i běžná témata, s jakou lze hledat řešení životně náročných situací či nacházet odpovědi na složité otázky. Od té doby se staly poradní kruhy v mém životě něčím, co mě inspiruje nejen v profesním životě, ale velmi často i v osobním. Prvků poradních kruhů využívám každodenně několik, ať už mluvící předmět, když se doma s dětmi nezahládáme dohodnout, začátek a konec aktivit ▶

na soustředěních s dětským sborem, aktivní naslouchání studujícím v práci či manželovi doma. V mnohém mám své rezervy, ale praxe je vždy o tom, že se musí trénovat.

V čem tedy spočívá kouzlo poradních kruhů, praxe inspirované tradičními kulturami i moderními postupy zformulované v Ojai Foundation? Základním principem je sdílení vlastních příběhů z perspektivy toho, kdo je prožívá. Touto optikou se pak vzájemná komunikace stává více

nehierarchickou, protože členové skupiny nemají prostor pro poskytování rad a hodnocení. V kruhu se snažíme držet čtyř základních záměrů. Nejde o pravidla či principy, protože záměry je třeba trénovat, zkoušet klidně i v každodenním životě a dosahovat jejich kvality. Záměry jsou takové komunikační způsoby, se kterými se v běžné komunikaci nesetkáváme příliš často, proto je náročné se jich držet.

Mluvit od srdce	Verbální či neverbální autentické sdělení příběhu, toho, co je v nás aktuálně živé. Sdílet lze i tichem, v poradním kruhu není nikdo k promluvě nucen. Zde je velice užitečné držet se tzv. „já“ sdělení.
Naslouchat srdcem	Aktivní naslouchání, které vyžaduje pozornost a soustředění na promluvu druhého. „A protože je naslouchání záměrné, můžeme jej buď používat, nebo se můžeme rozhodnout jej nepoužít, když něco nechceme.“ (Berg, 2013). Nepřerušujeme mluvčího ani svými myšlenkami.
Být spontánní	Komunikace z pozice „tady a teď“. Někdy se stává, že když chceme promluvit, chystáme si dlouho dopředu, co řekneme. Praxe poradních kruhů vyžaduje pravý opak. Nepřipravovat se a být otevřený tomu, co přijde.
Sdílet esenci příběhu	Snažit se být stručný a mluvit k věci s ohledem na čas a skupinu, se kterou kruh sdílíme. Zvážit, do jaké míry je nutné sdílet všechny detaily mého příběhu, aby mohl být s pochopením sdílen s ostatními.

Dalším specifickým poradního kruhu je mluvící předmět, jakýkoli fyzický artefakt, který dává příležitost k promluvě. Ten, kdo má mluvící předmět, ví, že nebude vyrušován, že má prostor pro vlastní sdílení, i kdyby zavládlo v kruhu ticho. Ostatní v kruhu mají příležitost učit se naslouchat srdcem, protože mluvící předmět jasně ukazuje, kdo má slovo. Výše popsany způsob komunikace vyžaduje od účastníků a účastnic jinou kvalitu pozornosti a vědomí, než na jakou jsou běžně zvyklí. Poradní kruhy mají často až rituální charakter, proto je vždy na místě jasně určit začátek a konec.

Skupině je tak umožněno jasně oddělit čas komunikace v kruhu a mimo něj. V tradičních kulturách začátek a konec poradního kruhu určoval

hoříci oheň, ve světě pedagogických institucí doporučujeme zvukový signál (např. tibetskou mísou). Vymezený čas sleduje průvodce councilem – facilitátor. Tam, kde je to vhodné, upravujeme střed kruhu s odkazem na sdílené hodnoty komunity. (Dittingerová, 2016)

V pedagogickém prostředí diskutujeme, nakoľik je smysluplná domluva k tématu důvěrnosti. V některých situacích nemůže pedagog dodržet mlčenlivost, avšak i takové situace lze citlivě ošetřit. V tradici poradních kruhů se také můžeme setkat s návodem: Sdílet to, co slouží mně, kruhu (tj. druhým) a vyššímu dobru. Cílem je vést účastníky ke sdílení věcí přínosných nejen pro ně samotné, ale i pro ostatní v kruhu, a naplňovat vyšší smysl, pro který se skupina sešla. (Vatay, 2023)

Na pedagogické fakultě v Brně je kapacitně omezená možnost v rámci volitelného nebo povinně-volitelného kurzu absolvovat předmět Učíme (se) v kruhu. Ten jsme zavedli do nabídky kurikula pro všechny studující v roce 2021 právě proto, že přinášel do přípravy budoucích učitelů a dalších pedagogických pracovníků praxi poradních kruhů.

Jde o způsob práce, který spočívá v dodržování několika kroků, který nevyžaduje dlouhý a drahý výcvik, a přeci pouze zkušením v praxi se v něm můžeme zdokonalovat. Poradní kruhy přinášejí do školního prostředí novou kvalitu sociální interakce, která je v opozici k výkonnostním požadavkům naší společnosti. Prostřednictvím odlišného způsobu komunikace a vzájemné

interakce můžeme lépe dosáhnout osobnostního rozvoje a autonomie dětí ve školách.

Třetím rokem tedy realizujeme předmět zaměřený výhradně na praxi poradních kruhů. Sama jsem vzdělavatelkou primárně sociálních pedagožek a pedagogů, a i v mých ostatních předmětech v tomto studijním programu procházíme mimo jiné praxi poradních kruhů. Jsem přesvědčená, že studující s touto zkušeností mohou v praxi lépe budovat bezpečné prostředí v institucích a organizacích. Věřím, že zkušenost s poradními kruhy bude studujícím přínosem nejen do profesní praxe, ale i do osobních životů. Možná jsem naivní, ale věřím, že společně a možná v kruhu můžeme budovat bezpečnější a ohleduplnější svět.

Z reflexí studujících k předmětu Učíme (se) v kruhu:

- *Kurz mi pomohl si uvědomit, jak důležité je nejen mluvit stručně a k věci, ale také mlčet a poslouchat. Velice zvláštní bylo si uvědomit, že ticho ve skupině není nežádoucí a že naopak může být i přínosem.*
- *Můj AHA moment byl ten, kdy jsem si uvědomil, jak velkou sílu mají lidské příběhy, které jsou sdíleny s někým, kdo intenzivně poslouchá i za předpokladu, že se dotyční vidí poprvé. Ta síla propojení a vzájemného respektu včetně naslouchání.*
- *Můj AHA moment souvisí s tím, že se mnohdy zdá, že mezi lidmi panuje mnoho rozdílů. Opak může být pravdou. I právě v rámci councilu můžeme zjistit, že mnoho jedinců zažívá podobné příhody.*

Literatura

- Berg, L. (2013). *The Power of Listening: An Ancient Practice for Our Future: Leon Berg at TEDxRedondoBeach* [online, youtube video]. In: . 12. 06. 2013 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://youtu.be/6iDMuB6NjNA>
- Dittingerová, E. (2016). *Cesta k poradnímu kruhu*. Gymnasion. 10(1), 84–85.
- Kopřiva, K. (2011). *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- Vatay, J. (2023). *Návrh aplikace metody pro skupinové kariérové poradenství*. Bakalářská práce. Praha: Česká zemědělská univerzita.

Mgr. et Mgr. Martina Kurowski, Ph.D.

Sociální pedagožka, odborná asistentka na Katedře sociální pedagogiky MU a realizátorka komunitních projektů. V rámci vědeckovýzkumné činnosti se zabývá vzděláváním dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, zavedením profese sociálního pedagoga do škol a problematikou diversity ve školách. Zajímá ji téma well-beingu nejen výzkumně, ale i v praxi. Ráda pobývá s ostatními lidmi v kruhu. Baví ji cestování a propojování, proto je aktivní v mnoha mezinárodních projektech, protože ve spolupráci vnímá potenciál.

kurowski@ped.muni.cz

KRUH, NEBO SPIRÁLA ŽIVOTA?

Pravidelné střídání podobných situací přináší do našeho života řád a jistotu. Střídání dne a noci, ročních období i náš vlastní biorytmus, to vše určuje náš život tak silně, že se nám může zdát, jako bychom se točili v kruhu. Přesto je každý okamžik života neopakovatelný, takže se opakující okolnosti lidského života podobají spíše spirále.

AUTOR: MICHAL KAPLÁNEK

V době svátků přestává platit normální společenský pořádek. Stává se dokonce, že se stávající společenské role převrátí: muži oblékají ženské šaty, podřízení uráží nadřízené atd. Společnost, v níž byly na začátku slavnosti smazány rozdíly, upadá do chaosu. Mezi účastníky oslavy se vyvinou na základě soutěžní rivality zcela jiné vztahy. S ukončením slavnosti se vrací opět původní společenský pořádek. (René Girard)

Všechny kultury slaví své svátky v závislosti na přírodních periodách, někdy se opakují ročně, někdy v jiném časovém intervalu. Zajímavou periodou je týden. Slavení sedmého dne je zakotveno už v hebrejské bibli. Byl to šabat (sobota), den vděčnosti Bohu, slavený v rodinném kruhu. Známý žalm (133) opěvuje krásu soužití „bratří ve svornosti“, což se dá také chápat jako společné slavení šabatu. Přerušení práce ve sváteční den není pro židy (ale ani pro křesťany a muslimy) pouze nutným odpočinkem, ale také projevem důvěry v Boha, který dává svým vyvoleným své dary „i ve spánku“, jak můžeme číst v jiném hebrejském žalmu (127). Naopak pachtění bez Božího požehnání,

dnes bychom možná řekli **bezohledné honění se za ziskem**, nevede k ničemu dobrému:

„Nadarmo časně vstáváte, dlouho vysedáváte a jíte chléb trápení, zatímco Bůh dopřává svému milému spánek.“ (Ž 127,2)

Jak můžeme pozorovat na životě podnikatelů v posledních 30 letech, není snadné „nařídít si“ jednou za týden na celý den ustat od práce a věnovat se své rodině, svým zálibám – a hlavně sám sobě, tedy přesněji své duši. Je to ale biologická potřeba. Nevím, zda je to pravda, ale prostýchá se, že se zavedením desetidenního týdne po Velké francouzské revoluci měla zvířata, navykla na pravidelný rytmus, větší problém než lidé.

Biblický člověk není odsouzen k nekonečnému opakování a k nevyhnutelnému střídání pozitivního a negativního, dobra a zla, ale je na cestě, postupuje směrem ke spáse a k dokonalosti. (Mario Pollo)

Periodické opakování se ale týká nejen soboty a neděle, ale všech svátků. Všechny svátky se totiž slaví jako (obvykle roční) výročí nějaké události. Mám dojem, že jsme svátky zapomněli slavit. Společně slavíme pouze Vánoce, případně narozeniny jako individuální jubileum. Přitom periodicky se opakující svátek – jako třeba 17. listopad – je něco víc než připomínka významného data v kalendáři. Je to spíše **zpřítomnění** toho, co se v roce 1989 stalo. Vždyť přece ve všech sférách společenského a politického života se setkáváme s tím, co přinesl Listopad. Rozdíl je v tom, že starší lidé, kteří pamatují rok 1989 a bytostně si uvědomují, jaká změna tehdy nastala (nebo spíše začala), prožívají tento svátek jinak než mladší lidé, kteří už znají pouze současné podmínky. Zpřítomnění tedy znamená jakési znovuprožití změny, která nastala. A to je možné a prospěšné pro každého.

Lidské bytosti jsou schopné přemýšlet o světě v pojmech, které rozlišují budoucnost a minulost, a nejen v pojmech vyjadřujících současně smyslové dojmy. Jejich současná činnost je ovlivněna vědomím smrti, která je podstatnou součástí času dospělého člověka; její horizonty se rozšiřují bez hranic do budoucnosti i do minulosti. (Julius Thomas Fraser)

Je dobré užívat si „samozřejmosti“ spojených s cyklickým vnímáním času. Současně si ale nezapomeňme užívat naší originality a neopakovatelnosti toho, kým jsme a co jsme prožili: narodili jsme se v konkrétní době a v konkrétní zemi, v rodině, která silně determinovala vše, co v našem životě následovalo; jsme tedy součástí dějin. Patříme nejen do genealogie vlastního rodu, ale také do historie spoluvytváření naší **society**, pro niž v češtině užíváme neurčitě a zprofanované slovo „společnost“. Uvědomění si vlastního místa v historii vede k odpovědnosti. Naše existence je

Možná bychom si přáli, aby se náš život odehrával v časovém kruhu. Periodicita opakujících se jevů v přírodě nás totiž mate: zapomínáme na to, že jako lidé **patříme do historie a máme svou vlastní historii**. I když se každý podzim připravujeme na zimu, máme v sobě zakomponovanou představu „ladovské zimy“ a oslavy Vánoc se sněhem a sněhuláky. Přitom v Austrálii slaví Vánoce v létě a nakonec i u nás – kvůli globálnímu oteplování – je zima většinou zcela jiná než ladovská.

Také rádi zapomínáme na to, že jsme každým rokem starší. Je to proto, že si se stárnutím spojujeme zpravidla jen omezení (v následku nemoci anebo změněné životní situace). Zapomínáme, že každým rokem máme šanci stát se svobodnějšími, méně závislými na vlastních ambicích i na hodnocení ostatních lidí.

v jistém smyslu **nahodilá, ne však náhodná**. Domnívám se, že se musíme učit prožívat jak poklidné spolehnutí se na stále se opakující jevy, tak i neklid spojený s odpovědností, který některé významné osobnosti vedl až k radikální změně, a to dokonce ve chvíli, kdy by to (už) nikdo nečekal. Přitom se mi vybavuje konec života ruského spisovatele a myslitele L. N. Tolstého. Proto se nebojme ani klidu a spočinutí v jistotě každodennosti, která nás nese, ani vykročení z této každodennosti, které potřebujeme k nalezení jejího smyslu.

doc. Mgr. Michal Kaplánek, Th.D. (1962)

Sociální pedagog a teolog; dlouhodobě zkoumá teoretické i praktické otázky spojené s výchovou a volným časem. Člen České pedagogické společnosti, České společnosti pro katolickou teologii a mezinárodních sdružení pastorálních teologů. Přednáší na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a na Jaboku – Vyšší odborné škole sociálně pedagogické a teologické v Praze.

kaplanek@sdb.cz

foto © Richard Macků

RECENZE

ROZVOJ CHARAKTERU A REFLEXE V HODINÁCH TĚLESNÉ VÝCHOVY

Autor: Nikola Krýdová

Diplomová práce

Rok obhájení: 2023

Čas od času nabízíme čtenářům Gymnasionu recenze zajímavých a inspirativních publikací, jež se objevují na českém knižním trhu. Kromě knih, které prošly některým z nakladatelství, však dnes existuje obrovská databáze nepublikovaných textů, které jsou komukoliv dostupné – jde zejména o závěrečné kvalifikační práce studentů vysokých škol dostupné v online repozitářích jednotlivých univerzit.

AUTOR: RICHARD MACKŮ

Pro téma kruh se doslova nabízí prozkoumat diplomovou práci Nikolý Krýdové, čerstvé absolventky Učitelství pro 2. stupeň na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Její práce se, trochu metaforicky řečeno, zabývá kruhem i kruhy zároveň. O tom, že „kruhy“ nalezneme v každé tělocvičně, nemusí být řeč, no a k reflexi ta symbolika kruhu tak nějak sama o sobě patří. Zajímavé na této práci není ani tak spojení reflexe a tělesné výchovy (reflexe se přeci dopouští každý trenér se svými sportovními svěřenci, nebo ne?), ale spíše skutečnost, že autorku napadlo zabývat se myšlenkou rozvíjet při tělesné výchově skrze reflexi také charakter žáků. Samozřejmě, myšlenka je to velmi stará a sahá minimálně k antickým principům kalokagathie, ale nakolik se jí daří

uvádět v praxi, můžeme vidět z výsledků šetření popsaných v této diplomové práci – a není to žádná sláva. A když žádná, tak opravdu žádná, ne malá.

Cílem práce bylo zjistit, zda se v hodinách tělesné výchovy vyskytují rozvojové situace s ohledem na charakter žáků a do jaké míry je za účelem tohoto rozvoje charakteru žáků využívána právě reflexe aktivit. I když je z textu Nikolý Krýdové patrné, že se reflexe v hodinách téměř nevyskytuje, nic to nemění na aktuálnosti a zajímavosti této práce. Ba naopak. Práce pojednává o na výsost významném tématu – vždyť se zabývá rozvojem osobnosti v souvislosti s pohybovou výchovou, ne rozvojem fyzické schránky člověka. Kolik takových tělocvičářských prací vzniklo?

Autorka, jak bývá zvykem, zařadila nejprve několik teoretických kapitol, po kterých následuje několik kapitol výzkumné části. V této metodologicky zajímavé části práce je tedy přesně zmapováno, zda se ve vybraných hodinách tělesné výchovy objevují situace s potenciálem pro rozvoj charakteru žáků, zda na ně učitelé reagují a do jaké míry je v těchto reakcích zastoupena reflexe. Výsledky výzkumu ukazují, jak už bylo naznačeno, že reflexe se v hodinách téměř nevyskytovala a pokud ano, nebyla použita s primárním cílem rozvíjet charakter. Autorka práce však ukazuje, jakým způsobem může být tělesná výchova v tomto směru využita; poukazuje na zmíněné nedostatečné využívání reflexe a nabízí možnosti, jak by se to mohlo změnit.

Dostatek prostoru je ale věnován i teoretickému zakotvení problematiky. Jsou představeny

vzdělávací dokumenty a postoje učitelů a veřejnosti k otázce tělesné výchovy, potažmo charakterové výchovy.

Uvažuje se zde nad důvody, proč je důležité věnovat charakteru žáků pozornost, a zahrnuto je také představení několika konkrétních programů, které jeho rozvoj podporují (karty ctností a iniciativy „Character Matters“ nevyjímaje). Největší prostor je věnován opět tématu reflexe jako nástroje pro rozvoj charakteru žáků. Téma reflexe je zde zpracováno především s ohledem na její použitelnost ve školní praxi.

Práce tedy může sloužit jako inspirace pro učitele tělesné výchovy, kteří chtějí ve své praxi metodu reflexe využívat. Celkově je práce dobře napsaná a strukturovaná, a přináší zajímavé poznatky o průběhu hodin tělesné výchovy a především o přístupu jednotlivých učitelů k nim. 🌀

Diplomová práce:

Úplný text práce lze vyhledat na serveru theses.cz nebo jej můžete stáhnout přímo pomocí QR kódu:

Krýdová, Nikola.

Rozvoj charakteru a reflexe v hodinách tělesné výchovy.

České Budějovice, 2023, diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

<https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html>

Mgr. Richard Macků, Ph.D. (1981)

Je představen již na str. 56 jako vedoucí rubriky Teorie.

mackur@pf.jcu.cz

NA CHARAKTERU ZÁLEŽÍ

foto © Jiří Dostál

MILÍ ČTENÁŘI RUBRIKY NA CHARAKTERU ZÁLEŽÍ,

již podruhé vás srdečně zvu ke čtení rubriky Na charakteru záleží. Vzešla z popudu uskupení okolo prof. Jana Hábla – Platformy pro výchovu charakteru. Platformu tvoří organizace a jednotlivci, kteří se věnují rozvoji charakteru, budování hodnot a well-beingu nejen ve školním prostředí.

V rubrice přinášíme podněty k promýšlení možností, jak mohou pedagogové v rámci své činnosti působit na rozvoj charakteru svých žáků na různých stupních školství, v různých vzdělávacích předmětech, průřezových tématech i v mimoškolních aktivitách. Chceme přinášet inspiraci i samotným vzdělavatelům, proto zde najdete články filozoficky zaměřené. Je-li vám téma podpory rozvoje charakteru a hodnot blízké a chtěli byste do naší rubriky přispět svým článkem, neváhejte mě kontaktovat.

Když se na to zaměříme, vidíme kruh všude, ať už fyzický nebo metafyzický. V prvním článku se Karel Rýdl dívá na kruh jako na symbol, který je přítomen v mnoha oblastech lidského života i společnosti.

Možnostem využití kruhu v pedagogice se věnují články v rubrice Praxe. V naší rubrice se Michal Podzimek zamýšlí nad tím, proč je lidem kruh od nepaměti sympatický.

O tom, v jakých začarovaných kruzích se můžeme nacházet v mezilidských vztazích, píše Michal v dalším článku... Nahlíží na toto začarování z různých úhlů, na jeho původ (např. trauma) a udržování. Předestírá čtenáři způsoby, jakými je možné z takového kruhu vyjít.

V posledním článku informujeme o zajímavé anketě na třech pedagogických fakultách v ČR, kterou zorganizovalo hnutí Otevřeno. Anketa se zabývá zájmem studentů o předměty, které by budovaly dovednost vytvářet ve škole bezpečné prostředí pro žáky. Přeji příjemné čtení!

VEDOUcí RUBRIKY:

Mgr. Lenka Nosková (1994)

Učitelka češtiny a angličtiny na ZŠ v Olomouci, angažuje se v Platformě pro výchovu charakteru, organizuje vikendy O krok dál pro studenty učitelství rozvíjející myšlenku výchovy charakteru. Užívá si společnost dobrých lidí a dobrovolnickou činnost všeho druhu.

noskova.lenka6@gmail.com

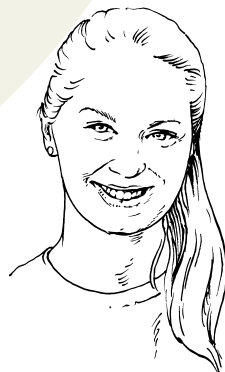

foto © Richard Macků

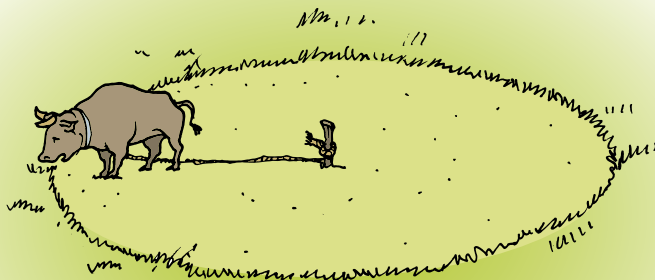
SMYSL SYMBOLU KRUHU V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

V praktickém životě téměř každého člověka, alespoň v rámci kulturních tradic naší křesťanské a euroatlantické civilizace, je symbol kruhu chápán z různých hledisek.

AUTOR: KAREL RÝDL

Stačí si uvědomit např. že období lidského života je kruh, který se u řady lidí ovšem nedovírá a je poněkud vychýlený, až zcela šišatý (normativně etické hledisko), že řada lidí prožívá život v podobě začarovaného kruhu, když se lopotí a pracně starají o cíl, aby se nemuseli lopotit a starat o obživu (ekonomické hledisko), že lidské touhy probíhají v bludném kruhu, totiž z rámusu a chaosu světa k tichému ústraní, z něj opět do rámusu a chaosu světa (psychologické hledisko), že se lze skvěle bavit, ale i výborně nudit zároveň jen v rodinném kruhu (sociologické hledisko), že se vše z minulosti opakuje v kruhu u každé generace znovu, jen v jiných kulisách, a ponaučení neexistuje (historiografické hledisko), že čím je lidská společnost na vyšší úrovni, tím více

odpadu vytváří, což se jeví jako začarovaný kruh, který umíme rozetnout, ale nemáme k tomu odvahy, protože bychom si omezili osobní pohodlnost (ekologické hledisko), že člověk může prožít vlastní život v duchovní prostotě a empirické nevzdělanosti, kráčí-li po obvodu kruhu vlastního rozhledu, nebo hledá možnosti pochopení smyslu života v souvislostech mezi jednotlivými uvnitř kruhu (pedagogické hledisko), že politické kruhy stále více inklinují k útěku od svobody a odpovědnosti, což inspiruje řadu kruhů obyčejných lidí k následování (politologické hledisko), a tak bychom mohli pokračovat s využitím zkušenosti symbolu kruhu v životech mnoha lidí i díky písemné tradici naší společnosti.

KRUH!?! TO ZVLADÁNE KAŽDEJ VĚK!

Symbol kruhu fascinuje spoustu lidí, protože se jeví jako dokonalost sama, nemá začátek ani konec, je v podstatě nekonečný a vůbec nezáleží na jeho velikosti, protože jde stále o kruh s neměnnými principy. Již Komenský chtěl popsat lidské poznání světa nikoliv v izolovaných heslech členěných podle abecedy, ale v tzv. encyklopedii, tedy v kruzích na sebe navazujících a propojených přímými a nepřímými souvislostmi od Boha v centru kruhů až po stále se rozšiřující kruhy poznání člověka, společnosti, světa a kosmu. Lze z toho vyvodit, že pro šťastný život člověka je důležité pochopit, že se vše točí v kruhu, stále se opakuje, co vznikne, musí zaniknout, všechno

je v existenční rovnováze, dobro a zlo, moudrost a hloupost, krása a ošklivost. Jde jen o pojmy, nebo jejich obsah? Podle toho můžeme chápat míru povrchnosti nebo hloubky života člověka. Důležitost nebo zbytečnost tohoto chápání lidmi pak může utvářet míru kvality posuzování charakteru člověka.

Uzavřel bych tyto náměty na přemýšlení o smyslu symbolu kruhu v životě člověka inspiračním citátem z knihy M. Kundery Nesnesitelná lehkost bytí: **„Lidský čas se neotáčí v kruhu, ale běží po přímce vpřed. To je důvod, proč člověk nemůže být šťasten, neboť štěstí je touha po opakování.“**

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (1952)

Přes 40 let působí v akademické sféře jako vyučující a vědecký pracovník. Specializuje se na dějiny pedagogiky a školství, srovnávací pedagogiku a školský management. Jeho oblíbenými tématy jsou alternativní pedagogické směry, pojetí kvality ve vzdělávání, Komenského odkaz, vývoj správy a řízení školství.

karel.rydl@upce.cz

z adaptačního kurzu pro Gymnázium Chotěboř I
fotografie k článku © Richard Macků

BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ VE ŠKOLÁCH

Bezpečné a podpůrné školní prostředí je pro rozvoj charakteru žáků nezbytné. Jen v takovém prostředí mohou zkoumat a rozvíjet své osobní hodnoty, dozvídat se o ctnostech a učit se, jak je žít. Jsou budoucí učitelé vzdělávání v tom, jak takové prostředí budovat? Hnutí Otevřeno zjišťovalo, zda je mezi studenty o takové dovednosti zájem. Anketa přinesla důležitá zjištění.

AUTOR: LENKA NOSKOVÁ, BARBORA BAČÍKOVÁ

Proměna vzdělávání začíná u přípravy učitelů. Na tom staví svou činnost Otevřeno, hnutí, jehož členové touží po tom, aby se děti v České republice učily naplno a s radostí. Usiluje o inovace v pregraduální přípravě budoucích učitelů. Jejich cílem je, aby noví učitelé přicházeli do práce vybaveni potřebnými dovednostmi a znalostmi, dovedli děti celostně rozvíjet a vytvářet ve školách a třídách bezpečné prostředí bez srovnávání a ponižování.

Studenti brněnské, olomoucké a pražské pobočky Otevřena vyvěsili na začátku letošního akademického roku na svých fakultách plakáty informující o tom, že jim chybí předměty, které by se věnovaly právě bezpečnému prostředí.

Na plakátech byl rovněž QR kód odkazující na anketu o tom, jaké konkrétní předměty s tématem bezpečného prostředí by si studenti chtěli zapsat, pokud by měli tu možnost.

V minulém akademickém roce bylo bezpečné prostředí tématem celého hnutí. Během roku studenti organizovali v jednotlivých univerzitních městech přednášky, workshopy a další akce s tématem bezpečného klimatu ve školách, jak ho vytvářet a podporovat. Tyto akce ukázaly, že studenti o téma mají zájem a stojí za to věnovat mu pozornost. Výsledky ankety to jen potvrzují. I proto se Otevřeno problematice věnuje i letos, například formou kampaně, jejíž součástí byla tato anketa. ▶

Hlasování probíhalo na zmíněných třech pedagogických fakultách. Možnost hlasovat měli také studenti na dalších fakultách, kde kampaň přímo neprobíhala. Několik málo hlasů bylo i z Ostravy, Hradce Králové a Českých Budějovic. Anketu celkem vyplnilo 1016 lidí, z toho 869 studentů učitelských oborů. **Nejvíce žádaná byla tato témata:**

- podpora duševního zdraví dětí (811 hlasů)
- krizová intervence (781 hlasů)
- nenásilná komunikace (758 hlasů)

Z ankety vyplývá, že by si 852 studujících zapalo předměty rozvíjející kompetence k vytváření bezpečného prostředí. Otevřeno se zasazuje o to, aby toto číslo vedení fakult vzalo vážně a aby se stalo podnětem pro vyučující, kteří by

byli schopni takové předměty sami nabídnout či realizovat ve spolupráci s externisty z řad školních psychologů, metodiků prevence a dalších odborníků.

Otevřeno chce tyto výsledky představit fakultám, a nejen to, nabízí i konkrétní pomoc. „V následujících dnech nabídneme vedením pedagogických fakult v Praze, v Brně a Olomouci osobní schůzky. Prodiskutujeme možnosti, jak tyto kompetence ve výuce více rozvíjet. Ať už zaváděním nových předmětů, otevřením akreditovaných, ale momentálně vyučovaných předmětů, nebo aktualizací sylabů těch již existujících,“ píše Aneta Pešková, vedoucí studentského programu.

Děkujeme za tyto snahy!

Mgr. Lenka Nosková (1994)

Je představena již na str. 76 jako vedoucí rubriky Na charakteru záleží.

noskova.lenka6@gmail.com

Mgr. Barbora Bačíková (1991)

Věnuje se vzdělávání a výchově, ať už jako učitelka angličtiny, nebo vedoucí táborů a volnočasových aktivit pro děti a mladé dospělé.

V současnosti působí na Ústavu cizích jazyků PdF UP, v rámci svého doktorského studia se věnuje výchově charakteru v pregraduální přípravě budoucích učitelů. Je koordinátorkou Centra rozvoje charakteru (CERC).

barbora.bacikova01@upol.cz

foto © Jiří Dostál

SYMPATICKÝ KRUH PRO DIDAKTIKU VZDĚLÁVÁNÍ

AUTOR: MICHAL PODZIMEK

Proč je kruh, kružnice, koule sympatickým tvarem napříč všemi kulturami, od kulatého Horova oka, sluneční lodi boha Re, až po megalitické kruhové svatyně po celém světě? A proč raději sedíme či postáváme u kulatého, a nikoliv hranatého tělesa? Hranaté stoly si přeci pořizujeme pouze z praktických důvodů, protože v obvykle hranaté stavbě nezaberou tolik místa. Avšak pokud má někdo prostředky, spíše si postaví kruhovou či oválnou halu s oválným či kruhovým stolem? Odkud je tato sympatie? Odpověď lze ve zkratce stáhnout do jedné jediné věty, jejíž různé

varianty zaznívají v dějinách myšlení, na které se za chvíli tímto příspěvkem vydáme: **Kruh je pro nás symbolem našeho vlastního života a potažmo i celého vesmíru.**

Navíc dnes nemusíme hovořit o kruhu jen jako o symbolu, protože dnes již s jistotou víme, že kruh a jeho deriváty, jak elipsa, hyper či paraboly, jsou základním tvarem všeho existujícího.

Celý vesmír a tvary těles v něm, jejich dráhy a tak dále, jsou kulaté či eliptické. Nic tedy není rovné a gravitační síly vesmíru vše zakřivují, vše je stavbou z kružnic.

Podívejme se zde krátce na jakési dějiny sympatií člověka ke kruhu, abychom pak dokázali lépe porozumět našemu vlastnímu vnitřnímu světu. A nechejme zde v několika větách zaznít i autentické myšlenky těch, kteří stáli na úsvitu našich kulturních dějin:

1. První sympatie ke všemu kruhovému souvisí se starověkou vědeckou úvahou o dokonalém tvaru, který je uspořádaný a harmonický, ladný, krásný, a tedy i v principu dobrý základ všehomíra. A abychom tímto exkurzem nezabředli jen do velkých dějin, vzpomeňme si teď i na naši docházku do základní školy.

Nevím, jak vy, ale jeden z mých prvních AHA momentů, moje první „wow“ bylo v matematice v úžasu podobném Thaletovi či Pythagorovi, kteří užasli nad tím, že kruh je základem všech myslitelných trojúhelníků. Například součet jejich úhlů je v kruhu vždy stejný..

Ano, ony Thaletovy či Pythagorovy věty nebo Apollonův kužel v Eukleidovské geometrii, kterou jsme všichni v základu absolvovali, jsou ukázkou krásy, kterou nám kruh působí. Trefně to vyjádřil astronom Timaios z italské Loker (žil někdy okolo roku 400 AC), který ve stejnojmenném Platonově dialogu popisuje kruhový svět jako odraz božské dokonalosti:

„(Bůh svět) stočil v uzavřený kruh (...) převahu dal kruhu (...) a tak je tělo světa účastné na rozumu a harmonii, nejdokonalejší výtvor Tvůrce...“
(Timaios 36, c-e)

Svět je podle těchto a podobných úvah viditelným vyjádřením neviditelné dokonalosti. Čím více se podoba jakékoliv věci přibližuje tvaru kruhu a rytmicky bez nárazů plyne po své dráze, tím více se přibližuje dokonalosti. A naopak, čím více se ta či ona věc či činnost svým tvarem vzdaluje kružnici, trhá sebou, naráží na hrany, tím více ji podvědomě hodnotíme jako nedokonalou, chaotickou. Proto druhé okřikujeme: „Nevrť se!“ nebo „Ty lítáš od stěny ke stěně!“ a je nám to protivné.

2. Druhá sympatie ke kruhu na tu první logicky navazuje a můžeme ji popsat jako sympatii k pohybu. Kruh, ačkoliv je to geometrický tvar, má v sobě obsaženou dynamiku, i když na první pohled vypadá, že je neměnný.

Pokud se totiž ke kruhu posadíme nebo u něj postojíme, nebude to nikdy stejné, nikdy se neposadíme na to samé místo. Kruh má totiž po svém obvodu nekonečně mnoho „míst“ (říkáme jim body) a díky jejich nekonečnosti je kruh stále jiný, proměnný. A to je velmi sympatické naší touze po tvořivosti – tihneme k tvorbě, k dynamice, k pohybu, k nekonečnosti variant, variabilitě. Nechceme být „zahnáni do kouta“, ale chceme se stále pohybovat bez překážek. A právě toto kruhový tvar splňuje nejlépe.

Pokud bychom měli i zde najít nějakého otce myšlenky, pak jistě vzpomeneme Herakleita z Efesu (540–480) fascinovaného nestálostí a pohybem kosmu: připodobňuje život člověka, jeho životní pohyb, k pohybu hrnčírského kruhu. Díky tomuto krouživému pohybu se pak na něm mohou dynamicky zrodit rozličné věci a stejné je to s celým vesmírem:

„Hrnčíři otáčejí kruhem a ten se nevychyluje ani dopředu, ani dozadu. Otáčejí s ním na obě strany, což je současně napodobením vesmírného kruhu. Na tomtéž otáčejícím se kruhu vyrábějí rozličné věci – z té samé (hlíny) a týmiž nástroji – a přece nejsou žádné výrobky stejné, ale navzájem různé. Stejně tak je to s lidmi i s ostatními bytostmi (...) Všechno činí v tomtéž kruhu...“ (Herakleitos, B 126)

Kruhový pohyb je tedy fascinující a tvůrčí. Pokud něco nebo někdo rytmicky krouží či ladně obíhá, zpravidla nám to nejen nevadí, ale vydržíme se na to dívat celé dlouhé hodiny. Takové atletické běhy nebo jízdy po stadionech, že? A co teprve tanec nebo jakákoliv jiná pohybová aktivita, ve které kruh tvoří základní tvar.

3. Co nemá žádnou hranu a co se stále ladně hýbe, nemá žádnou hranici a je proto v principu dokonalé! Kruh je tedy natolik dokonalý, že i když

si ho obvykle vyznačíme nějakou obvodovou čarou, neznamená to, že se smírujeme s tím, že za touto hranicí končí. Dobře totiž víme, že okolo tohoto našeho kruhu existují další a větší pomyslné kruhy a mohli bychom je tvořit až do skutečného nekonečna... Kruh totiž, podobně jako naše touhy, nezná žádné hranice, je bezhraničný, nekonečný!

Za všechny myslitele, kteří tuto fascinující myšlenku vyslovili, zde citujme alespoň Xenofana z Kolofoanu (569–447). Tento starověký provokatér, který se vysmíval tehdy uctívaným bohům, prohlašuje kruh (respektive jeho 3D podobu – tedy kouli) za důkaz existence nekonečného božství:

„Bytost boha je vzhledu koule, není nijak podobná člověku. Celý vidí a celý slyší, aniž ovšem oddechuje. Je veskrze jednotný, myslí, má rozvahu (...), a je věčný...“ (Diogenes Laertios, Vitae philosophorum IX, 19)

Kruhové je tedy v lidských představách a tušeniích božsky nekonečné, neuchopitelné v celistvosti, a proto stále tajemné. Pokud tedy chceme do nějaké didaktické hry, nebo do jakéhokoliv rituálu zavést nějaký hluboký spirituální prvek, nebo někoho „zasvětit“ či „ochránit“, intuitivně okolo něho uděláme kruh, nebo ho do nějakého kruhu pošleme. A také si v této souvislosti můžeme zodpovědět otázku, proč je většina sakrálních staveb kruhová, ačkoliv hranaté budovy by se bývaly stavěly lépe a levněji. ▶

4. Poslední, ale z mého pohledu nejzávažnější důvod naší sympatie ke kruhu, je sociologický. Kruh v nás evokuje pocit vzájemnosti a bezpečí: Nikoho nepreferuje a nikoho nediskriminuje. Na jeho obvodu, tedy okolo něj, máme všichni stejná práva, a proto se u něj všichni cítíme v bezpečí.

Všimněme si, jak přirozeně tuto sympatii využijete: Pokud jako pedagogové chceme své žáky, kolegy, přátele či kohokoliv, na kom nám záleží, ubezpečit o jejich hodnotě, posadíme se s nimi do kruhu. Být v kruhu znamená být v rovnosti a tedy v bezpečném vztahu s ostatními. V kruhu se pak může každý otevřít druhému, protože již není ohrožený. Vždyť i pomyslné pozvání do kruhu pomáhá, jak evokuje sám název telefonní linky na pomoc obětem **Bílý kruh bezpečí**.

Dante Alighieri (1265–1321) ve své Božské komedii napsal, že se tváří tvář svému osudu cítí být hrotem (kostkou):

„...Co prý mne čeká! Ne, že bych se bál: Jsem čtverhran, stojím, ať vržen jakkoliv...“
(**Nebe XVII, 11**)

Obrazem hozené kostky narážel na svůj těžký život, který ho naučil přežít v jakékoliv situaci, v jakékoliv poloze. Nicméně i skeptický Dante se „dívá“ svým básnickým eposem do pekla i do nebe jako do prostorů kruhových a „cestoval“ po **nebeských orbitech**, pod i nad nebeskou klenbou, symbolem dokonalosti a veškeré sympatie.

Pokud tedy ve svých výukách na jakémkoliv stupni vzdělávání pracujeme s kruhy, nikdy se nedostaneme do úzkých, vždyť celý svět je, řečeno názvem díla Jana Ámose Komenského: **Orbis pictus**, obraz kola, kruhu, kruhové dráhy...

foto © Richard Macků

Použité zdroje:

ALIGHIERI, Dante a MIKEŠ, Vladimír, ed. *Božská komedie: komentovaný výběr*. V Praze: Československý spisovatel, 1984.

Citace zlomků filozofů z <http://fysis.cz/>

DIOGENES LAERTIOS a KOLÁŘ, Antonín, ed. *Životy, názory a výroky proslulých filozofů*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D. (1970)

Pedagog, filozof a teolog. Odborně se zabývá vztahem sekularity a spirituality, v pedagogice pak o problematiku kulturního narcismu a výchovy. Učí na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci. Je didaktikem učitelství základů společenských věd.

michal.podzimek@tul.cz

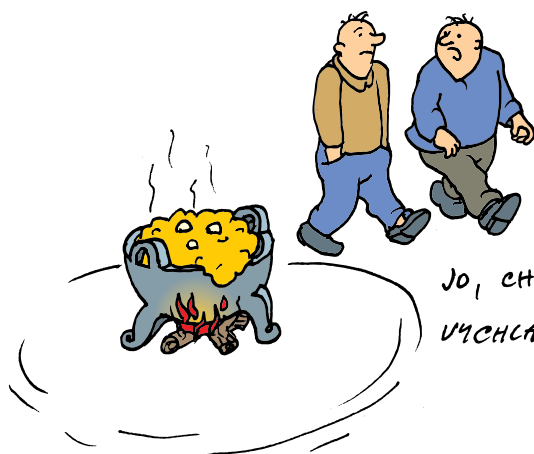
V ZAČAROVANÉM KRUHU

„Neruš mé kruhy“ měl prohlásit Archimedes při studiu kruhů na adresu římského vojáka, který to patrně těžce nesl a neoběho Archimeda probodl. Psychologická disciplína nazývaná proxemika se zabývá takovými kruhy v mezilidském kontaktu a v přeneseném slova smyslu se dotýká i našich vztahů. Do nich se nejprve rodíme jako celé bytosti se svojí výtečností i slabostí. Ochranou proti alchymii této duality mohou být úvahy o vlastním charakteru, vědomí, s čím do vztahů, které si už vybírám, vstupuji.

AUTOR: MICHAL KLAPAL

Zní to trochu jako název vánoční pohádky, v kontextu mé praxe se ale jedná o popis každodenního pocitu mnoha lidí. Že se cítí být v začarovaném kruhu, slýchám od svých klientů, kteří přicházejí na individuální nebo párovou terapii. Mají pocit, že se jim některé situace opakují, po několikáté vstupují do stejné řeky a znovu zažívají nespokojenost a napětí. Spojuje je snaha svým

problémům porozumět a často hledají příčiny v naději na nalezení řešení. Pro Paula Watzlawicka (2011) bylo hledání pravé příčiny problémů scholastickou disputací o pohlaví andělů, neboť ho pokládal za zbytečné. To nemusí být vždy tím hlavním úskalím. Podstatně rizikovějším trendem je hledání příčin založené na implicitní teorii orientované výhradně na okolní svět a druhé. ▶

JO, CHODIT OKOLO HORKÉ KAŠE, KTERÁ NE A NE
VYCHLADNOUT, JE ZAČAROVANÝ KRUH!

Jako implicitní označujeme takové obsahy, o kterých ani nevíme, že je máme. Zvláště, pokud se nějaký problém týká vztahů, bývá obvyklé, že spíše „vidíme tríska v oku druhého, ale trám ve svém vlastním nepozorujeme“, jak nám to připomíná evangelista Matouš (7,3-5). Je to pochopitelné, protože vytvořit si náhled na své kognitivní, behaviorální a emoční vzorce, které se do vztahů promítají, a uvědomit si „své drobné ve hře“ je z mnoha důvodů náročné. Svoji roli v tomto mechanismu sehrávají naše vlastní předpojetí, nereflektovaná očekávání, přenosy i obrany.

Jonathan Haidt (2014) pokládá za nejvýznamnější myšlenku populární psychologie poznání, že události tohoto světa na nás působí skrze naše vlastní interpretace a kdo ovládá své interpretace, má pod kontrolou svůj svět. Mezi takové události potřebujeme nutně zahrnout také události našeho vnitřního světa, na prvním místě to, jak o věcech přemýšlíme. Psycholožka Judith S. Becková v té souvislosti mluví o tzv. jádrových přesvědčeních, která ovlivňují způsob, jak věcem rozumíme a jak je prožíváme. Často vznikají v raných fázích života, na nevědomé úrovni zůstávají po celý život a často souvisejí s tématy, která se nám opakují. Podobný nevědomý mechanismus popisuje kanadský psychiatr maďarského původu Gabor Maté, který se celoživotně věnuje tématům traumat a závislosti. Vedle ostatních základních potřeb u malých dětí identifikoval

dvě, které hrají zásadní roli při získávání implicitní zkušenosti. Jedná se o potřeby vztahovosti a autenticity. Malé dítě se rodí do vztahů, které mají závislostní charakter. Jsou nezbytné pro jeho přežití, základní orientaci ve světě a v různé podobě jsou zajišťovány primárními pečujícími osobami. Tento vztahový mechanismus formuloval v roce 1969 John Bowlby ve své teorii citové vazby. Vedle toho postavil Gábor Maté potřebu autentického prožívání svých emocí, které dítě samozřejmě v rané fázi vývoje nereflektuje. Problém nastává tam, kde potřeba autentického prožívání (např. vztek) ohrožuje potřebu vazby (např. odmítavá reakce matky). V nevědomé rovině tak dítě potlačí své autentické prožívání na úkor ochrany vztahu. Léčebný proces pak spočívá v opětovném napojení na sebe.

Dříve, než se nastartuje proces zvědomování, dochází k přenosům bolestivých pocitů na druhé. Pojem přenos známe od začátku 20. století, ovšem nizozemská psycholožka Anita de Nennie (2020) upozorňuje, že se nejedná o terapeutický proces mezi pacientem a lékařem tak, jak tomu kdysi rozuměl S. Freud, ale o běžnou součást života každého z nás, vždy a všude. Přenos je v našem interpretačním arzenálu nástrojem, prostřednictvím kterého nevědomě přisuzujeme někomu nebo něčemu vlastní pocity. „Promítáme své infiltrované obrazy, které jdou ruku v ruce se strachem, s bolestivými pocity odmítnutí vlastního já

a s velkými touhami, na náhodné, zpočátku často neznámé osoby z okolí. ... Naše projekce probíhají neustále, 24 hodin denně a sedm dní v týdnu, ve dne i v noci, vždycky." (s. 45, 2020). K jejich zvědomění nám pomůže otázka zaměřená na to, co s námi druhý dělá. Ještě významnější se tato otázka stává v kontextu partnerského vztahu, který otáčí naši pozornost k systémovému (vztahovému) paradigmatu. Zaměření pozornosti na to, co v nás druhý vyvolává, vede mimo jiné k uvědomění, že se jedná především o náš vlastní obsah a s partnerem nemá nic společného, ať se jedná o strach, vztek nebo radost. Jinak řečeno to víc vypovídá o nás než o tom druhém.

Dochází tak k určitému přerodu ve vnímání interpersonální dynamiky, procesu zrání od heteronomie k autonomii, neboť ve vztazích se utváří identita jedince. Od narození vstupujeme skrze interakci s nejbližším okolím do dialogu, který ji formuje. Hlavním vývojovým úkolem minimálně prvních patnácti let rozdrobeným v různých vývojových teoriích od několika fází je vyznat se sám v sobě a naučit se žít mezi druhými. Jak nás poučil významný český filozof Jan Patočka, člověk je otevřená bytost. V tom spočívá její potenciál skvělosti i pokleslosti. Jako taková zároveň přináší významnou míru nejistoty, kterou se snažíme všemožně omezovat. Ve vztahové rovině představuje nárok na orientaci a pohyb jak ve svém vlastním světě, tak ve světě partnera. Pokud je otevřenost vůči sobě a druhému, tedy tam, kde riskuji zranitelnost, prediktorem funkčního vztahu, je pocit ohrožení jeho vrahem.

Jako lidé disponujeme mnoha nástroji, které nám mohou posloužit v situacích, kde je ohrožená naše sebeúcta a zajistí nám sebeospravedlnění. Podrobněji o tomto tématu pojednávají autoři Carol Tavrisová a Elliot Aronson (2012). Konstatují, že většina lidí na sebe nahlíží pozitivně, pokládá se za kompetentní, morální a chytré a jejich úsilí je zaměřeno na zachování tohoto kladného sebebenazírání (s. 39).

Začarovaný kruh mnohdy začíná tím, co do našich vztahů přineseme, aniž bychom si všimli, že je to naše. S intencí zachovat duševní konsonanci si zajistíme sebeospravedlnění, které nám potvrdí a upevní vztahový vzorec a učiní v našich očích jakékoliv (naše) jednání přijatelným. „Konkrétní způsoby se různí, ale snahy ospravedlnovat se mají vždy za úkol sloužit naší potřebě mít dobrý pocit z toho, co děláme, v co věříme a kdo jsme." (str. 48).

KOMIKS I.

KRUH

Jsem ornitolog.

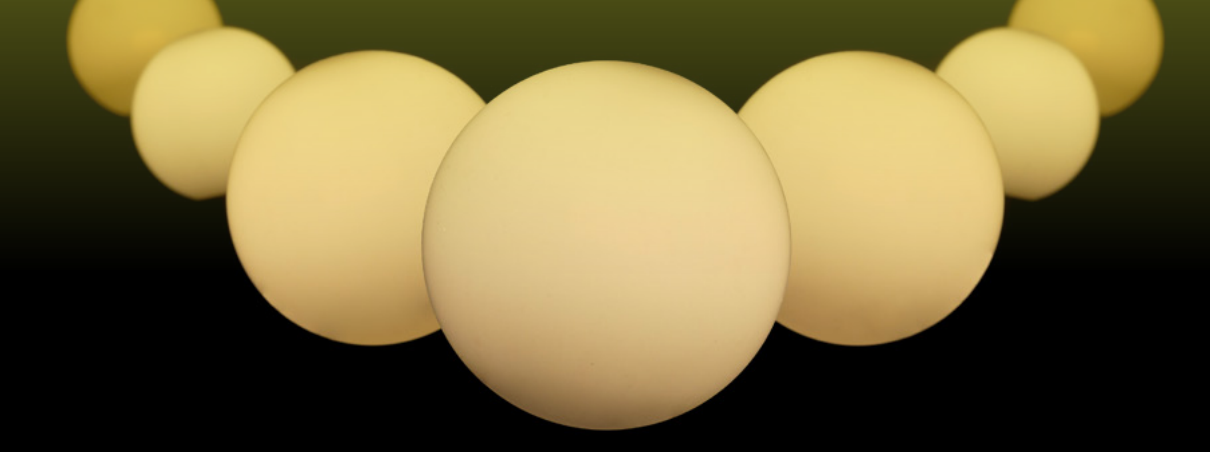

**Moc
jsem se
dnes
nevyspal.**

**Vydal
jsem
nové
album.**

**Požádal mě
o ruku.**

Ve funkčním partnerském vztahu můžeme skrze druhého získávat náhled na vlastní obranné strategie za předpokladu, že to v nás nevyvolává pocit ohrožení vlastního vnitřního sebeobrazu. Partnerství je intimní formát kontaktu (nikoliv pouze v sexuálním slova smyslu), který v čase nevyhnutelně přináší konfrontaci vzájemných představ a očekávání. Odhaluje člověka v jeho zranitelnosti v situacích, ve kterých čelí krizím a zklamáním.

Tam, kde partnerství stojí na vzájemné důvěře, dovoluje oběma partnerům poodstoupit a pokládat si otázky jako: „Čeho se to ve mně dotýká, když ty říkáš.“ nebo „Na jakou moji minulou zkušenost nasedá to, co ty teď děláš?“ V rámci odpovědnosti za svoji část vztahu zkoumáme vlastní odezvu, kterou v nás druhý vyvolává tím, jak je, co dělá, říká apod. „Partneri, kteří vedle sebe v průběhu let zrají, si vypracují způsob, jak spolu

žít s minimem sebeospravedlňování, což je jenom jiný způsob, jak říci, že dokáží předřadit empatii pro toho druhého obraně vlastního teritoria... Disonanci způsobenou malými nepříjemnostmi redukuje tím, že je přehlíží, a disonanci vyvolanou svými chybami a velkými problémy redukuje tím, že je řeší.“ (s. 188).

Cesta od přiznání si „vlastních vkladů“ k otevřenému sdílení s druhým vede partnery k otázkám, které posilují vzájemnost a porozumění, místo aby je udržovaly v kruhu projekci a sebeospravedlňování. Mohou se ptát „Co se nám to děje/stalo?“, „Kde jsme k tomu přišli?“ a „Jak s tím budeme zacházet?“ Pomáhá jim to hlídat vlastní obrany a respektovat hranice druhého především v oblasti sebeúcty. Je to způsob, jak vzájemně pečovat o svůj vztah a společně vystoupit ze začarovaného kruhu.

Použité zdroje:

De Nennie, Anita. *Když ty nejsi ty: jak a proč přenášime na druhé svoje pocity*. Praha: Portál, 2020. 224 s. ISBN 978-80-262-1568-4 (brožováno).

Haidt, Jonathan. *Hypotéza štěstí. Hledání moderních pravd ve staré moudrosti*. Praha: Dokořán, 2014. 352 s. ISBN 978-80-7363-539-8.

Tavrisová, Carol, Aronson, Elliot. *Chyby se staly (ale ne mou vinou). Proč omlouváme svoje hloupé názory, chybná rozhodnutí a špatné skutky*. Praha: Dokořán, 2012. 288 s. ISBN 978-80-7363-366-0.

Watzlawick, Paul. *Pragmatika lidské komunikace*. Praha: NEWTON Books, 2011. 284 s. ISBN: 978-80-87325-00-1.

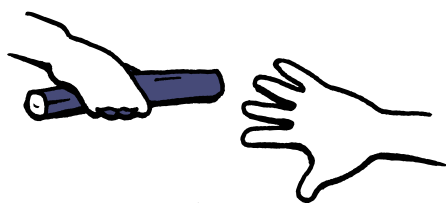
Mgr. Michal Klapal (1981)

Etoped, psychoterapeut a lektor. Aktuálně působí v manželské a rodinné poradně a Institutu behaviorálních studií. Externě vyučuje na Univerzitě Hradec Králové. Dlouhodobě se věnuje tématům na pomezí pedagogiky, psychologie a etiky.

klapal.michal@gmail.com

ŠTAFETA

OSOBNOSTÍ

Lucie Suchochlebová
Ryntová

Václav Bricháček

Joviš – Karel
Janovický

Miloš Zapletal

Allan Gintel

Vladimír Svatoš

Jana Matějková

Jitka a Martin
Klusáčkovi

Ota Holec

Vladimír Směkal

Soňa Hermochová

Josef Valenta

Jan Neuman

Michal Pařízek

Michal Kaplánek

Jiří Němec

Zdeněk Helus

Jan Slavík

Jiří Brtník

Miloslav Nevrlý

Roman Šantora

Milan Hanuš

Milena Holcová

Zuzana Paulusová

Ivo Jirásek

Kristýna Křížová

Jiří Walder

Mirek & Radek
Hanušovi

Petr Hora Hořejš

Světlana Vaštová

Michal Stránský

Jiří Konečný

Marcel Pudich

Iva Pudichová

MARCEL PUDICH >>

IVA PUDICHOVÁ (1970)

Maminka, manželka, pedagožka, instruktorka, lektorka, manažerka, zdravotnice, bylinkářka, zahradnice, kněžka, cvičitelka jezdeckví, zakladatelka a předsedkyně sdružení Země – nezemě, duše vzdělávacího outdoorového střediska Výštic. „Multipotencionálka“.

Zvolil jsem si tě ve štafetě osobností pro mnohé asi překvapivě. Myslíš si však, že jsi velmi inspirativní žena a tvůj životní příběh, založený nejenom na zkušenostech z Lipnice, je zajímavý. Už tvůj vstup do Prázdninovky byl kuriózní...

Bylo mi osmnáct, o PŠL jsem četla v Mladém světě a s napětím naslouchala vyprávění. Moc jsem chtěla tohle dobrodružství zažít a v létě 1988 jsem jela na kurz Bottega s A. Gintellem. Před koncem kurzu jsem byla společně s dalšími dvěma účastníky exemplárně vyloučena. Netrávili jsme noc na své chatce a tím porušili noční klid. Všichni jsme byli plnoletí a mně to přišlo hrozně nespravedlivé. Tebe nevyloučil, protože ta chatka byla tvoje. Allanovi jsem napsala osobní dopis, ve kterém jsem se vymezila vůči způsobu jeho jednání a zároveň projevila zájem stát se instruktorkou PŠL. Na Bottegu 1989 jsem už jela jako elév

a na výpomoc do lipnické kuchyně. Poté nastala rychlá kombinace studia na FTVS, mateřských povinností a absolvování instruktora.

Po středoškolských kurzech Prázdniny se mnou a po převzetí vedení po mně jsi pokračovala s kurzy pro učitele. Jaké byly vize a plány při premiéře s novým typem kurzů?

Já vlastně od dětství stále něco organizovala, někoho jsem vedla, učila. Na atletice v Táboře, na táborech pro děti, na gymnáziu... Na FTVS jsem původně studovala obor tělesná a branná výchova, specializace sporty v přírodě. Mrzelo mě, že po revoluci z osnov základních i středních škol zmizely věci tolik potřebné pro život – voda, topografie, přežití, zdravotvěda... Předmět branná výchova byl vykostěn a rozporcován. Zážitková pedagogika PŠL tomuhle všemu mohla dát nový

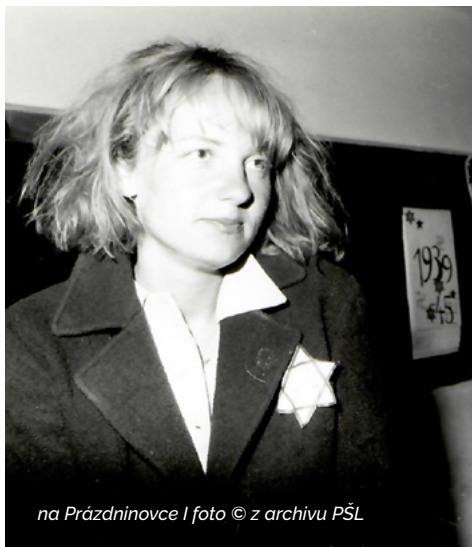
rámec. Vnímala jsem potřebu některé věci vrátit skrze učitele zpět do škol, a „zážitkovku“ dostat do každodenní pedagogiky. Pilotní kurzy pro učitele jsem vedla dva roky po sobě a velkou odměnou bylo vidět, jak vše, co se účastníci naučili, aplikují přímo do praxe. Byla půlka devadesátek. V té době jsme měli vážné nemocného mladšího synka. Bez skvělého týmu a podpory rodiny by to zvládnout nešlo.

Další epizodou byly kurzy pro rodiče a děti, nejdříve coby účastnice se syny a pak i ve vedení kurzů. Mezitím jsi ale skočila do reálného života ve Zvoli.

Vždy jsem měla potřebu pracovat pro komunitu a přenést zkušenosti na místo, kde žiji. Teď tomu říkáme občanská angažovanost. Ty jsi starostoval a já ve Zvoli vedla školskou, kulturní a sportovní komisi, poprvé se podílela na žádosti o grant, s podporou místních jsme postavili dětské hřiště, organizovali plesy, dětské dny... Mám radost, že z mnoha akcí se stala tradice a konají se, i když my ve Zvoli už dávno nežijeme. Výchova a péče o naše dva syny byly tohoto všeho samozřejmou součástí. Také jsme spolu založili sdružení Země – nezemě, které pokračuje v jižních Čechách, u nás na Výštici. Se Zvoli mám spojení i hypotéku na náš řadový dům, kdy jsem učitelování na čas pověsila na hřebík. Stala se ze mě obchodní zástupkyně v korporátu, abych se za dva roky mohla vrátit k žákům.

Pro mne trochu překvapením bylo tvé místo manažerky střediska Doubravka.

Doubravka je dlouhý příběh. Někdy v roce 2003 mne oslovili přátelé z PŠL, abych se přihlásila do konkurzu na manažerku střediska. V té době jsem svoji dobrovolnickou kapacitu věnovala práci pro Zvoli. Spravovat středisko byla výzva. Mí předci se vždy starali o půdu a statky, dětství jsem trávila právě tam a být dobrým hospodářem mám nějak zakódováno v genetické paměti. Považuji za důležité, aby subjekty, jako je PŠL, měly své vlastní, popřípadě s někým sdílené zázemí. Je škoda, že v době, kdy se Doubravka stala kvalitním vzdělávacím střediskem a začala na sebe vydělávat, se PŠL rozhodla ji prodat. Pro mě se jedna cesta zavřela, ale jiná se otevřela. Cesta k vlastnímu středisku, které jsme měli ve svých hlavách a vizích už mnoho let. S oblibou říkám, že vše, co jsem se naučila, jsem se naučila ve školce a v Prázdňinové škole.

Hodně zmiňovaných zkušeností jsi přenesla na Výštici, práci jsme si rozdělili. U tebe ale proběhla změna vnitřního nastavení z manažerství do ženství.

Takhle jednoduše to nejde říct. Je to o cestě ke zvědomování si mužského a ženského principu. Jedna věc je vědět, jak to funguje, druhá věc je začít to žít. Sexualita mě fascinuje a je to mé velké téma od dětství. Přednášky a programy s tím související jsem vedla pro děti a mládež už v devadesátkách. Jak jsem si to ve 23 letech mohla dovolit??? Sama ale patřím do generace žen, kterou nazývám ženami hormonální antikoncepcce. Mnoho let jsem nebyla přirozeně cyklická, byla jsem zaměřená na výkon, perfekcionistická, pracovala jsem do vyčerpání a najednou nastala chvíle, kdy jsem věděla, že to takhle nechci, že potřebuju něco změnit. Nechala jsem si vyndat nitroděložní tělíčko a začala jízda. Obrovské „Aha“, znovupoznávání své cykličnosti, emocionality, intuice. Ti správní lidé a ty správné knihy k nám přicházejí v tu správnou chvíli a myšlenka má velikou sílu. Ženské kruhy, Kréta (mé druhé doma), výcvik kněžek, mezigenerační Mokoša... Najednou vše dávalo mnohem hlubší smysl. Návrat k přírodě, k sobě samým. Nepřestala jsem být manažerkou, ale ve skříni i v sobě mám mnohem více sukni. Je to o vyváženosti a celospolečensky veliké, hluboké a mnohovrstevné téma. Když pochopíme, že muži a ženy si nemusí konkurovat, že když se budeme doplňovat, můžeme dělat svět lepším.

Většinou těchto období se vine tvá láska ke koním, od prvních lekcí před více než dvaceti lety až po současnost...

Táta byl terénní veterinář a sotva jsem začala chodit, už jsem mu u všeho přicmrndávala. Sám jezdec mi na koních nikdy jezdit nedovolil. Natruc jsem nešla na veterinu a rozhodla se pro FTVS. Tohle rozhodnutí jsem svého času hodně oplakala, ale sen o ježdění jsem si snila dál. Brzy jsme měli děti, stavěli dům a jezdecká lekce stála „šilených“ 250 korun. Až jsem od tebe dostala poukaz na první ježdění. Za rok jsem si kupovala koně za akcie z kuponové knížky a vše nabralo rychlý spád. Spolupráce s různými trenéry, stáž v drezúrní stáji v Anglii... Ve chvíli, kdy člověk začne pracovat s koněm, zjistí, že práce s koněm je práce na sobě. S emocemi, s tlaky, s nastavováním hranic, s pocitem bezpečí, s vyvažováním důvěry a respektu, s trpělivostí... Na Výštici za mnou začali přicházet rodiče, abych se věnovala jejich dětem. Jsem pedagog, metodik, tělocvikařka a učit jezdeckví bylo přirozené. Tak nějak sama od sebe začala vznikat jezdecká školička, ve které teď máme 8 koňských učitelek a 10 žáčků ve věku 8–50 let. K tomu v průběhu roku několik otevřených jezdeckých kurzů. A abych mohla dobře učit, musím se stále vzdělávat. Někdo moudrý řekl: „Co děláš dobře, to plyne samo, co děláš blbě, to drhne.“ Tohle je pro mě takový lakmusový papírek a nejenom v jezdeckví. Koně a podpora přátel mě drželi nad vodou, v největší možné bolesti, když jsme tragicky přišli o vnoučka.

A před padesátkou jsi začala závodit...

Původně jsem měla velké ambice jezdit drezúru. Koně jsem začala opravdově cítit, až když jsem ambice propustila. Před pár lety jsem objevila endurance – vytrvalost. Báječná a chytřá disciplína. Jede se v nádherné přírodě na vyznačené trati, počítáš průměrnou rychlost, měříš tepy, sleduješ metaboliku koně... Když se potkaly dvě věci – terény v okolí Výštice a potřebná úroveň mých svěřenců, využili jsme možnost účastnit se soutěží, jen tak pro radost a pro zkušenost. Na trati je to o vzájemné ohleduplnosti, spolupráci, pomoci, vůli. Dvě devítileté děti, které u mě jezdí od malinka, jsem letos mohla vzít na 20kilometrovou trať i na první parkurky a drezúrký. Je to radost. To, co mě na těchto „špuntech“ fascinuje, je kromě jejich zájmu a talentu také obrovská pokora.

Třešničkou na dortu tvých širokých základů je nejnovější projekt, „Leader v čele“.

Koně jsou velcí učitelé a nastavují nám to nejuprávnější zrcadlo. Mají obrovskou intuici. Přesně ví, co si člověk myslí a co cítí. Ach, kdybych před třiceti lety věděla, co vím teď... Jenomže děláme jenom to, co v danou chvíli umíme a můžeme.

Tyhle bytosti žijí na Zemi 6 milionů let a zakódovány mají čtyři fenomény – sociální strukturu a hierarchii ve stádě, rodinné chování, uzavírání přátelství a jasnou řeč. Ve chvíli, kdy tomuto porozumíme, pochopíme, že paralely s lidským světem jsou obrovské a že se od koní můžeme hodně učit. Aby nám kuň porozuměl, potřebujeme být čitelní a pravdiví. Je to jako černá a bílá, šedivá mezi tím je „žvanění“, kterému kuň nerozumí. Tyto principy se dají přenést do pedagogického i manažerského prostředí. Leader v čele je kurz pro ty, kteří mohou mít s koňmi zkušenost, ale nemusí. Pracuje se ze země. Koni je jedno, jestli jsi ředitel nebo uklízečka. Poskytně ti tu nejuprávnější zpětnou vazbu, bez jakýchkoliv diplomatických formulací. Chce to osobní odvalu a pokoru zároveň.

Léta jsi učila, vedla kurzy pro různé věkové kategorie a skupiny. Vidíš nějaký trend v chování žáků a učitelů na akcích pořádaných na Výštici?

Nerada bych zobecňovala, ale to, co vidím celospolečensky, je obrovský nárůst nárokovosti nad záslužností, neochota vystupovat z komfortní zóny a vzdávat se pohodlí, riskovat zkušenost,

kteřá by mohla být zraňující. Postrádám odvalu dělat rozhodnutí a přijímat zodpovědnost. Vidím velký posun v komunikačních dovednostech a používání slov, jako je respektování, úcta k přírodě, k prostoru, lidem.... Mrzí mě, že jsou to často prázdná slova, ale opravdově to žije málokdo. U učitelů vidím liberálnost, se kterou mnohdy neumí pracovat. „Malé děti potřebují malé hranice a ty potom můžeme postupně rozšiřovat. Když jsou hranice příliš brzy široké, ztratíme se v nich.“ Takhle nějak to napsala J. Prekopová v knize Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. Jasně dané hranice dávají pocit bezpečí.

U dětí vidím propad pohybových schopností a dovedností, snížení psychické odolnosti, závislost na sociálních sítích a mobilech. Velikým průšvihem je nárůst sebepoškozování a panických útoků. S tímhle vším se potřebujeme naučit pracovat. Vychováváme všichni – rodiče, učitelé, komunita, společnost – a všechna mláďata se učí nápodobou. Je to běh na dlouhou trať a zároveň nezapomínejme, že děti jsou našimi velkými učiteli. Mám radost, že k nám čím dál tím více jezdí skupiny, kde vidím učitele, kteří se vzdělávají a kteří jdou příkladem. U skupin, které mají vykomunikovaná pravidla (i pravidlo bez mobilů), je zřejmá daleko větší spolupráce, komunikace, důvěra a jednotlivci i skupina se dostanou více k sobě.

Co si vybavíš pod slovem inspirace?

Je přítomná všude kolem nás. Příroda nám poskytuje vše, co k životu potřebujeme, a její zákonitosti jsou geniální. Několik věcí, které pro mě v minulosti byly inspirující a postupně se staly mojí součástí. Chodím včas a držím slovo (před lety heslo v PŠL). To, co si myslím a co cítím, také říkám a věřím svoji intuici (od koní). Vše, co děláš, dělej s láskou, v Tady a Teď, jinak to bude stát za hovno (od babičky). Pošli to dál – když cítím a vidím, že je potřeba něco udělat, tak to udělám a neočekávám revanš (z rodiny). Při setkání s nespravedlností, ubližováním a manipulací se ze mě stává dračice. Od dětství mám vize v obrazech a emočně do nich vstupuji. V té emoci je kompas, jestli je to dobře a v ten správný čas. Když máš viru a vizi, pak už potřebuješ jenom odvalu dělat rozhodnutí. To je inspirace, kterou posílám dál.

Touhy, přání a sny do budoucna?

Napsat (dopsat) knihu o koních a lidech. Jsem ráda za místo, kde žijeme, a za možnost poskytovat ho jako zázemí uprostřed přírody. Celý svět nezměníme, ale můžeme vytvářet ostrůvky, které se budou zvětšovat a propojovat. Jsem vděčná za děti a naše partnerství, které trvá 35 let a je jako horská dráha. Šťastná můžu být i v maringotce u lesa. Děkuji všem svým-naším přátelům, že vás mám(e). Přání? To, co za prachy nekoupíš :-)

MILÍ ČTENÁŘI RUBRIKY INSPIRACE,

vybrané téma časopisu - Kruh - mi udělalo radost, protože podle mého mínění je kruh ve své podstatě posvátný malý vesmír, který nás vede k prožívání v lásce a celistvosti. Vnímám jeho léčivý potenciál.

Na vlastní kůži čas od času zakouším, že když si sílu společenství v kruhu k sobě pustím a začnu v něm sdílet ze srdce, naskakuje mi husí kůže. O síle kruhového obydlí i schopnosti zklidnění i posílení síly přírody v něm se můžete dočíst v textu o kouzelném místě Jurtcamp, které můžete navštívit či zde zrealizovat zážitkový kurz ap.

Když se řekne kruh, vidím symbol hada – prazákladní energii a také symbol životní, vesmírné síly. Uroboros držící vlastní ocas v tlamě nebo biblický had z ráje. Kruhy hrají významnou roli v životních posvátných rituálech. Nejsilnější zážitek jsem prožila u svatebního rituálu v lese. Představte si dva kruhy v přírodě, vysypané přírodninami, a mezi těmito kruhy je prúník. Kolem stojí svědci rituálu. Do každého kruhu vstoupí muž a žena, kteří skládají v první fázi každý za sebe posvátný manželský slib. Teprve po něm vstoupí spolu do prúníku obou kruhů a od této chvíle žijí v duální jednotě, synergii, ze které se rodí děti. Nebo jsem zažila rozchodový rituál, který začal v prúníku kruhů, kde stáli oba partneři a jejich děti, děti v něm zůstaly a expartneri se vraceli do svých kruhů, aby byli znovu každý za sebe. A přesto z kruhů nemohli vystoupit cele, a zůstávají v nich už navždy jako rodiče.

Ve školství vnímám vztah ke kruhu otevřený u alternativních pedagogických směrů, u konzervativního školství je spíše nesmělý. Kdy je práce v kruhu efektivní? K čemu se hodí? Kdy si k sobě pustit plnou sílu kruhu, aby to pro mě zůstalo bezpečné? Ve vybraných textech vám nabízím střípky z oblasti školství, jak se s kruhem pracuje ve ScioŠkole v Olomouci; dále text s názvem Rozvoj člověka v jeho celistvosti z oblasti waldorfského školství, text mimo jiné o žakovských parlamentech Centra pro demokratické učení nebo Systém výchovy podle lesní moudrosti u předškoláků. K zamyšlení zve text s názvem Krajina ženami požehnaná či Mužská spiritualita podle Richarda Rohra a Chlapi.cz a další texty.

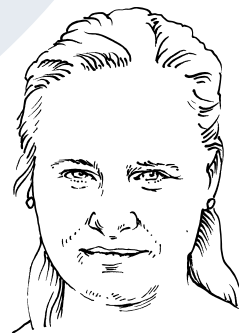
Přeji hezké čtení.

VEDOUČÍ RUBRIKY:

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je certifikovaná konstelářka a realizuje rozvoj lidí skrze systémové konstelace a životní rituály. Působí současně jako odborná asistentka na Ústavu školní pedagogiky FHS UTB ve Zlíně.

miroslavajiraskova@seznam.cz

MUŽSKÁ SPIRITUALITA

PODLE RICHARDA ROHRA

AUTOR: LADISLAV HERYÁN

Americký františkán, duchovní autor Richard Rohr, zakladatel Centra pro akci a kontemplaci v Albuquerque v americkém Novém Mexiku, je tvůrcem myšlenky tzv. „mužské iniciace“, kterou v České republice prošlo již více než 1700 mužů. Její anglická zkratka MROP v sobě skrývá název Men's Ritual Of Passage, česky rozvinuto v „Mužský rituál přechodu do zralé dospělosti“. Jde o čtyřdenní program jakýchsi „žážitkových exercícií“ (exercicie = duchovní cvičení), jehož páteří je skupinová i osobní práce s jednotlivými tematickými, na sebe navazujícími rituály, která má muže přivést k novému náhledu na svůj život a jeho proměně.

Rohr na počátku velmi silně vnímal krizi mužské spirituality v západní společnosti, která se třeba v křesťanství projevuje například tím, že kostely navštěvuje téměř výhradně ženské publikum, a v praktické rovině v tom, že velký počet mužů ve středním věku opouští své ženy a děti, aby celý příběh prožili ještě jednou s jinou ženou, přičemž svůj život staví na budování kariéry, bohatství a moci.

Rohr zkoumal život různých starých kultur a objevil, že v každé z nich se provozoval určitý druh iniciace, jejímž smyslem bylo uvést

dospívajícího chlapce do skutečné dospělosti a přijetí do mužského společenství jako jeho zodpovědného člena. Podstatou iniciačních obřadů bylo to, aby se chlapec rituálně setkal se svou vlastní smrtí, zbavil se tak strachu a sobectví a pochopil, že jeho život není o něm, ale o těch, za které je zodpovědný. Jestliže by neprožil svoji bezmoc, svoji moc by zneužíval. Stal se mužem, tak jako se dívka stane ženou tím, že porodí dítě a její život se z pozornosti na sebe přesune na pozornost na ně. Jelikož chlapec iniciační moment, který žena zažívá při porodu, neměl, bylo třeba jej vymyslet.

Jak může být do života iniciován muž, který celý svůj dosavadní život trávil například sezením u počítače?

Rohr tedy vymyslel soubor rituálů, pomocí kterých má muž přijít k sobě samému, má pochopit svou bolest jako důsledek nevyléčeného zranění, zpracovat ji a přestat předávat dál, jak to svým otevřeným či skrytým násilím a sobectvím pravděpodobně mohl dělat doposud. Má pochopit, že život je tvrdý, že není o něm, že v něm není důležitý on, ale druzí kolem něho, že věci nikdy nemá pevně v rukou a že má pamatovat na to, že jednou zcela jistě zemře. ▶

Aby na sebe mohl takto nahlédnout, je potřeba mu vytvořit tzv. liminální prostor, tedy jej oddělit od světa, ve kterém normálně žije, zejména od sexu, majetku, moci a všech možných požitků. Je třeba, aby zemřelo jeho falešné já, tedy to, jak sám sebe vidí a jak chce být viděn ostatními, a mohlo se vynořit jeho já skutečné, tedy to, kým muž ve skutečnosti je.

Mužskou spiritualitu Rohr vidí jako cestu, jejíž cíle bychom mohli popsat například za pomoci obrazu tří bláznů. Cesta má nejprve vzestupnou tendenci, kdy se muž má snažit budovat a rozvíjet svoje schopnosti. Pokud na to rezignuje, stane se „mladým bláznem“, což jsou třeba lidé, kteří chtějí žít tzv. „mimo systém“, lidé, kteří nic nevybudovali, nic nedokázali, nijak se nerozvinuli. Zhruba od padesátého roku života se má muž

vydat na cestu dolů s tím, aby zužitkoval to, co se do té doby naučil a co nashromáždil. Tato cesta proměny je „pádem vzhůru“, pokud je vedena správně, a z milovníka a bojovníka, prvních dvou archetypů, se muž postupně stane mudrcem a králem, který v sobě všechny předchází archetypy sjednocuje, stane se „svatým bláznem“, který nemá potřebu nikoho soudit nebo trestat, jen šťastně je.

Jestliže ovšem muž po první polovině života postupně nepřijme vlastní omezení a nenastoupí na cestu dolů, může se stát zahořklým sobcem, „starým bláznem“ v pravém slova smyslu.

Onen mužský životní úkol se dá shrnout do jedné indiánské moudrosti: „Mladý muž, který neumí plakat, je barbar. Starý muž, který se neumí smát, je chudák.“

Ladislav Heryán (1960)

Učí biblistiku a spiritualitu na VOŠ Jabok v Praze, působí jako vězeňský kaplan ve VV Ruzyně, externě učí i na CMTF UP v Olomouci. Je salesiánský řeholník a kněz.

heryan@jabok.cz

CHLAPI.CZ A JEJICH KRUHY

AUTOR: JOSEF BASÍK

Bubnujeme: Jirka vedle mne do bubnu buší jak hluchej do vrat, někteří jsou v jakémsi kontrapunktu, sám bych chtěl vybubnovat svoje dnešní stresy, ale Jirka mě ruší, a vlastně celé to naše společné bubnování nějak protivně klopýtá.

Po několika minutách zvolna začínám vnímat rytmus ostatních a barvu úderů vedle sebe, pak i proti sobě, nacházím ochotu přizpůsobit se, ostatní zřejmě také. Sladujeme se, bubnujeme. Pomalu tichneme.

Přečteme starobylý moudrý text z Bible, meditujeme v tichu, v bezpečném kruhu.

Po chvíli začínáme mluvit, svěřujeme svou radost i hořkost, dotazy, možná je to modlitba.

Poté postupně přecházíme k připravenému programu, debatě, přednášce a občerstvení, otevřeně diskutujeme.

...

Nejsme terapeutické skupiny, jsme chlapi, kteří zjistili, že iniciace, rituál a vzájemná otevřenost a sdílení má i v dnešním světě své místo a funguje.

Hnutí chlapi.cz – Muži proměňují muže v muže

Jsme muži transformující muže silou větší než svou vlastní.

Hledáme spiritualitu, která mění život.

Náš hlavní zájem je vnitřní práce, která vytváří pozitivní změnu ve světě.

Vycházíme z tradice moudrosti odpuštění a radikálního přijímání.

Naše práce obnovuje tradiční schéma iniciace muže, potvrzuje cestu mužství k uzdravení, odhaluje pravé a falešné já a oceňuje cestu sestupu.

Toto děláme silou rituálů obrazů, příběhů a rady.

Chceme být muži, kteří žijí a jednají se skutečným a hlubokým zakořeněním, zásadovostí, rozhodností, pevností a ctí.

Naše pozitivní hodnoty jsou zakořeněny v židovsko-křesťanské tradici a ukazují na univerzální pravdy a duchovní rozvoj.

www.chlapi.cz

Většinou aktivně působíme ve svém okolí, ve spolcích, místních komunitách, ve svých křesťanských obcích, sborech, farnostech a snažíme se reprezentovat křesťanskou otevřenost místo soubořů náboženských pouček a zákazů.

Každý dělá, na co má, někdo pomáhá, někdo se sám uzdravuje a čerpá síly: Muži, kteří nezažili dobrého otce, muži, kteří si nesou nějaké vnitřní zranění, chlapi rozvedení, muži, kteří z nějakých důvodů nedospěli, muži, kteří se vyrovnávají se svým selháním, ti všichni mají možnost sebezpoznání, přijetí, seberozvoje, aby se stali tím, kým být mohou, naplnili svůj potenciál (srv. např. v křesťanství „být obrazem Božím“) a svá zranění jako taková neposílali dál do světa jako nespolehliví partneři, nepřítomní a ulevjající se otcově nebo jako patriarchální „chlapáci“.

Hnutí se šíří po světě a v Česku se objevilo díky partě nadšenců před rokem 2000, kdy bylo převedeno do našich podmínek několik vícedenních rituálů, které sami zažili s Richardem Rohrem. Klíčová je mužská iniciace, která dnešním mužům chybí. (Tři orlí pera jsou spíše náznakem iniciace a minulá totalitní vojenská služba zničující parodii na iniciaci.)

Nejde o upevnění patriarchální role mužů nebo o testosteronové chlapáctví podle vzoru „chlapi jdou na pivo“ nebo „Marlboro man“, naopak, rohrovská spiritualita ve skupinkách a kruzích hnutí chlapi.cz učí otevřenosti, pozornosti, diskuzi, schopnosti odpouštět, učí, jak nacházet a rozvíjet svá charismata. Pomocí rituálů a otevřeného sdílení učí vědomí, že být otevřený, slušný a respektující je v pořádku.

Dalším významným hnutím, které pracuje na obdobných principech nebo s podobnými cíli, je LOM – Liga otevřených mužů (ilom.cz), která mj. ze svých mužských schopností předává něco klukům, kteří se vydávají z děčáku do složitějšího světa. Organizuje akci Patron – občasné schůzky a rady zkušeného muže mladíkům,

kteří se staví na vlastní nohy (v rámci Patrona existuje i divčí analogie – Dobré múzy). Vedle toho existují i jednotlivé kurzy zaměřené na společnou vědomou práci s mužskou energií, jsou k nalezení na adresách: muzskykruh.cz, evolucemuze.cz, otecasyn.com nebo pomocí vyhledávače: mužské kruhy či mužský kruh.

RNDr. Josef Basík (1960)

Geograf a IT zaměstnanec, ženatý otec tří dospělých dětí, skaut a bývalý skautský vedoucí. Je členem správní rady hospice, členem pastorační rady malé křesťanské obce a také se zabývá rodinou, sportem, mužskou spiritualitou, teologií a synodalitou v církvi.

basik.josef@gmail.com

JAK S KRUHEM PRACUJEME VE SCIOŠKOLE V OLMOUCI

Lukáš Neubert je součástí vedení ScioŠkoly v Olomouci. Tvrdí, že kruhy jsou v této škole denním chlebem. Možná by se dalo říci, že forma kruhu je nejdůležitějším formátem, který děti provází po celou dobu pobytu na této škole.

AUTOR: LUKÁŠ NEUBERT

Ranním kruhem začíná každý den v ročnících na 1. stupni. Osvědčilo se nám během více než sedmiletého fungování školy, že základní dobré naladění na začátku dne a společná rozmluva o všech podstatných lidských věcech je vhodným startem pro všechny – děti i dospělé. Kromě praktické stránky informování se o tom, kdo chybí a jak se kdo aktuálně cítí, je možné řešit i věci kolem společných pravidel, plánů do budoucna a dokonce i způsobů učení se. Kromě toho se zde děti učí aktivně naslouchat, vyjadřovat se za sebe a hledat společná řešení, což odpovídá i našim celkovým vzdělávacím cílům.

Kruhům dáváme hodně prostoru i na druhém stupni. Například v hodinách matematiky pro věkovou skupinu 6/7 se vždy na začátku scházíme v kruhu a evokujeme společné téma formou návodných otázek. Bez práce v kruhu se neobejdou ani naše hodiny spolurostů, které jsou věnovány prevenci rizikových jevů a kde se budují důležité sociální dovednosti.

Naším největším kruhem je pak každotýdenní shromáždění, kde se formulují společné potřeby, navrhuji a schvalují společná pravidla. Hodně dobrou zkušenost máme s pravidlem úvodní části shromáždění – poděkováním/oceněním. ▶

Zde každý může popsat svou prožitou pozitivní zkušenost ve škole. Zavedením této části jsme úspěšně zabojovali s občasnou tendencí lidí hledět na svět černě a téměř jsme pak vymýtili bezúčelné obviňování.

V současnosti se na shromáždění soustředíme na vyjadřování potřeb. Vedoucí shromáždění svolává kruh šamanským bubnem, se kterým prochází školou. Následně pak shromáždění vede a uděluje slovo. Ve vedení shromáždění se střídají průvodci a nejstarší žáci (na základě dobrovolné výzvy pro nejstarší). Vždy jeden člověk zároveň činí zápis.

V kruhu probíhají i naše porady dospělých každou středu. Pomáhá nám to udržovat týmovou atmosféru a pocit rovnosti.

Úspěšné fungování kruhů podmiňuje prakticky jedině: respektování pravidel *mluví jeden a hlásíme se o slovo*. Trvalo nám více let, než se nám společně podařilo vybudovat fungující kulturu společných kruhů.

V kruzích si říkáme věci pěkné i náročné.

Nevýhody:

Občas se stává, že se shromáždění tzv. nepodaří, dostatečně neodsýpá a není pak dostatečně zábavné. Vedení kruhu je samostatná disciplína, která není jednoduchá a pro velké introverty je velkou výzvou. Také jsme dospěli časem k maximální délce 30 minut, která je k vydržení i pro malé děti. Některé výrazně rozumově zaměřené děti nemají rády ocenění a chtějí řešit jen konkrétní věci, je možné, že oceňování časem opustíme. „Rozumové“ děti těžko nesou nerozumnost některých nápadů menších dětí.

Lukáš Neubert (1982)

Člen tandemu vedení ScioŠkoly v Olomouci.

lukas.neubert@scioskola.cz

KRAJINA ŽENAMI POŽEHNANÁ

Krajina ženami požehnaná, putovní výstava po České republice, zavítala na 9. místo - do Olomouce - a od listopadu 2023 míří do Prahy. Za celým projektem stojí Mariana Krásnolipská, žena mnoha talentů a profesí, která působí a svými pestrými činnostmi obohacuje společenský život v oblasti Českého Švýcarska. Výstava v sobě spojuje krásu krajiny Českého Švýcarska protkanou krásou ženských těl. Oku i duši lahodící, bez zkrášlování, v té nejryzejší podobě. A to je jedna z tužeb, kterou tato výstava má - nabourat stereotyp, že krása vypadá takto, a toto už krása není. A podívat se na to úplně jinak, prostřednictvím žen zasazených do přírody, ve které žijí. Žen, které to riskly a vyjevily z odvahy zrozenou přirozenost.

AUTOR: MARIANA KRÁSNOLIPSKÁ, MIROSLAVA JIRÁSKOVÁ

Pohládít dlaněmi vráscitou kůru, ve větvích slyšet zpěv andělských kůrů.

Opřít se o skálu, pohládít mech, se šaty svléknout i starost a spěch.

Bosýma nohama projít tmou do světla, dovolit sasance, aby v nás vykvetla.

Stát se tou krajinou, pokleknout v pokoře, všechno, co dole je, to je i nahoře.

Kruh žen se uzavřel, propojil rukama, rodí se vzájemnost z kořenů utkaná.

Rodí se obrazy ze studny času, dívej se, dýchej, vnímej tu krásu.

(Rostislav Křivánek, úryvek z vernisáže v Olomouci 2. 10. 2023)

Celé to začalo tak, že se zrodil nápad v hlavě Mariany Krásnohorské, a ta potom oslovila několik svých kamarádek a ty oslovily další, a nakonec vznikla skupina více jak 25 žen ve věku od 28 do 75 let, které v Českém Švýcarsku či také v Česku Nizozemí nebo Šluknovském výběžku žijí. Nápad byl vyjádřit se svým způsobem ke krajině, vtisknout se do ní, začlenit nějakým způsobem samy sebe a ukázat jí světu jinak, než jak je obvyklé.

Obnažit předsudky, které máme v sobě zakódované do mozkové kůry, protože my přece víme, jak vypadá krása, ta je nějakým způsobem nadiktovaná, ta se historicky vyvíjí. A tady při přípravě projektu i během samotného procesu to všechno zmizelo a najednou to bylo jinak a bylo možné si uvědomit, že ženy jsou krásné všechny a je jedno, jaké mají tvary, když z nich začíná prosvítat jejich vnitřní esence, průzračná krása, zářmovaná proměňující se přírodou.

A jak na výstavě v Olomouci řekl v úvodu Rostislav Křivánek (výňatky):

„Ukázalo se velice brzy, že význam byl někde jinde, někde uvnitř, někde skrytý. V ženství. A to ženství se skrze imaginativní obrazy vyjevuje velmi jednoduše. Muži směřují ven, dopředu nebo vzhůru a pohybují se v řadě a zástupu (...) Mužská a ženská energie je dynamo, které pohání svět. Kdyby se tyto dva póly vyrušily, tak se pravděpodobně zeměkoule zastaví (...) Ženy archetypálně směřují dovnitř, dolů, do středu a vytvářejí kruh. A nemají tendenci expandovat z toho kruhu ven, naopak mají tendenci ten kruh ochraňovat, léčit a prožívat, co se děje v něm... A tady najednou vznikl kruh žen, tyto archetypální věci se projeví a to tak, že ženy přišly, teď se najednou musely svléknout před těmi ostatními a vyjít s nimi

na louku. A u každé jedné z nich tam nějaká malá zábrana byla. A pak najednou mizely... první slunce, které páli na nahou kůži... ledová voda řeky Kamenice... zvířata, která byla všude kolem... i turisté, před kterými se utíkalo, to všechno najednou vytvořilo nějakou iniciaci, vnitřní proměnu... najednou se vyjevilo a pocítilo něco velmi silného... a jiného.

Ono to chce obrovskou odvalu, to se ukázalo už při prvním kroku, a potom to chce jenom být. Dokázat vycítil, co se z té krajiny na mě žene. Ta sounáležitost, která vznikla, ten kruh, který se semknul v přírodě, ten byl pevný, a dodneška se ty ženy potkávají a ten společný prožitek je v nich obsažený.“

OSOBNÍ ZPOVĚDI ŽEN Z FOTOGRAFIÍ:

- Stala jsem se součástí kruhu žen, ve kterém všechno funguje jinak, na jiných principech, než je v naší společnosti zvykem.
- Nikdy by mě nenapadlo, kolik úplně nových pocitů mohu prožít ve svém pokročilém věku. Plný dotyk celého těla se zemí, s trávou, s kůrou stromů, s kameny. Prožila jsem intenzivní moment poznání, že k tomu, abych byla šťastná, stačí jen prostě být. Zažívala jsem to kdysi jako malá holka, jen jsem na to zapoměla. Bylo to jako vrátit se domů.
- Propojení. Porozumění beze slov. To už mi nikdo nevezme.
- Poprvé v životě jsem vnímala jinak vodu.

Tu, do které jsem se nořila, i tu, která na mě padala shora a já kolem sebe viděla kapky deště jako tančící duše.

- Pořád jsem řešila, jestli se dokáži svléknout a jít nahá travou spolu s ženami, které často ani neznám. Bylo to ale úplně jiné. Jakmile jsme vstoupily do krajiny, měla jsem intenzivní pocit zrcadlení, viděla jsem sebe sama ve vás a prostřednictvím vás – staly jste se mi zrcadlem. Najednou jsem věděla, co předtím ne – že totiž moje tělo, to nejsem já. Je to moje součást, ale nejsem to já celá. Je to dům, který mám pronajatý. A můžu z něj kdykoli vyjít ven.

Výstava s názvem **Krajina ženami požehnaná** má jednu výslednici. Lidé, když vstoupí mezi obrazy, chodí od obrazu k obrazu, od fotky k fotce a možná si kladou otázku, kdo to je. A když odchází, mohou si klást otázku, kde to je. Výstava upozorňuje na přirozenost těla v přírodním prostředí. A téma přirozenosti se úplně vytrácí z veřejného diskurzu, protože se vše považuje za sociální konstrukt. Cílem je upoutat a přivést lidi

na konkrétní místa, nacítit ten pocit, co ty ženy viděly. Vtáhnout je do toho světa, jaké to asi bylo lehnout si na tu skálu rozpálenou sluncem, jaké to asi bylo stát 3 metry od býka s gigantickými rohy, jaké to asi bylo ulehnout do ledové vody, kdy se asi fotily na té pramici, aby je ostatní neokukovali. Profesionálních fotek jsou tony, tady je obsah hmatatelný... krajina mlžnatých úsvitů, matka s dcerou... přirozenost... žena opírající se o ženu.

REFLEXE VÝSTAVY V OLOMOUCI OD STUDENTŮ 1. ROČNÍKU REKREOLOGIE FTK UP:

- Ze začátku jsem si nebyla jistá, jestli se mi fotografie líbí, ale po přečtení doplňujících textů jsem celou výstavu začala vnímat jinak. Celkově můj pohled na umění tohoto typu se změnil. Oceňuji, že ženská těla byla zobrazena bez úprav, prostě taková, jaká jsou. To je něco, co se dnes vidí málo. Také se mi líbilo vyjádření jedné z žen, která říkala, že si při focení uvědomila, že k tomu, aby byla šťastná, stačí prostě jen být. Je lehké na tuto pravdu zapomenout, a proto jsem ráda, že mi to výstava připomněla. **Sára Zamastilová**
- Nahota mimo pohodlí domova je mezi lidmi nevidaná. Možná ale právě proto nemůžeme prožívat určité krásy světa naplno. Nejde o oblečení, ale o jakousi oblečenou mysl, která není očištěna, a tak nevnímá jen daný odehrávající se moment. Nahým dotykem můžou být věci mnohem blíží k srdci. Samotná procházka po poli bez bot hraje úplně jinou roli, než když se přírody nedotýkáme. Vernisáž výstavy Krajina ženami požeňnaná ukazuje zajímavý pohled na propojení síly žen a přírody. Obojí nám dává plodnost, lásku a něžný dotyk. Tato vernisáž mi jaksi šeptala do ucha: „Zpomal.“ **Hana Milatová**
- Po zhlédnutí výstavy jsem cítila vděčnost a radost z toho, že můžu být. Že jsem opravdu výjimečný a silný člověk, jenž si svou krásu ne vždy uvědomuje. Také je mi líto faktu, že technologie ještě více dopomáhají k nezdravému porovnávání mezi sebou. Všichni jsme stejní a zbytečně si sami ubližujeme. Ráda bych se teď častěji zastavila a jen vnímala svět kolem mě, kterého jsem nedílnou součástí. Myslím, že pro účinkující ženy to musel být velmi silný zážitek, který je pozitivně poznamenal. **Eliška Rákosová**
- Moje první dojmy byly smíšené, nahota je pro mě přece jenom trošku tabu, a protože jsem tam byla s kamarádkou, hnedka jsem začala pokukovat, co na to vlastně říká ona, abych tomu přizpůsobila moji vlastní reakci. Zároveň jsem se tomu snažila být otevřená. Naše první reakce byly naplněné silnou tendencí tohle dílo trošku odsoudit, ale po přečtení prvního textu jsme se tomu všemu asi více otevřely a měly na to hned jiný pohled. Zbavila jsem se obavy z tabu nahoty a sama jsem začala vnímat tu krásu lidských těl ve své přirozenosti a v kombinaci v přírodou to na mě působilo kouzelně. Lidské tělo je pro mě samo o sobě uměním a vidět takhle originálně zachycenou ženskou přirozenou krásu, odvahy a křehkost zároveň pro mě bylo velkou inspirací. **Tereza Müllerová**
- Prohlídka výstavy na mě zapůsobila spíše negativně, ačkoliv jsem si začal více vážit svého mladého věku a pevného těla. Zároveň moc často starší nahá těla nevidám, a tak jsem se i trochu smířil s tím, že takové tělo budu také jednou mít. **Alex Suchánek**
- Mohu vám říci, že tohle téma mě, jakožto člověka s velmi nízkým sebevědomím, hodně oslovilo. Strašně se mi líbí, jak se všechny ženy rozhodly zahodit jakékoliv předsudky, obavy a podobně a díky tomu zažily něco, na co budou do konce života vzpomínat. Věřím, že díky tomu nahlížely na splnění s přírodou úplně jinak. Určitě se musely cítit komfortně, volně, a to si myslím, že by prospělo nám všem. Určitě by to všem změnilo pohled na své okolí. Možná, že bychom se pak zbavili předsudků a více bychom si věřili. **Adéla Tichá**
- Na výstavě jsem byl s přítelkyní, a tak jsem viděl výstavu i jinak než vlastním očima. Myslím, že výstava je povedená a jestli něco dělá opravdu dobře, je to ujistění všech žen, že jsou krásné nezávisle na jejich věku. Bojí také všechna tabu o starých tělech, ukazuje jejich přirozenost. Zároveň chápu, že někteří lidé mohou být výstavou pobouřeni, nejsou připraveni a dostatečně otevření tomuto pohledu na věc. Zajímavým nápadem, nad kterým jsem při procházení výstavy přemýšlel, bylo, jaké by byly ohlasy, kdyby proběhla stejná výstava s těly mužskými. Celkově se mi výstava moc líbila. **Vít Bareš**

Mariana Krásnolipská (1975)

Čtrnáct let pracovala jako lektorka vzdělávacích a rozvojových programů v České Cestě, s.r.o. Je realizátorkou samoobslužného Lučního baru v Krásné Lípě, organizuje běžecké závody Cross Parkmaraton a věnuje se profesně spirální stabilizaci páteře a manuálním technikám.

xosvaldo@centrum.cz

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je představena již na str. 94 jako vedoucí rubriky Inspirace.

miroslavajiraskova@seznam.cz

foto © z archivu autorky

DEMOKRATICKÁ KULTURA A BEZPEČNÉ KLIMA

V CEDU dlouhodobě pracujeme ve školách a snažíme se jim ukazovat, jak předávat dětem zodpovědnost. Přípravujeme učitele na jejich roli jakéhosi průvodce vzděláváním, který pro děti vytváří bezpečné prostředí, v němž se mohou učit. Protože bezpečné klima ve škole představuje základ dobrého učení (ČŠI 2021).

AUTOR: TEREZIE VÁVROVÁ

Přesto se v mezinárodních i českých šetřeních ukazuje, že školy moc nevědí, jak pracovat se skupinovou dynamikou ve třídě, jak vytvářet bezpečnou a otevřenou kulturu školy a potažmo, jak připravovat své žáky na jejich budoucí občanský život. Ve studiích (CIVED 1999, ICCS 2009, PIDOP 2012, JSNŠ 2012/8) se čeští žáci umísťují na chvostu v dovednostech, angažovanosti, chuti participovat a pocitu vlastní účinnosti. Vedle toho chodí do školy spíše neradi a nadprůměrně se potýkají s problémovými jevy, jako je šikana (Eduzměna, 2019).

Chceme tento stav změnit a pomoci školám rozvíjet svou kulturu demokratickým směrem, aby byly prostředím, jež připravuje a inspiruje všechny zúčastněné k tomu, aby žili v demokratickém konsensu, respektovali pravidla i sebe navzájem, naslouchali si a byli aktivními hybateli svého života.

Rozvoj občanských a sociálních kompetencí žáků jde ruku v ruce s tvorbou bezpečného a proinkluzivního prostředí třídních kolektivů. Je vlastně předpokladem a prvním krokem při rozvoji demokratické kultury školy. Z toho důvodu

pracujeme na školách zejména se dvěma nástroji rozvoje – se žákovskými parlamenty a s třídnickými hodinami.

Žákovské parlamenty rozvíjejí občanské kompetence a vlastní účinnost žáků. Žitá zkušenost s demokratickými principy ve škole je předpokladem uplatňování těchto principů i v osobním životě žáků. A žákovská samospráva je jednou z příležitostí, jak zažít a získat tyto kompetence nejen formálně. Koordinátoři parlamentů, školení v tom „přepnout se“ do role facilitátorů žákovských setkání a diskuzí, nám opakovaně vypočítávají, co na dětech v parlamentu pozorují – umí spolupracovat a dohodnout se, společně plánovat a rozdělit si role, zorganizovat akce pro školu i její okolí, jsou komunikační spojkou mezi třídami a vedením školy, umí jednat s autoritami, dotáhnout věci do konce a reflektovat vlastní chyby.

Parlamenty jsou pro školy vzdělávacím nástrojem, který vytváří bezpečný prostor pro pedagoggy (kteří si mohou otestovat, jak ze své tradiční učitelské role vystoupit a předávat dětem odpovědnost) a zároveň v bezpečném prostředí umožňuje dětem zažívat jakousi mikrodemokracii a zkoušet si se v ní pohybovat včetně odpovědnosti za své kroky. Současně si uvědomujeme, že parlament nemusí mít dosah na všechny žáky ve škole. I z toho důvodu jsme začali pracovat s institutem třídnických hodin, jež má potenciální dopad na všechny třídy a děti.

O co v případě třídnických hodin jde? Třídnická hodina umožňuje více či méně pravidelné setkávání třídního učitele s jeho třídou za účelem konzistentní práce se vztahy uvnitř třídy a dá se využít pro řešení aktuálních problémů i nadčasových

výzev daného kolektivu. To všechno jsou charakteristiky veskrze pozitivní. Ovšem obecným problémem třídnické hodiny je, že nemá přímou oporu ve školském zákoně, je realizována „nad rámec“. Přitom prioritou MŠMT podle vyhodnocení Národní strategie primární prevence rizikového chování v oblasti vzdělávání je **zásadní zlepšení znalostí a kompetencí třídních učitelů a ředitelů škol, a to zejména v tématech bezpečného klimatu škol, práce s klimatem třídy a třídnických hodin** (MŠMT, 2019).

Třídní učitelé se tak potýkají nejen s hodinou práce „navíc“, ale zároveň nejsou připraveni na to, jak třídnické hodiny vést. Práce se vztahy ve třídě není součástí pregraduální přípravy pedagogů. Většina z nich proto naplňuje hodiny intuitivně – snaží se stmelit kolektiv společnými aktivitami nebo řeší aktuální (většinou kázeňské) problémy. S výsledkem ale často nejsou spokojeni ani učitelé, ani žáci. Přitom bezpečné a dobré klima v jednotlivých třídách je klíčové, aby jako demokratické společenství fungovala celá školní komunita.

Nabízíme tedy vzdělávací kurzy pedagogů pro kvalitní práci se skupinou žáků a její dynamikou a provázíme školy v zavádění a systematickém ukotvení třídnických hodin do života školy. Protože slovy Zdeňka Dlaboly z JOBu: **Ten, kdo se učí, musí být v bezpečí, které mu zároveň umožní riskovat a dělat chyby.**

Takové prostředí ze škol pomáhají dělat samozřejmě odhodlaní a motivovaní pedagogové, kteří ovšem mají efektivní nástroje, k nimž třídnické hodiny a žákovský parlament bezesporu patří. 🔄

Použité zdroje:

ČSI (2021). *Sekundární analýza PISA 2018: Well-being žáků, třídní klima, používání ICT a vnímání role učitele*. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/2021_přilohy/Dokumenty/Sekundarni-analyza-PISA-2018.pdf

Prokop, D., a Dvořák, T. (2019). *Analýza výzev vzdělávání v České republice*. Dostupné z: https://www.eduzmena.cz/src/Frontend/Files/FileExtend/source/2_1629269533.pdf

MŠMT (2019). *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027*. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf

Terezie Vávrová (1985)

Metodička a analytička, CEDU - Centrum pro demokratické učení, o.p.s.

terezie.vavrova@cedu.cz

KULTIVACE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI NEJEN VE ŠKOLÁCH

Možná už vám také došlo, že my to na tomto světě nešéfujeme. Spirituální rozměr lidského života byl až do osvícenských dob naprosto samozřejmou součástí výchovy a vzdělávání, v posledních dvou stoletích zažil ostrakizování západní společností z pozice racionalisticky a materialisticky vnímané edukace. V naší společnosti se více jak 90 % obyvatel k víře nehlásí. Jak to má těchto 90 % se spirituální gramotností? Jaké jednání mají učitelé a vychovatelé u předškolních dětí, školní mládeže a mladých lidí podporovat, aby se zformovali v duchovně gramotnou, kultivovanou osobnost?

AUTOR: MIROSLAVA JIRÁSKOVÁ

Pojem spirituality se týká každého člověka, ať vyznává jakékoli náboženství, nebo ať je agnostik či ateista. V původním významu je spiritualita spojována s křesťanstvím; jedná se o vlastní (či nějakou ustálenou formou ovlivněné) projevení vlastní víry. **V dnešní době se stále častěji setkáváme se spiritualitou nenáboženskou, které se v tomto článku budu věnovat.**

Podle Řičana (2006, 2013) spiritualita člověka povznáší nad všední honbu za hmotnými statky a za lacinou zábavou (...). Je to něco, co souvisí s nejhlubším nitrem, s jádrem lidské bytosti, s nejvyššími, konečnými cíli naší existence, s ušlechtilými city a hodnotami, jež pociťujeme jako posvátné, s krásou, pravdou, láskou a dobrem, se skutečnou moudrostí (...). Spiritualitou člověk přesahuje sám sebe ve vztahu ke kosmu i celému lidstvu a zároveň objevuje své pravé Já, které je v harmonii se sebou samým, a nachází nejhlubší

smysl vlastního života. Setkává se zde s tajemstvím, které je obtížné reprodukovatelné, protože se ukazuje jen tomu, kdo se mu otevírá celým svým bytím, za pomoci tiché meditace nebo v extatických vrcholných zážitcích, v samotě i podivuhodné lidské blízkosti.

Spirituální výchova je pak pojímána zejména jako **výchova k lásce**, k růstu a uvědomění. Základním motivem spirituální výchovy je respekt; respekt k sobě samému a zejména respekt k dítěti, dospívajícímu, dospělému, jeho potřebám, přáním i pocitům (...) Za důležitější než informace, které by mohli dospělí dítěti, dospívajícímu či dospělému poměrně snadno předat, je považován rozhovor a společné hledání. I malému dítěti je ponechána svobodná volba prakticky ke všem činnostem; ty by měly být vychovávajícími spíše jen nabízeny, nikoli vnucovány (Řičan, Janošová, 2016).

Učme děti spiritualitě skrze pohádky a příběhy

Pohádky a příběhy jsou součástí dětského „bezstarostného“ světa. Pohádky nabízejí romantiku, řešení jinak neřešitelných situací, útěchu v dobách nesnadných... A vedou nás k naději, víře i uvěření zázrakům. Pohádka není jen literární dílo, představuje hlubší vhled do lidské duše, do symbolického života. Je to nástroj umožňující kreativní představovost, fantazii, poskytující dítěti zábavu i poučení. Pohádky imaginativním způsobem ztvárňují, co je součástí procesu zdravého lidského vývoje. Byla by velká škoda ochudit dětskou duši o příběhy, jejichž hlavním

*smyslem je na symbolické úrovni zprostředkovat **dobro vítězí nad zlem**. Čitelnost postav rozdělujících se na dobré a zlé, jednajících a chovajících se určitým způsobem transparentně, dítěti utváří jejich vlastní pohled na svět. Dítě začíná sebe samo reflektovat na základě srovnávání s pohádkovými hrdiny, a to souvisí s jeho rozvojem sebevědomí.*

Největším přínosem pro dítě není jenom obsah pohádek, ale i kontakt s rodičem či vychovatelem, který se formou čtení nebo vyprávění zprostředkovává.

Tip pro každodenní žitou spiritualitu

Pro osobní praxi (modlitba, meditace, ztišení) je vhodné mít místo. To platí i pro děti – „pelíšek – domov v domově“ – pokud je to v bytě, může být na stěně či na zemi symbol (oltář, spirála, kříž, květina, svíce, sošky, obrazy apod.). Pokud je to místo v přírodě, může z něj prosvitat posvátnost – duch místa (genius loci).

K doplnění:

V další části textu budu parafrázovat text Ivo Jiráska, který ho v časopise Pedagogika č. 1/2023 publikoval s názvem Pojmové zakotvení modelu spirituální gramotnosti v českém pedagogickém prostoru a možnosti její kultivace ve školním prostředí.

<https://ojs.cuni.cz/pedagogika/article/view/2301>

SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOST

Spiritualita jako prožitková dimenze charakterizující každou lidskou bytost může být záměrně rozvíjena a kultivována. Termín spirituální gramotnost (spiritual literacy) vstupuje do širší pozornosti koncem 90. let v podobě univerzální otázky hledající posvátné ve všedním životě (Brussat & Brussat, 1998). Jirásek v textu doporučuje knihu s názvem **Abeceda duchovní gramotnosti**,

kteřá popisuje spirituální praktiky od pozornosti (attention) po horlivost (zeal) a využívá různorodé ukázky z poezie, fiktivní literatury, filmů i divadla s vírou, že všichni mohou rozeznávat posvátno v běžném životě. Není proto divu, že kniha našla ocenění jako příležitost rozvoje osobní cesty víry a bohatý zdroj pro kázání a náboženskou výuku (Fittipaldi, 1998; Morehouse, 1999).

Jako **duchovně gramotnou** (kultivovanou) **osobnost** můžeme vnímat jedince, který reflektuje a kultivuje dovednosti sebereflexe (Ezealah, 2020; Hennira et al., 2020), který dokáže jednat ve vztahu k druhým lidem v módu vyznačujícím se prosociální orientací a altruismem (Timmins et al., 2018; Zarghi

& Bolghan-Abadi, 2021), který dokáže prožívat environmentální citlivost a spřízněnost s přírodou (Preston & Shin, 2022; Suganthi, 2019) a který je schopen úžasu a údivu při prožívání transcendence ve vztahu k celku (Abernethy & Kim, 2018; Jastrzebski, 2021; Manuel-Morgan & Lomas, 2021).

DIMENZE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

Možnosti rozvoje spirituální gramotnosti je možné předpokládat v koncentraci na prožitky ve čtyřech typech vztahů. Je nezbytné zdůraznit

holistický princip níže popsaných dimenzí spirituální gramotnosti, propojených ve svém vzájemném celostním spolupůsobení. ▶

BRUČÍM ZA
LOUPEŽNÉ PŘEPADENÍ!

JÁ SI TĚ KULTIVUJU
SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOST
ZA TOTÉŽ!

DIMENZE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

Spiritualita ve vztahu k sobě	Spiritualita ve vztahu k druhým lidem	Spiritualita ve vztahu k přírodě	Spiritualita ve vztahu k celku a transcenci
<p>Vyjevuje se v dovednostech sebereflexe (včetně naslouchání hlasu svědomí), v pozorné všímavosti (mindfulness), v koncentraci na přítomné stavy bytí, v kladení otázek po smyslu života. Kultivovat lze tuto oblast prostřednictvím zklidnění a usebrání, omezením vnímání tlaku a nadměrných vjemů vnějšího světa, kontemplací, meditací, prací s dechem, aktivní imaginací. (Podrobnější argumentace in Benda, 2019; Han, 2016; Schnabel, 2014; Veselský, 2011).</p>	<p>Prezentuje se v horizontálním přesahování sebe sama v prosociální orientovanosti a altruismu, v bytostně osobnostních přátelských a láskyplných postojích, v soucitu vůči ostatním. Bytostný vztah k druhému se může vyznačovat rysy překročení sebe sama, které z původně horizontálního interpersonálního směřování může přerůst i v transcenci vertikální (Buber, 1995).</p>	<p>Je patrná v environmentální citlivosti a ve spřízněnosti se světem přirozenosti, v možnostech „napojení“ na krajinu i přírodniny. Tato oblast je velmi dobře komunikována kvalitně rozvíjenou tradicí environmentální výchovy a výchovy v přírodě (Heintzman, 2003, 2010; Solomon, 2003).</p>	<p>Zakoušení přesahu, hlubokého propojení, souznění či splynutí přibližují deskripce mimořádných stavů vědomí označované jako vrcholné prožitky (Maslow, 1994), plynutí (Csikszentmihalyi & Csikszentmihalyi, 1992) či holotropní (Grof & Grof, 2011) a transformativní prožitky (Jirásek, 2020a), v zážitku nalezení místa v celku skutečnosti a přijetí paradoxní povahy reality (Piff et al., 2015; Schinkel, 2020).</p>

KULTIVACE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI V PROSTŘEDÍ ŠKOL

Spirituální gramotnost nelze vymezit přísně podle požadavků pozitivisticky orientované vědy. Jedná se prioritně o jevy spíše skryté a neuvědomované, které unikají jasnému popisu obsahu kurikula a pronikají spíše do světa za slovy, do oblasti imaginace a symbolických archetypů. Idea spirituální gramotnosti není součástí kurikulárních dokumentů českého školství a absentuje v odborných diskuzích. Současně je však vzdělávání bez spirituálního přesahu, bez rozvoje spirituální dimenze osobnosti zásadně nedostačující.

Rozvoj spirituální gramotnosti je možné chápat jako filozofické pozadí realizace učitelské profese konkrétní osobnosti projevující se nejenom v kurikulu, ale také ve skrytém kurikulu, v němž mají mimořádnou důležitost rovněž iracionální prvky, hodnoty a jejich hierarchie (Walterová, 1994), tedy ty oblasti učení, které můžeme jen obtížně verbálně artikulovat.

Symbolické významy tradic a rituálů, kultura a klima školy, její étos a duch (Wren, 1999), neplánované činnosti, školní prostředí a příběhy,

emoce, jimž právě kontext místa poskytuje smysl (Judson, 2006).

Je-li skryté kurikulum v rozporu s formálním kurikulem, např. když se ve výuce probírá demokracie a poctivost, v prostorách školy však panuje moc a dominance, když se vyučují principy ekologického chování, ale ve škole není prostor pro tříděný odpad, vyučuje-li se zdravá výživa, ale na kvalitě stravy ve školní jídelně to není patrné, pak evidentně důraz na spirituální gramotnost absentuje.

Role učitele v celém procesu je zcela klíčová (Martinson, 2003), včetně nepřípravovaných komunikačních situací s gestikulací, intonací a symbolickým jednáním (Kirk, 1992).

Rovněž u typů škol či školního prostředí lze předpokládat jisté vazby, např. u lesních mateřských škol a center ekologické výchovy lze očekávat vyšší zaměření na vztah k přírodě, zatímco u církevních škol může být více akcentován vztah k transcendenci (byť s překročením do náboženského kontextu porozumění). ▶

PRAKTICKÉ PŘÍKLADY:

- *Pokud např. někdo v rámci mravní a charakterové výchovy pomáhá dětem kultivovat jejich schopnost naslouchat hlasu svědomí, bezpochyby se podílí na kultivaci spirituální gramotnosti.*
- *Pokud se v rámci úvah o člověku posiluje dovednost sebereflexe a pozorná všímavost, podporuje se tím spirituální gramotnost.*
- *Pokud se v rámci vzdělávací oblasti „člověk a svět práce“ kladou otázky po smyslu života, posiluje se spirituální rozměr edukace.*
- *Není-li průřezové téma osobnosti a sociální výchovy chápáno pouze jako pragmaticky orientovaný rozvoj argumentačních a prezentačních dovedností sloužících k úspěšnějšímu sebeprosazení, ale také v zaměření na altruismus a soucit, získává takto vedená výuka znaky spirituální kultivace.*
- *Pokud se výchova k rodičovství degraduje pouze na informace o sexuálně přenositelných chorobách a ochraně proti početí, spirituální hodnota lásky nemůže být posilována. **Nedostatečně rozvinutá spirituální gramotnost** se projevuje např. narcistickým přeceňováním vlastní důležitosti a přehnaným sebeobdivem, často v psychopatické aroganci ve vztahu k právům a pocitům druhých lidí, v nedostatku citlivosti k otázkám životního prostředí a v nezodpovědném drancování přírodních zdrojů.*
- *Stručně řečeno, **život s nerozvinutou spiritualitou** je životem bez zásad a míry, který se projevuje honbou za mamonem nebo povrchním zaujetím bez kladení hlubokých otázek.*

Tabulka č. 2 Rozvoj spirituální gramotnosti s ohledem na věk dětí

Prostředí předškolního vzdělávání	<p>Forma volné hry a tvůrčího vyjádření a zdůraznění možností holistické edukace při budování interpersonálních vztahů a praktikování ctností (Mata-McMahon, 2019; Mata-McMahon et al., 2019, 2020).</p>
Primární vzdělávání	<p>Obrázkové knihy navazující na Komenského Orbis sensualium pictus, představující nejenom témata poznání spojená se smyslovou zkušeností, ale také témata abstraktní a transcendentální, včetně smrti (Spicer, 2019). Soudobé obrázkové knihy lze využít pro řízenou diskuzi dětí s dospělým moderátorem ke zdůraznění duchovních otázek (Kendall, 1999), pro interpretaci asociací mezi vlastním životem a mytologickými příběhy (Hyde, 2005) nebo s využitím výtvarných technik, dramatizace a hrani rolí (Gellel, 2018). Obdobně může posloužit čtení příběhů bez obrazového doprovodu (Myers & Myers, 1999).</p>
Starší školní věk	<p>Pedagogický přístup filozofie pro děti – P4C (Lipman, 2011). Dialog s ideami a hodnotami, výuka uvažování a argumentace prostřednictvím vyprávění a čtení příběhů, hledání významů a interpretací, kladení otázek (Lipman, 1976) a podporování zájmu o všeobecnou lidskou zvědavost (Altıparmak, 2016). Metoda sokratovského dialogu může překročit výměr vědeckého obsahu vzdělání do spirituálních stimulů a filozofických konceptů, jako je sebepojetí, osobní identita, zdatnost, tvořivost, pravda, dobro, spravedlnost a další. Klíčovou se stává role učitelů a jejich příprava (Mayes, 2001) jako „duchovního zprostředkovatele“ (Fisher, 1999), učitele „srdcem a duší“ (Palmer, 2003b).</p>
Adolescence	<p>Výchova v přírodě a zážitková pedagogika, neboť životní transformace prostřednictvím dobrodružných a prožitkových programů radikálně mění vztahy k sobě, k druhým, k přírodě i k celku (Jirásek & Svoboda, 2015; Nicol, 2003; Quay, 2013). Dobrodružné prožitky při pobytu a výchově v přírodě bývají velmi často spojovány s fenoménem spirituality, resp. s transcendentálními zkušenostmi spojenými se vztahem k přírodě a druhým lidem (Heintzman, 2010; Sweatman & Heintzman, 2004), zejména pak s pocitem úžasu a něčeho většího, než je pouhé ego (Pliff et al., 2015).</p> <p>Specifickou roli mohou zastávat projekty podobné přechodovým rituálům v tradičních společnostech (Stephenson, 2012; van Gennepe, 2018), které zprostředkovávají setkání s vlastními hranicemi, překonávání bolesti a zakoušení strachu z konce fyzické existence setkáním se symbolem smrti, akceptace rizika a nejistoty s převzetím zodpovědnosti za svůj život.</p> <p>Pokud společnost nenabídne dospívajícím jedincům dobrodružství a riziko v adekvátním, sociálně přijatelném provedení, naleznou si je sami v projevech šikany, obtěžování, vandalství, násilí či extrémního politického aktivismu (Birks et al., 2017; Kimmel, 2007; Pike, 2013).</p>

Pojmové zakotvení modelu spirituální gramotnosti v českém pedagogickém prostoru a možnosti její kultivace ve školním prostředí lze vnímat jako učivo, jako materii a obsah učení, jako učební látku (Valenta, 2008).

A to přesto (nebo i právě proto), že často působí bezděčně a neuvědomovaně a jedná se tedy spíše o součást kurikula skrytého než explicitního, formálního, zjevného, plánovaného.

Literatura

Jirásek, I. (2023). *Pojmové zakotvení modelu spirituální gramotnosti v českém pedagogickém prostoru a možnosti její kultivace ve školním prostředí*. *Pedagogika*, 73(1), 63–84. Univerzita Palackého v Olomouci.

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je představena již na str. 94 jako vedoucí rubriky Inspirace.

miroslavajiraskova@seznam.cz

foto © Richard Macků

MÁ ZKUŠENOST S KRUHEM NEJEN VE SMYSLUPLNĚ ŠKOLE

ROZHOVOR MIRKY JIRÁSKOVÉ S LENKOU PECHÁTOVOU

*S Lenkou jsme se potkaly v Akademii Libchavy, kde se v kruhu pravidelně 4× do roka setkáváme na výcviku s názvem Facilitátor konstelací. A protože vím, že je tato žena zástupkyní ředitelky Smyslu-
plné školy v Praze - Karlíně, která si zakládá na individuálním a férovém přístupu k žákům a příjemné
atmosféře mezi žáky i učiteli, požádala jsem ji o rozhovor.*

AUTOR: MIROSLAVA JIRÁSKOVÁ

Leni, když řeknu ty a kruh ve výuce, co tě napadne?

Když jsem před 30 lety začínala učit, tak jsem nevěděla přesně, jak budu učit. Ale věděla jsem, co nechci. A jedna z těch věcí, co nechci, je to, že já stojím před třídou, přede mnou jsou lavice, kde sedí děti, a koukají na mě. Mně přišlo, že to je špatně, že interakce by měla probíhat mezi všemi dětmi. Takže já jsem už tenkrát hodně pracovala v kruhu, měla jsem štěstí, že jsem měla ve třídě koberec, takže jsme seděli v kruhu na koberci. I uspořádání lavic jsem upravila do tvaru písmene U, aby na sebe všechny děti viděly. Připadalo mi důležité, abychom tam všichni byli spolu nějak propojeni.

Když mluvíme o tvé zkušenosti, tak bychom tě měli představit a říct, jakou cílovou skupinu učíš.

Před těmi 30 lety jsi začínala s dětmi na 1. stupni základní školy?

Ano, já jsem asi 20 let byla učitelka na 1. stupni základní školy, potom jsem odešla do soukromého pedagogického projektu. Mám zkušenost i jako učitelka v soukromé škole, sama jsem se podílela na zakládání soukromé školy, mám zkušenost s individuálním vzděláváním jednoho žáka, mám zkušenost s komunitním vzděláváním. A nyní už osmým rokem pracuji jako zástupkyně ředitelky na Smysluplné škole v Praze.

**Mě tam zaujalo, že se vaše škola jmenuje smyslu-
plná, můžeš k tomu říct víc?**

Ten název smysluplná může kopírovat všechno, co se v naší škole děje. To znamená smyslu-
plný obsah vzdělávání, smysluplné metody a smysluplné vztahy. Důraz klademe na získání

dovedností a kompetenci, například dovednosti umět se učit.

Kolik dětí a vyučujících ve škole je?

Když jsem začínala, tak tady bylo 120 dětí a asi 30 učitelů včetně vychovatelek, teď je zde skoro 900 dětí a učitelů kolem 100.

Takže z původní skupiny jste se zvětšili asi 8krát, to je asi náročné, pokud se tam ty vztahy mají udržovat v dobré kvalitě. Já bych se ráda vrátila zpátky k tématu kruhu. To, jak jsi popisovala ty lavice a když si stoupneš před třídu, že je to trochu nerovný vztah a že kruh nám pomáhá vytvářet prostor, ve kterém se proměňuje ta dopředu nastavená nevyváženost, to je zjevné. A to byla tvá přirozená potřeba, takhle jsi pracovala vždycky? Zvykli si na to i děti od první třídy a bylo to pro ně přirozené?

Naprosto. Mně vlastně ještě napadá, že se tím vyrovná velikost učitel – žáci, tak vlastně i v rámci interakcí mezi dětmi dochází k přirozenější reakci. Je to přeci něco jiného, když já jako žák něco říkám ostatním nebo sdílím nebo i poslouchám a sedím v lavici, kde jenom vidím záda spolužáků a učitele, než když to samé sdílím v kruhu, kde jsem jeden z těch, kteří sedí ve stejné pozici vůči

ostatním, a všechny oči se na mě dívají a já se do všech těch očí mohu dívat. Tak si myslím, že i pro děti je to úplně jiná energie a jiný způsob interakce.

A kdy je tuto formu vhodné používat? Třeba na začátku vyučování? Jaká je tvá zkušenost?

Záleží, co je zamýšleným cílem. Podle mě je to jediná možnost, jak by mělo vypadat ladění se třeba po víkend, v pondělí si sednout do kruhu a sdílet zážitky z víkendu. S kruhem se pracuje i při výuce, když je potřeba nezábavné téma oživit, např. učíme se slabiky, hlásky, v kruhu hraje hra, že jeden předá slovo druhému a ten dalšímu, nebo opakujeme něco z matematiky a jde o memorované znalosti, tak já dám míček, sedíme v kruhu, ten, kdo má míček, odpoví na otázku, hází míček tomu, kdo bude odpovídat apod.

Můžeme říct, že je to v situacích, kdy je potřeba obnovit oční kontakt, aby ti lidé na sebe viděli a řekli si to, co je potřeba, z očí do očí?

Určitě, při sociálních interakcích a i při těch výukových to může být vlastně výhodná forma komunikace.

Děkuji za rozhovor, ať se tobě i škole daří.

Lenka Pechátová (1970)

Zástupkyně ředitele Smysluplné školy v Praze 8 - Karlíně.

Lenka.pechatova@smysluplnaskola.cz

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je představena již na str. 94 jako vedoucí rubriky Inspirace.

miroslavajiraskova@seznam.cz

Severní hvězda | foto © Pepa Středa

SYSTÉM VÝCHOVY PODLE LESNÍ MOUDROSTI

Systém výchovy podle lesní moudrosti je pružný, takže se dá využít v rozmanitých skupinách a organizacích. V textu uvádím 9 hlavních zásad hnutí lesní moudrosti a 7 tajemství lesní moudrosti, které mohou neznalého čtenáře povzbudit a potěšit.

AUTOR: MIROSLAVA JIRÁSKOVÁ

Liga lesní moudrosti: „Je to program výchovy člověka s modrou oblohou v pozadí.“ (Seton, 1991)

Vážení čtenáři, necitím se být expertkou na systém výchovy podle lesní moudrosti, a přesto hluboko v sobě cítím, že jsem k ní přičichla. Přivedl mě k ní v mých 20 letech partner. Sotva jsme se seznámili, hned plánoval výlety do přírody.

Postupně objevuji kouzlo přirozenosti a posvátné lesní moudrosti v komunitě přátel (Veteran Green), kde jsem měla možnost strávit zatím 21 táborů s rodinou a dětmi (další tábor se

připravuje), i trávit smysluplný čas na louce u lesa, na vodě, na horách ap. Při takto v pomalosti prožívaném čase u mě docházelo ke zvyšování environmentální citlivosti a spřízněnosti se světem přirozenosti, a také budováním úcty k přírodě. Jsem vděčná i za jistou čistou naivitu a čas i na romantické představy vzorů hodných napodobení. Také síla žívlů se odráží v očích lidí, kteří si přírodu zamilovali. ▶

Lesní moudrost – V knize lesní moudrosti její autor Seton tvrdí, že „polovina našich nemocí je v naší mysli a polovina v našich domech (...) Nestačí lidi vzít do přírody, je potřeba je naučit, aby (si) pobyt v ní uměli užít.“ (Seton, 1991, str. 143)

9 HLAVNÍCH ZÁSAD Hnutí LESNÍ MOUDROSTI (Seton, 1991)

- 1. Hnutí lesní moudrosti** - má sloužit k rekreaci, ozdravení a osvěžení.
- 2. Táborový život** - jako příjemné osvěžení, prostý život omezený na skutečné potřeby. Slouží i jako spása těla a duše lidí vyčerpaných nebo zlomených shonem přepracovaného světa.
- 3. Samospráva za vedení dospělých** - co nejširší samospráva, řízení zevnitř je účinnější než zvnějšku. Každý řádný člen má právo mluvit do společných věcí.
- 4. Kouzlo táborového ohně** - oheň jako magický prostředek i ústřední bod, symbol i prostředek zajišťující světlo, teplo, bezpečí, přátelské shromáždění, sněm.
- 5. Výchovné prostředky v duchu lesní moudrosti** - lesní moudrost v širokém slova smyslu; výchova k mužným vlastnostem (ženy nejsou zahrnuty). Všestranný zálesák by měl ovládat: jízdu na koni, lov, tábornictví, horolezení, indiánské dovednosti, první pomoc, znalost hvězd, signalizaci, ovládání plavidel, studium přírody apod. Existuje více než 300 uznaných činů a členové Ligy lesní moudrosti za ně dostávají pocty, které ukazují jejich odvahu i čeho už dosáhli.
- 6. Pocty podle stanovených měřítek** - jde o to povznést sám sebe, ne porazit ostatní. Protiivnikem nejsou jiní lidé, ale přírodní síly, čas a prostor, soutěživost není podporována. Pocty, které jsou udělovány, nejsou ceny.
- 7. Osobní vyznamenání za osobní výkony** - každý má možnost proslavit se tím, že splní standardní úkoly (více jak 300), a to je podněcováno osobními vyznamenáními, která jsou viditelná a zvyšují prestiž jedince.
- 8. Ideální hrdina** - vnějškový ideální vzor, dobře známý, čistý, mužný, statečný, vedoucí k přesahu.
- 9. Malebnost ve všem** - podporuje estetické vnímání jedince, působí na podvědomí osobnosti, např. slavnostní obřady, pestré kroje, tance, písně ap.

7 TAJEMSTVÍ LESNÍ MOUDROSTI

- 1. Čtyřnásobný zákon** - z velkého ústředního ohně se rozvíhají čtyři cesty – cesta těla, cesta mysli, cesta ducha a cesta služby. Všichni lidé, kteří chtějí být lidští, musí po těchto cestách jít, každá cesta vede k malému ohníčku, který se zapaluje z velkého ústředního ohně. Tato malá světla jsou krása, pravda, síla a láska. Z těchto 4 světél vychází 12 zákonů lesní moudrosti, a to je tajemství čtyřnásobného ohně.
- 2. Lék na obloze** - sluneční paprsky jsou zářný lék, síla slunce a jeho světla má moc zahnat mnohé nemoci, které trápi lidstvo.
- 3. Posvátný oheň** - sluneční světlo ukryté ve dřevě, symbol Velkého Ducha. Schopnost rozdělat oheň obsahuje znalost návodu popsaného v Knize lesní moudrosti.
- 4. Lesní chléb** - v každém kraji se vyskytuje přinejmenším jeden druh rostliny, který dokáže v nouzi poskytnout potravu. Pro zálesáka je to příjemný úkol hledat a objevovat toto skryté pozeňání ve svém kraji.
- 5. Severní hvězda** - když je obloha natolik čistá, aby bylo vidět hvězdy, nikdo nemusí zabloudit v kraji, neboť 7 hvězd Velkého vozu ukazuje k Polárce, hvězdě domova. Otáčeji se kolem ní, a vždy k ní ukazují.
- 6. Noční bdění (Vigilie)** - jde o přiblížení se Velkému Duchu skrze celou noc strávenou u ohně na vyvýšeném, chráněném místě, bez knih, společnosti, potravy.
- 7. Mir noci** - anděl noci nese pod svými křídly uzdravující mír (spánek) a má pozitivní vliv na vyčerpanou nervovou soustavu. Noc v přírodě unavenému člověku či člověku s puchanými nervy poskytne pozeňaný odpočinek.

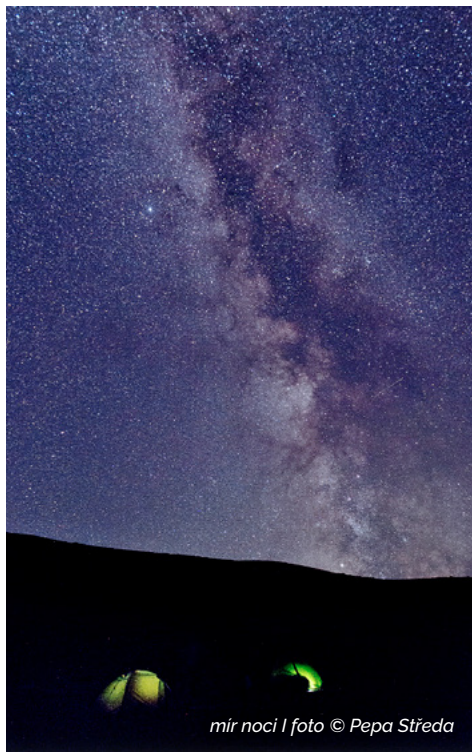
ZÁVĚR

Zdrojem volby tohoto svérázného životního stylu mohou být zkušenosti získané v Lize lesní moudrosti již v dětství s úmyslem dopřát daný typ osobnostního formování rovněž svým dětem. Jedná se o převzetí štafety a předávání další generaci. Co důležitého v životě potřebujeme, najdeme v přírodě. Charakteristikou výchovy podle lesní moudrosti, na rozdíl od jiných stylů, je záměrná jednoduchost a skromnost po vzoru přírodních národů, zejména původních obyvatel Ameriky, tedy s nejnutnějším vybavením, často vlastnoručně vyrobeným.

Romantika je obohacena ritualitou, např. ceremoniálním rozděláváním táborových ohňů. Výchova i táboření plyne v pomalém čase s důrazem na uvědomění si svého místa v přírodě.

Co hezcího může být než lidské společenství, smečka, která spolu roste od útlého dětství, má mezi sebou hluboké mezilidské vztahy a dokáže se posilovat a růst navzájem do síly? A přitom dokáže uchovat i svou křehkost a citlivost? Naše přirozenost je to nejcennější, v ní se skrývá potenciál, který nás nenechá na pokoji, dokud ho láskyplně nevyjevíme v realitě v plné síle. Takže občas je nám lehounce a svobodně a máme pocit, že nám život leží u nohou, a jindy jdeme přes překážky nebo nás život přitlačí k zemi, válčuje nás, pokud se mu vzpíráme; dokud nepovolíme, abychom mu začali pokorně přitakávat.

Pro výchovu podle lesní moudrosti je typická dobrovolná skromnost, čímž se přibližuje ekologickým organizacím, neboť tento výchovný systém vstěpuje úctu a pozitivní vztah k přírodě

mir noci | foto © Pepa Středa

mj. i prostřednictvím romantiky a smyslu pro společenství a nabízí jinou variantu ke konzumní zábavě. Výchova přírodou posiluje naši odolnost a je to nejcennější, co si můžeme sami sobě, našim blízkým i našim dětem nadělit. Přítomnost, smečku, přesah, pravidla, rituály, odolnost, lásku i moudrost.

Literatura

- Pecha, L. (2007). *Woodcraft: lesní moudrost a lesní bratrstvo*. Praha: Levné knihy KMa. ISBN 978-80-7309-444-7.
 Seton, E. T. (1991) *Knihy lesní moudrosti*. 2.vyd. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-084-8.

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je představena již na str. 94 jako vedoucí rubriky Inspirace.

miroslavajiraskova@seznam.cz

PŘEDSTAVY RODIČŮ O VLIVU WOODCRAFTU NA ROZVOJ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

V textu naleznete vybrané pasáže rozhovorů studentky učitelství pro mateřské školy na FHS ve Zlíně s aktivními členy Ligy lesní moudrosti, které realizovala v rámci své diplomové práce.

AUTOR: MIROSLAVA JIRÁSKOVÁ, BARBORA ČUTOVÁ

Celé znění diplomové práce studentky naleznete v odkazech na konci článku a je volně dostupné. Text je zaměřen na představy rodičů dětí, kteří jsou z různých lokalit České republiky a aktivně se zúčastňují aktivit spojených s nabídkou jednotlivých kmenů Ligy lesní moudrosti a jejich rodinného táboření.

Zjištěné údaje prokazují pozitivní působení tohoto výchovného systému na předškolní děti a jejich následný rozvoj. Výzkumu se celkem účastní sedm lidí (čtyři ženy a tři muži). Následný text je redakčně krácen s ohledem na téma

rozhovoru. V Lize lesní moudrosti se využívá motivační systém orlích per a korálků. U starších dětí nad 10 let (Velká lóže) se po splnění určité etapy udílí právo nosit orlí pero, které je také dokládáno stvrzením úspěšně absolvovaných úkolů. Předškolní a mladší školní děti (4–10 let) po splnění podmínek jednotlivých úrovní činů získávají (v tzv. Lóži skřítků) právo nosit korálek.

Po získání předem stanoveného počtu korálků nebo orlích per má každý člen Ligy lesní moudrosti možnost zažádat o přiznání titulu lesní moudrosti. ▶

Metodika korálkových činů podle knihy Korálkové činy pro skřítky

Knihy Korálkové činy pro skřítky je určena dětem ve věku přibližně 4–10 let.

Korálkové činy připravují malé děti na život v kmenech, a to v souladu s přírodou a prostředím, učí táborovým dovednostem prostřednictvím aktivního pobytu v přírodě a získávání nových znalostí a dovedností vlastním prožitkem.

Udílění korálků za splněné činy probíhá slavnostní formou, dítě si z nich navléká náhrdelník, který využívá při sněmch nebo dalších slavnostních setkáních kmene.

Systém orlích per

Drželi jste už v ruce orlí pero? Úplně cítíte sílu tvora, který dokáže létat tak vysoko, kam se člověk bez letadel nedostane. Proto indiáni orlí pera používali jako symbol síly při obřadech nebo na slavných péřových čelenkách. Na nich každé pero představovalo jeden statečný skutek. Proč by děti i dospělí nemohli dostávat symbolická orlí pera za své skutky, při kterých něco dokáží? Vlastní udělení orlího pera je dokladem dosažení určité úrovně znalostí či dovedností. Již udělená orlí pera zůstávají jejich majiteli jednou provždy. Dané orlí pero lze udělit pouze jednou.

1. ŽENA (64 LET, ZLÍN)

Maminka dvou již dávno dospělých synů, kteří do kmene vstoupili, a ona sama se k nim před mnoha lety přidala, když potřebovali kuchařku a organizační výpomoc. Z rozhovoru vyplývá, že děti chtějí ukázat co nejvíce ze své šikovnosti. Pochvala a korálky či orlí pera jsou pro děti dostatečnou motivací.

Jak pracujete s metodikou Korálkové činy pro skřítky?

Ve woodcraftu existuje systém orlích per, to je v podstatě takové soutěžení, co děti dokáží, a přitom děti nikdo nenutí soutěžit mezi sebou. Systém orlích per je vedený k překonávání sebe sama. Oni si můžou vybrat sami, jestli půjdou a přeskočí švihadlo dvacetkrát, nebo budou dělat něco jiného, ale nemusí soutěžit s nikým jiným. Mají samozřejmě malá orlí pera a velká orlí pera – pro dospělé jsou velká orlí pera a já jsem si z toho vzala, že dokážu mít Janského zlatou plaketu za darování krve. Tak už mám 35 odběrů, už mi chybí jenom pět (...) V kmeni existuje takový jeden woodcrafterský zákon – malebnost ve všem. Děti se učí

estetice ve všem, co dělají, a jak to má vypadat. Žádné takové koupené barevné čelenky a komerčně vyrobené doplňky, které lze zakoupit v obchodě.

Děti se prostě učí, že malebnost působí na složky osobnosti a rozvíjí citové vnímání světa. Jo, protože tak se používá udělování titulů, když oni dostanou orlí pera, mají přiděleny různé šerpy, aby bylo vidět, kolik splnili orlích per, a u malých dětí jsou to korálky. Přibývající korálky je motivují, tam je rozvíjení toho zdravého sebevědomí, že to dokáží a že to dítě chce samo, že ho do toho nikdo nenutí, a to je to, jak bych řekla, to nejdůležitější.

2. MUŽ (46 LET, PRAHA)

Vyrostl v kmeni Ligy lesní moudrosti (LLM) a chtěl dopřát tento typ formování i svým dětem. Rodič vysvětluje, v čem je výhodné rodinné táboření, i na příkladu vlastního syna. Preferuje rodinné táboření, které dává možnost naučit se být divoký, a přitom s podporou rodičů, kteří znají způsob tohoto formování a přitakají mu z dálky.

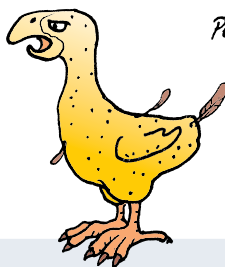
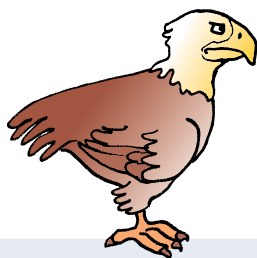
Jak pracujete s metodikou Korálkové činy pro skřítky?

Pro děti je nejlepší, když si je mohou plnit nějak hromadně. I když během roku mohou pracovat individuálně. No to my jsme nedokázali u našeho syna. On je příliš individualista na to, aby mu někdo ten program mohl nějak ordinovat, ale spousta dětí s rodiči to dělali přes rok a na táboře spolupracovali dohromady. A když to měl někdo splněný, tak dělal také sportovní věci nebo si něco vyráběl. Takže to fungovalo a potom vždycky na konci daného týdne byl sněm, specializovaný i na malé, aby měli dostatek prostoru. Srovnávala se kvalita, a pak

byly děti dekorované (...) Díky tomu, že tam byli rodiče, tak to dítě samo mohlo plnit jednotlivé části korálkových činů.

Samozřejmě v tomto věku si dítě nemůže organizovat plnění korálků samo, ale i tady hraje důležitou roli ve vedení rodičů. A kdo se do toho zahryzne a plní to, tak jede a pak nám tam zůstanou ty lenoši a máme hrozný problém ty lenochy strkat. A ti rodiče to přece jenom mohli strkat víc. Takže ano, bylo to nedílnou součástí programu a byl ten program koncipovaný tak, aby si mohli splnit korálky.

TEN NÁPAD S KORÁČKY PRO MĚ
PŘIŠEL DOCELA
POZDĚ!

3. ŽENA (38 LET, ZLÍN)

Vyrostla v dívčím kmene LLM. Když se jí narodily děti, tak to bývalé členky znovu stmelilo dohromady a zažily nebyvalou synergii při obnově kmene. Děti mají komunitu vrstevníků a dospělí znovu zažívají romantický životní styl, návrat do mladých let i společné prožívání v současnosti. Návrat je přirozený, cílem je umožnit dobré zážitky dětem; pocít svobody a důležitosti, naučit je tomu, co umí dospělí.

Korálkové činy pro skřítky jste plnili společně na táboře?

Byla to čistě dobrovolná činnost. Je ale dobré metodiku plnit průběžně během roku. No, většinou se to vlastně hodně řešilo každý po své linii. Vždycky je to o lidech, byly rodiny,

které je plnily průběžně celý rok a měly to jako program, a byly rodiny, které si na to vzpomněly až na táboře.

4. ŽENA (35 LET, ZLÍN)

Je velmi vstřícná, při rozhovoru prezentuje velké množství zkušeností a znalostí s tábořením a životem v přírodě. Zabývá se environmentální výchovou a pracuje jako koordinátorka a lektorka ekologické výchovy v jedné neziskovce. Volnočasové aktivity rodiny tomu odpovídají, rodina tráví hodně času v přírodě.

Při udělování korálků a orlích per hraje u vás na táboře roli věk dítěte?

Rozdělování korálků a per je odměnou za splněné úkoly. Záleží na dítěti, jak je šikovné, jak je využije. Taneční slavnost je ukázkou dovednosti a kreativity. S nadšením ukazujeme a překvapujeme ostatní svými výrobky u ohně. Snažíme se, aby věk nehrál roli. I mladší děti mohou dělat aktivity pro starší a tím je to svobodné i pro ně. No a samozřejmě se každý večer u ohně vyhodnocuje den, jak se komu dařilo. Vždy za splněné úkoly děti dostanou korálky nebo orlí pera a potom si vždy tvoří nějakou ozdobu. Vyrábí si buď čelenku, také si děti

šily mokasíny a korálky si zašivaly do částí různých oděvů jako ozdoby. Jednou sbíraly vlněné provázky, které představovaly jejich ctnosti. Za každou ctnost dostávaly barevné provázky, které si potom vázaly na dřevěné hole, které si sami připravovaly, a to tak, že si je ořezaly, čistily a vyřezávaly do nich různé ornamenty. Na konci táboření probíhá taneční slavnost a děti si oblékají oděvy a ozdoby, které si v průběhu tábora vyráběly. Na slavnosti se tančí a zpívají indiánské písně.

5. ŽENA (41 LET, PRAHA)

Hovoří samostatně se zaujetím pro způsob přírodního táboření, prošla zkušeností s kmenem LLM v dětství a vrátila se k němu poté, co má vlastní děti. Motivací je možnost odpojit se od civilizace a návrat k přírodě.

Pracujete s Korálkovými činy pro skřítky?

Jako už mi to přijde dost soutěžní. Tak každý si tam jede tu svoji linii a jako uděláš, neuděláš, zvládneš, nezvládneš. Já nejsem úplně výkonnostně zaměřená a vlastně nechtěla jsem to

k tomu směřovat, takže jsme dali dětem, kdo chce, co chce zkoušet. Je to na těch rodinách, někdo přijel a měl skoro vše vyplněné a někdo skoro nic. Jako inspiraci jo, ale nepreferuji to.

Jaký byl váš důvod vzdělávat vaše děti formou woodcrafterských aktivit?

No asi ten základní, že jsem tím sama prošla, přišlo mi to fajn. Příklon k přírodě, což si myslím, že jsem ani jako dítě tak nedocenila, prostě neuvědomovala jsem si to, až v pozdějším věku, když jsem právě woodcraft přestala dělat nebo přestala jsem takhle jezdit

nějak organizovaně, tak a pak jsem se k tomu zase vrátila a zjistila, aha, tohle na tom bylo to super. To bylo to, k čemu jsem chtěla směřovat, odpojit se od civilizace a vrátit se k přírodě i pro moje děti.

6. MUŽ (47 LET, PLZEŇ)

Odpovídá stručně na položené otázky, není moc komunikativní. Vyjadřuje důraz, že jde o rodinné pokračování.

Pracujete s metodikou Korálkové činy pro skřítky?

Plnění korálkových činů je čistě dobrovolná činnost, nejen během roku, ale i na táboře. Ano, přes rok si každý plní něco jiného, podle

toho, co ho baví nebo k čemu ho inspirují rodiče, no a v létě něco plní společně, ale nějak se to jako nekryje nebo netluče.

Mgr. Miroslava Jirásková, Ph.D. (1971)

Je představena již na str. 94 jako vedoucí rubriky Inspirace.

miroslavajiraskova@seznam.cz

7. MUŽ (34 LET, OLOMOUC)

Působí velmi příjemně a vstřícně a jeho zkušenosti jsou přínosem pro vedený rozhovor. Muž vyrostl v Lize lesní moudrosti, jeho rodiče byli také členy a přátelé byli také součástí této komunity. Takže jde o logické pokračování v oblasti rodinného táboření. Pokračuje ve vedení vlastního kmene.

Myslíte si, že je lepší tímto stylem vzdělávat děti už od menšího věku?

Je vhodné začít v co nejnižším věku. Když vezmu např. Korálkový svítek, kde jsou vlastně jednoduché úkoly, dá se říci, že se děti vzdělávají, tak to si myslím, že je ideální čas s tím začít ve chvíli, kdy to dítě o to projeví aspoň trošičku zájem nebo v případě právě naší malé dcery, která má 4 roky. Tak to je přesně to, co jí tedka začíná bavit, takže si může prostě odškrtnávat

nebo my ji odškrtnáváme a potom na sněmu dostane přidělené korálky, které dostane na šňůrce a má nějaké to trochu „porovnání“ s jinými dětmi.

Podle mě to je zhruba ten běh, kdy má cenu začínat co nejdříve. Je to primárně zaměřené určitě pro právě přelom předškolní a mladší školní, prostě ten 1. stupeň.

Diplomová práce:

Čutová, B. (2023).

Představy rodičů o vlivu woodcraftu a letního (rodinného) táboření na rozvoj předškolních dětí.

Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.

<https://theses.cz/id/nxu4yo/>

Literatura

Lunerová, K., Lehká, A., Kupková, M., Nedvěďová, M. (2014). *Korálkové činy pro skřítky*. Praha: Liga lesní moudrosti. ISBN 978-80-904567-7-8.

Barbora Čutová (1990)

Narodila se v Praze, kde dvanáctým rokem pracuje jako učitelka v mateřské škole. Stále se snaží vzdělávat v pedagogice a nacházet nové praktiky vyučování s dětmi.

b.cutova@gmail.com

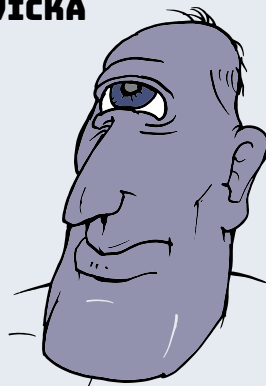

OKO DO HLAVY **MYŠLENKOVÁ ROZCVIČKA**

AUTOR: RICHARD MACKŮ

V každém čísle Gymnasionu nabízíme myšlenkovou rozcvičku, nebude tomu jinak ani v tomto čísle. Oko do hlavy má za cíl prověřit a především procvičit váš úsudek, tvořivé i kritické myšlení.

A možná i to, jestli se vám vůbec přemýšlet chce. Přeskočíte tentokrát tuto stranu, nebo to vezmete jako výzvu a některé z našich cvičení vyzkoušíte?

CVIČENÍ 1: TOČÍME SE V KRUHU

V diskuzi, při hledání řešení nějakého problému, leckdy i v prostém přemýšlení se stává, že se tzv. zacyklíme. Dostáváme se do začarovaného kruhu, který nás vrací ke stále stejným návrhům na řešení, podobným myšlenkám. Z následujících činností a přístupů zakroužkujte ty, které, podle vás, mají šanci pomoci dostat se ze začarovaného kruhu. V kruhu pak jako neoznačené zůstanou jen ty přístupy a činnosti, které k zacyklení přispívají.

*Analogie, metafory, přirovnání
Hledání souvislosti
Zkoumání z více perspektiv
Definování pojmů
Identifikování důsledků
Myšlenkový experiment
Ochota experimentovat
Navazování na předřečníky
Ujišťování o porozumění
Zdůvodňování
Autokorekce
Zohlednění kontextu
Povzbuzování druhých
Ověřování návrhů
Upozornění na rozpor tvrzení
Hledání a uplatňování kritérií
Zobecňování
Uvádění příkladů*

CVIČENÍ 2: CO VŠECHNO MÁ SMYSL DĚLAT V KRUHU?

V kruhu (nebo do kruhu) děláme také celou řadu jiných činností a je to prospěšné. Vyberte z následujícího seznamu ty věci a činnosti, které má smysl vytvářet či realizovat „v kruhu“. Poté je očíslovte tak, aby jedničku mělo to, co by se bez kruhu za žádných okolností neobešlo, nejvyšší číslo pak bude mít položka, jež popisuje věc nebo činnost, kterou lze stejně tak plnohodnotně realizovat v kruhu, jakož i jiným alternativním způsobem.

Kruhový objezd – Kulatý stůl – Kruhový stůl – Kruhový diagram – Kruhový trénink – Kruhová kniha – Tanec v kruhu – Okružní plavba – Turistický okruh – Kruhový pohyb – Stavební kolečko – Plyšová koule – Jízdní kolo – Kruhový paprsek – Kruhový polštář – Okruh přátel – Kolo štěstí – Kolo závodu – Mlýnské kolo

ROZVOJ ČLOVĚKA V JEHO CELISTVOSTI

FILOZOFIE MODERNÍ ŠKOLY

Seneca: „Skutečný filozof je vychovatelem lidstva.“

Osobnostní rozvoj a uchopování reality našeho rychle se měnícího světa je nutnost dnešní doby. Její dynamika už dostihla každého z nás. Jak se ale učit v tomto světě orientovat? Jak najít sebe sama v tom víru mnoha událostí a tlaku na udržení tempa a módního stylu globální společnosti? Existuje vůbec „můj jedinečný svět“? Jak má tedy vypadat výchova a vzdělávání, které mi pomůže ho hledat?

AUTOR: DAVID BARTŮŠEK

Jsem nadšeným fanouškem mnoha alternativních pedagogických směrů a zejména waldorfské pedagogiky, ale i dobré klasické komunitní školy. Proto asi čtenáře nepřekvapím, když jedinečnost člověka spatřuji v ryzí lidské touze po svobodném, tvořivém prožívání svého života a hledání sebe sama. Hledání své jedinečné hodnoty, kterou mohu já sám obohatit náš společný svět. Když tedy hledám svoji jedinečnost, potřebuji vnímat a znát svoji osobnost jako celek. Celistvost osobnosti popisuje mnoho moudrých lidí. Před cca dvěma a půl tisíci lety starořečtí a římská filozofové (Seneca), před sto lety Rudolf Steiner, Maria Montessori a další tzv. reformní pedagogové, ale také Albert Einstein i např. dnes

populární Stephen Covey v dlouhé řadě populáristů moderních psychologií. Všichni se prakticky shodnou na těchto oblastech. **Naše osobnost je ve své celistvosti tvořena třemi oblastmi:**

- Silné a zdravé tělo – oblast vůle – schopnost vykonat činy, projevit svoji jedinečnou hodnotu (otisknout ji do světa), překonat obavu z výzev osudu.
- Milující srdce – oblast citu – schopnost obdivovat svět a vnímat radost z jeho krásy, sdílení a soucitění s ostatními lidmi.
- Moudrá a živá mysl – oblast rozumu – schopnost porozumět světu a najít cestu, jak ho obohatit tou svojí „božskou jiskrou“, jak ho činit krásným a jak se v něm svobodně pohybovat. ▶

tvorba hlíněných pecí / cesta lesem | foto © z archivu autora

Celkově tedy potřebujeme dosáhnout pocitu svobodné seberealizace a vytvořit ve světě dílo, které má hodnotu (s citlivým ohledem na ostatní obyvatele našeho společného světa).

Jaký je ale náš současný svět a čas, který právě spoluprožíváme? Pozorujme ho chvíli. Schopnost projevit svou vůli a činy dnes hodně oslabuje touha po zajištěné budoucnosti. Budujeme svět, kde se už není třeba vyrovnávat se svým strachem z výzev tajemné budoucnosti, kterou se snažíme mít za každou cenu pod kontrolou. Objevili jsme pohodlí virtuálních světů. Na Ukrajině (ale i v přírodním prostředí) náš svět, který spoluvytváříme, právě zoufale pohrdá citem a mnoho krásného, mnohý sen lidského života je ničen touhou po moci, touhou po ovládnání druhých nebo chamtivým pocitem mít stále víc. V oblasti rozumu nás svírá možná největší výzva pro současné mladé lidi – jakmile bude hotový ChatGPT 10 (ale možná už příští verze 5) – to bychom se už mohli jen bavit, netrápit se odpovědnou tvorbou řešení, a myslet už za nás může umělá inteligence (a taky určitě moudře a demokraticky volit, co je pro nás nejlepší – bude nás přece znát lépe než my sami sebe a svět, ve kterém žijeme).

Světová bytost „našeho společenství“ ve svém celistvém projevu, tedy v oblastech vůle, citu

a myslí dnes asi není v úplně dobré kondici. Prostě je potřeba něco změnit! Ale toto konstatování místo vnímání ve smyslu „máme problém“ můžeme díky výše zmíněným osobnostem a filozofům pochopit jako výzvu a inspiraci, jakými směry se vydat dál.

Řešením je uvědomit si, že každý z nás může (a potřebuje!) objevit svou hodnotu a tuto kvalitu vnést do světa a tím ho naplnit a podporovat ve všech ideálech humanity: rovnost, bratrství, svoboda – které vlastně přímo souvisí s vyjmenovanými oblastmi celistvé osobnosti. A pojďme tedy takto stavět „filozofii moderní školy“.

Především už minimálně sto let víme (z inspirace různými alternativními pedagogikami), že kromě rozvoje znalostí je třeba stejnou měrou rozvíjet a kultivovat naše city (a tedy touhu po krásě a souladu) i schopnost silně se postavit nepřízní osudu svou vůlí.

Teprve toto přinese harmonii a klid do našeho života a pak jistě budeme schopni objevovat uvnitř sebe ten poklad, který jako jediní můžeme přinést okolnímu světu a naplnit tímto způsobem své bytí. A jistě neříkám nic nového, že na obě pozapomenuté oblasti citu a vůle nám ve škole chybí čas a prostor (stačí si přečíst Strategii 2030+).

Zkusme se inspirovat u Alberta Einsteina. Tento pán zjevně netrpěl nedostatkem schopnosti chápat svět znalostně. Málokdo mu stačil v tomto umění znalostí, které tak rádi a s maximální prioritou rozvíjíme v našich školách. Přesto jeho radou pro tehdejší svět byly tyto výroky (a mnoho dalších):

- „Fantazie je důležitější než znalosti.“
- „Nemám žádné zvláštní nadání. Jsem jen vášnivě zvědavý.“
- „Představivost je důležitější než znalosti. Znalosti jsou omezené, zatímco představivost zahrnuje celý svět, povzbuzuje pokrok a rodí evoluci. Je to přísně řečeno skutečný faktor vědeckého výzkumu.“
- „Existují dva způsoby, jak žít život. Ten první je myslet si, že nic není zázrak. Ten druhý je myslet si, že všechno je zázrak.“
- „Nikdy nerezignuj na to, co chceš opravdu dělat. Člověk s velkými sny je mocnější než ten se všemi fakty.“
- „Nesnaž se být úspěšný. Snaž se být člověkem, který má hodnotu.“

Samozřejmě bychom mohli citovat spoustu dalších jeho výroků a moudrých dalších osobností nebo moderní psychologické výzkumy v oblasti rozvoje nástroje našeho myšlení – mozku. Ale

myslím, že už víc není třeba. Není tedy smyslem popírat přínos efektivního rozvoje myšlení v současných školách, ale uvědomit si i další dvě oblasti (citu a vůle), které musíme rozvíjet a vyživovat se stejnou péčí. Pokud si to uvědomíme, už nás začnou pronásledovat zásadní otázky: Zda má být mladý člověk vychováván pouze přísnou vnější autoritou a tlakem na prezentaci „povinných očekávaných výstupů“ hodnocením srovnáváním jeho výkonů s ostatními? Nebo se raději budeme snažit poskytnout mu zpětnou vazbu v prostředí hlubších vztahů, kvalitního sociálního klimatu třídy a školy? Zda vytvoříme ve škole prostor pro objevování světa v různých projektech, v činnostech, u kterých dojde k chybám, které jsou ale našim nejlepším učitelem (nedostávám za ně pětky)? Zda žáka necháme podílet se na průběhu procesu učení a tím mu umožníme být „vášnivě zvědavý“, jak radí A. Einstein? Navíc musíme pochopit, že mladý člověk nebo dítě se paralelně rozvíjí ve dvou důležitých světech. Jednak v „našem světě moderní školy“, ale také zcela zásadně a prioritně ve své rodině. Je třeba hledat efektivní cesty, jak tyto dva důležité světy propojovat a ladit jejich soulad ve výchovném působení. Při velkých rozdílech v přístupu k výchově mladého člověka (rodina × škola) nebude ▶

pravděpodobně ani skvělá a moderní práce školy tak efektivní, jak by mohla být. Proto je další výzvou pro vzdělávací instituce schopnost maximálně rozvíjet a pozitivně inspirovat výchovu v rodinách žáků, kteří chodí do naší školy. Řešením je forma tzv. komunitního chování nebo fungování školy. V poslední době školám přichází na pomoc řada inspirací a forem práce, které nabízí oblast neformálního vzdělávání. Národní pedagogický institut koordinoval projekt, na základě kterého vzniklo (za spolupráce učitelů škol

a tvůrců aktivit neformálního vzdělávání) mnoho vzdělávacích programů, které mohou pomoci harmonicky rozvíjet všechny tři oblasti osobnosti žáka a obsahují mnoho mezipředmětových vazeb a hlavně možnost opustit lavice ve třídě i budovu školy a jít objevovat svět v souvislostech. Ať zvolíme neformální vzdělávání, inspiraci ve waldorfské nebo montessori pedagogice, použijeme Jenský či Daltonský plán, metody C. Freineta a dalších reformních pedagogů, ve všech lze vysledovat tyto společné principy:

Rozvoj svobody a zodpovědnosti žáka

Nejlépe formou přímé aktivity, kterou zažije žák v reálném světě, každodenní participací v prostoru školy a spoluprací ve vzdělávacím procesu. Důležité jsou dlouhodobé, někdy až celoroční projekty na bázi polytechnické výchovy a kultivace řemeslné zdatnosti žáků.

Princip samostatnosti a svobodného vyjadřování, vlastní iniciativa

Mnohé reformní pedagogiky dávají důraz na významné zastoupení výchovných a uměleckých předmětů v kurikulu, které ve vyučování umožňují kultivaci svobodného vyjadřování názoru žáka od nejnižšího věku dítěte. Na těchto školách funguje řada projektů umožňujících participaci dítěte nebo vyjádření jeho názoru.

Princip spolupráce, tvorby společenství, vnímání sebe jako součást celku

Je zde výrazná snaha o zážitek zvýšené efektivity výkonu pracovní skupiny díky synergii spolupráce s ostatními a větší pestrosti přístupů k řešení zadaných úkolů. Intuitivně je zde definován i inkluzivní rozměr alternativního vzdělávání a akcent výchovy k respektu rovných příležitostí všech členů společnosti

(tvorba mezivřstevnických kolektivů, integrace postižených žáků nebo žáků ze specifického sociokulturního prostředí nebo žáků se sníženým ekonomickým statutem).

Zcitlivění žáka (upoutání pozornosti, evokace), princip připraveného prostředí

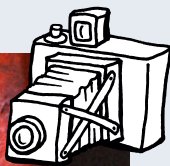
Reformní pedagogiky tzv. „dávají dítě do centra pozornosti“. Uznávají jeho autonomii a chápou, že je nutné žáka vtáhnout do výchovně vzdělávacího působení pomocí vhodné motivace a podnětného prostředí, kde bude samo objevovat svět, pozorovat jeho souvislosti a samostatně o něm tvořit závěry. Opouštějí tezi, že dítě je objektem, který především musí přejmout aktuální pohled na současné potřeby globální společnosti a tento z vnějšku přejatý pohled na svět slepě akceptovat. V řadě případů je každodenní součástí výuky prostor pro „vnitřní ztišení“, možnost koncentrace na uskutečnění kvalitní vlastní volby budoucí činnosti nebo promýšlení souvislosti s probíraným tématem, samostatná či hromadná reflexe činnosti žáků v komunitním kruhu, tedy opět každodenní praxe v participaci na vzdělávacích aktivitách atd.

David Bartůšek (1971)

Od roku 1999 se věnuje alternativám ve školství a problematice komunitních škol. V současnosti učí na alternativní škole ZŠ Divizna Kuřim a působí v NPI ČR v oblasti vývoje vzdělávacích programů v rámci tématu Propojování formálního a neformálního vzdělávání.

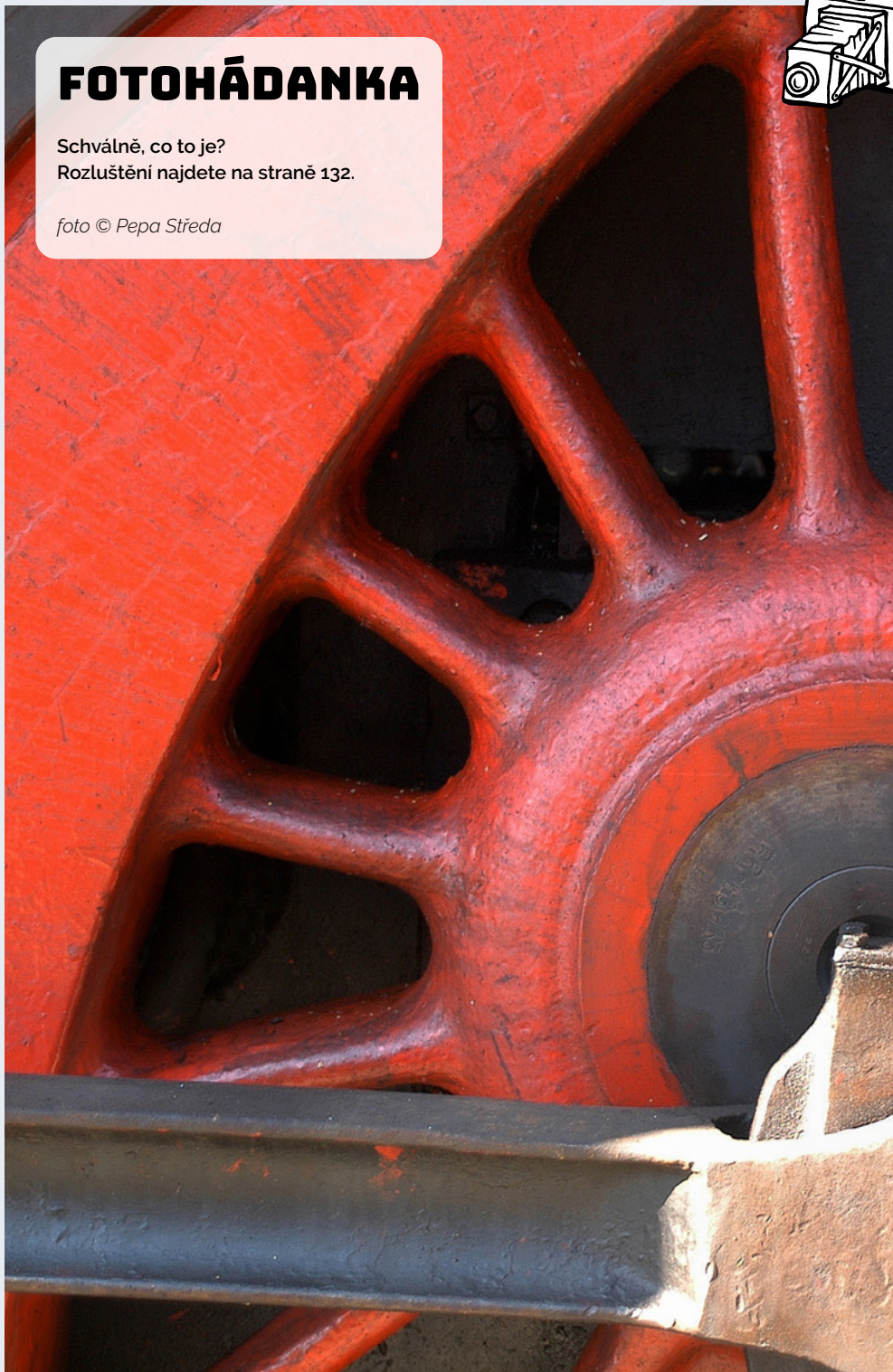
bartusek.david@gmail.com

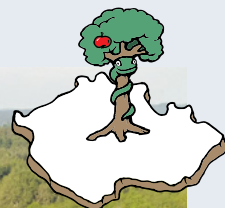

FOTOHÁDANKA

Schválně, co to je?
Rozluštění najdete na straně 132.

foto © Pepa Středa

MÍSTA

KRUHOVÉ OBYDLÍ

JURTA

Jurta. Co se vybaví mně při vyslovení tohoto slova? Kruh. Púdorys dřevěné podlahy, na které tak ráda sedávám. Okno, kterým hledím v noci na hvězdy. Energie, při které hned u dveří naskakuje husí kůže. Mnohé sdílecí kruhy, při kterých jsem v jurtě díky kolektivní moudrosti nacházela ve společenství lidí sedících kolem mne neuvěřitelná řešení vyslovených témat. Jurtový areál, jenž jsem před sedmi lety vybudovala, a v něm nejen pobyty skvělých lidí na různých seminářích, školních praktikách, adaptačních pobytech a svatbách. Kouzlo a atmosféra, které se mnou při odjezdu většina klientů sdílí.

AUTOR: LUCIE ŘÍHOVÁ

Chcete i vy okusit kruhovou, léčivou energii, která v jurtě vzniká? Račte dál a vstupte do světa typického asijského stepního obydlí, které je pro své vlastnosti považováno za jeden z nejvelkolepějších typů staveb v historii kultury bydlení vůbec. Jurta se vyvinula před více než třemi tisíci lety v nehostinných oblastech dnešního Mongolska a Číny a brzy se rozšířila po celé Asii. Její podoba se dodnes nezměnila, neboť tato kruhová stavba je v mnoha směrech dokonalá a dlouhá historie potvrdila, že na ní není co vylepšovat.

Za mnohá staletí existence kruhové jurty se z ní stal posvátný malý vesmír. Původní obyvatelé Mongolska považují střechu své jurty za nebeskou klenbu a otvor s korunou za Slunce, oko nebeské, ze kterého přichází světlo.

Kruhový tvar jurty se přibližuje stavbám příbytků ptáků či doupat jiných zvířat. Můžeme jej považovat za nejpřirozenější formu ohraničení mnoha organismů. Není tedy divu, že i my lidé se v cyklické energii jurty, na rozdíl od běžných rohových obydlí, dokážeme zklidnit, uvolnit

a „dobít baterky“, pobyt v jurtě má příznivý vliv na naše zdraví a psychiku. Není to dáno jen harmonickým působením geometricky posvátného kruhového tvaru, ale také absencí rohů a betonu, které člověka obvykle nekompromisně oddělí od okolního světa. V jurtě tomu tak není. Všechno je slyšet, všechno je cítit. Např. zážitek bouřky v jurtě je jedinečný. Městský člověk pak v jurtě záhy pochopí, že síla přírody je něčím, od čeho se není třeba oddělovat, ale naopak tím, co ho posiluje. A také zjistí, že stěny jurty mu ve skutečnosti neposkytují o nic menší ochranu než betonové zdi.

Jurty v našem podnebí se podobají spíše domu než stanu, přestože mnohé prvky jsou převážně z bavlněných plachet. Izolovaná podlaha a stěny, více prosklených bočních oken, kamna a vnitřní vybavení tvoří z jurty krásné obydlí určené nejen ke krátkodobému spocínutí, ale i k trvalému bydlení.

Libilo se vám v tomto léčivém, inspirujícím kruhovém prostředí? Chcete se k nám podívat skutečně, a nejen v představách? Přijďte a budete vítáni, naleznete nás na webových stránkách www.jurtcamp.cz.

Lucie Řihová (1971)

Žena a maminka tří dcer. Čtyři roky buduje ve svém domově ve Vrábsku v jižních Čechách komunitu mj. na principech poradního kruhu. Je majitelkou jurtového areálu www.jurtcamp.cz, který v radosti a s láskou provozuje. Ráda putuje krajinou vnější i vnitřní, vytváří netradiční projekty. Učí se být a tvořit v radosti v souladu se sebou samou, s přírodou, s ostatními bytostmi, nalézá nevšední ve všedním.

jurtcamp@gmail.com

KOMIKS II.

KRUH

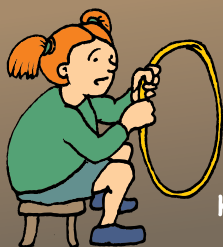
Mám
nový
piercing.

Vykroužil
jsem si
džbán.

Mám
hula-hop.

A já mám
vás!

FOTOHÁDANKA

ze strany 129

Kolo parní lokomotivy

foto © Pepa Středa

GYMNASION

1. UČENÍ ZÁŽITKEM | 2. INTEGRACE |
3. DOBRODRUŽSTVÍ | 4. ERÓS | 5. TVOŘIVOST |
6. HRA | 7. PRÁZDINOVÁ ŠKOLA LIPNICE |
8. PŘÍRODA | 9. ČAS | 10. PENÍZE | 11. PUTOVÁNÍ |
12. NÁVRATY | 13. SPIRITUALITA |
14. OCHUTNÁVÁNÍ MEDU | 15. JAK? | 16. SYMBOL |
17. JEDNODUCHOST | 18. BEZPEČÍ | 19. DOTYK |
20. SMRT | 21. POHYB | 22. REFLEXE |
23. PRÁZDNOTA | 24. HRANICE | 25. ATMOSFÉRA |
26. VZOR | 27. KURZ | 28. ZMĚNA | 29. SOUTĚŽ |
30. OSOBNOST | 31. ODVAHA | 32. ODOLNOST |
33. KRUH |

34.

INTELLIGENCE / AI /

PANGEA

Vás srdečně zve na
slavnostní večer spojený s předáváním cen

„Za úsilí o nápravu věcí lidských“

Laureáti:

Jiří Pavlica a sestra Konsoláta

V neděli **17. 3. 2024** od **19 hod.**

v Divadle na Vinohradech.

Vstupenky na slavnostní večer
budou k dispozici od 1. 2. 2024
na adrese nadace.pangea@gmail.com

GYMNASION